

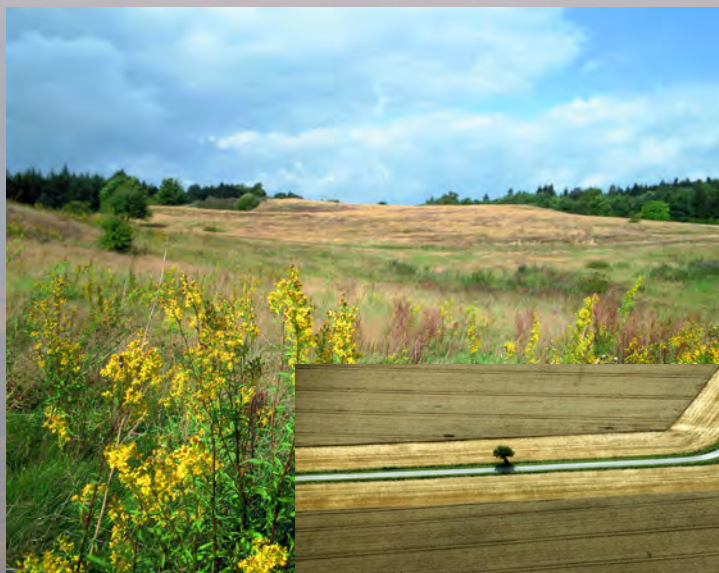

Wilhjelm+5

Naturreform?

- naturforvaltning, kommunalreformen og fremtiden

**Redaktion: Ann Berit Frostholt, Jonas Geldmann,
Anders Gideon, Karen Sofie Hammer & Stine Rahbek**

Wilhjelms

Naturreform?

- naturforvaltning, kommunalreformen og fremtiden

Redaktion

Ann Berit Frostholt, Jonas Geldmann, Anders Gideon, Karen Sofie
Hammer & Stine Rahbek

Kolofon

Titel:

Wilhelm+5

Naturreform?

- naturforvaltning, kommunalreformen og fremtiden

Redaktion:

Ann Berit Frostholt, Jonas Geldmann, Anders Gideon, Karen Sofie Hammer & Stine Rahbek

Udgiver:

Danmarks Naturfredningsfor-
enings studenterkomiteer på
Københavns Universitet og
Roskilde Universitetscenter
Masnøgade 20
2100 København Ø

Internet:

www.dn-ku.dk

www.dn.dk/ruc

Tryk:

Prinfo Holbæk-Hedehusene
A/S, Hedehusene

ISBN:

978-87-991872-0-1

Pris: 100 DKK

Bedes citeret:

Frostholt, A.B., Geldmann, J.,
Gideon, A., Hammer, K.S. &
Rahbek, S. (red): Wilhelm+5,
Naturreform? - naturforvaltning,
kommunalreformen og fremtiden

Publikationen kan downloades
på www.dn.dk/ruc og www.dn-ku.dk. Eller købes ved henvendelse til Jonas Geldmann, jgeldmann@hotmail.com.

Omslagsillustrationer:

Kattegat: Jonas Geldmann

Overdrev: DN arkiver

Landbrug: DN arkiver

Studenterkomiteerne:

Studenterkomiteerne blev startet på initiativ fra DN for at skabe et forum, hvor studerende fra landets universiteter og lærerseminarier kan arbejde for en bedre natur og et godt miljø ud fra deres faglige kompetencer. Studenterkomiteen på Roskilde Universitetscenter blev startet efteråret 2004 og komiteen på Københavns Universitet kom til i efteråret 2005.

Publikationen er svanemærket

Indhold

Forord	7
Velkomst	9
<i>Af Jonas Geldmann</i>	
Baggrund og visioner for naturforvaltning efter kommunalreformen	15
<i>Af Eyvind Vesselbo</i>	
Wilhelmudvalgets anbefalinger set i lyset af kommunalreformen	23
<i>Af Peder Agger</i>	
Planlægning i det åbne land efter kommunalreformen	39
<i>Af Jørgen Primdahl og Lone Kristensen</i>	
Forvaltning af sammenhængende natur efter kommunalreformen	53
<i>Af Ib Johnsen</i>	
Formiddagsdebat	63
Den nye forvaltningsstruktur	71
<i>Af Ann Berit Frostholt og Kim Walsted Knudsen</i>	
Udfordringer og perspektiver for staten	93
<i>Af Hans Christian Karsten</i>	
Udfordringer og perspektiver for kommunerne	105
<i>Af Flemming Sørensen</i>	
Kommunal naturforvaltning anno 2007	113
<i>Af Ole Vestbirk</i>	
Fremtidens natur – den lokale ressource	125
<i>Af Mie T. Kjær</i>	

Naturen i den regionale udviklingsplan.....	133
<i>Af Anna B. Studsholt</i>	
Indledning til eftermiddagsdebatten	141
<i>Af Jonna Odgaard</i>	
Eftermiddagsdebat	145

Forord

Østerbro, februar 2007

Fredag den 22. september 2006 fra kl. 9.00-16.20 blev den fjerde Wilhjelmkonference afholdt i Geocentret på Københavns Universitet. Konferencen blev arrangeret af en mindre gruppe studerende og aktive i Danmarks Naturfredningsforenings studenterkomiteer på Roskilde Universitetscenter og Københavns Universitet, som fik opgaven overdraget af Naturrådet efter dets nedlæggelse.

Det har været en stor udfordring og fornøjelse at arrangere konferencen. Derfor var det en glæde at se et fyldt auditorium med 150 mennesker og en lang række veloplagte talere. Vi ser frem til at fortsætte konferencerækken med Wilhjelm+6 i regi af studenterkomiteerne.

Arrangørerne

Ditte Mandøe Andreassen, *cand.techn.soc*,

Marie Dam, *biologistuderende KU*,

Ann Berit Frostholt, *cand.techn.soc*,

Jonas Geldmann, *biologistuderende KU*,

Anders Gideon, *biolog*,

Karen Sofie Hammer, *miljøbiologistuderende RUC*,

Malene Møhl, *biologistuderende KU* og

Stine Rahbek, *cand.techn.soc*

Velkomst

Af Jonas Geldmann Danmarks Naturfredningsforenings Studenterkomite på Københavns Universitet og stud.scient, Biologi, Københavns Universitet

Wilhjelm+5 gruppen er glade for at byde alle fremmødte velkommen. Særligt velkommen til de inviterede talere, der forhåbentlig vil berige os alle, til moderatorerne vis engagement i debatterne vi ser frem til og til alle jer andre, der er mødt op i dag. Vi er glade for at se så mange mennesker fra forskellige steder, repræsenterende så mange forskellige holdninger indenfor konferencens tema. Vi var før konferencen nervøse for, om vi kunne fylde lokalet op. Det glæder os, at vores betænkelighed er gjort til skamme, og vi håber, at det store fremmøde er udtryk for både emnets aktualitet og et spændende program. Diversitet er et centralt tema inden for naturforvaltning og det er derfor glædeligt at se repræsentanter fra både landbrug, interesseorganisationer, universiteter, amter, kommuner, staten, studerende og mange andre. Det er dog beklageligt, at pressen ikke har fundet den samme interesse for emnet som resten af os, men vi håber at denne conference kan være med til at sætte naturen på dagsordenen i det nye kommunale Danmark.

Dette års Wilhjelmkonference afholdes for første gang af Danmarks Naturfredningsforenings Studenterkomiteer fra Københavns Universitet og Roskilde Universitetscenter. Vi har afløst det nu heden-gangne Naturråd, der afholdt de første tre statuskonferencer i 2002, 2003 og 2004. Vi er glade for og beærede over den tillid, folkene bag Naturrådet har vist os ved at overdrage opgaven til os, og vi håber konferencen i dag vil leve op til de tidligere, både hvad angår faglighed og debatlyst.

Til de af jer, der ikke er bekendt med Studenterkomiteer, kan jeg kort fortælle, at de er opstået på initiativ fra Danmarks Naturfredningsforening, i et forsøg på at samle og udnytte de mange kompetencer som dygtige, engagerede og aktive studerende kan mønstre, når de brænder for en sag. Vi er stadig i pilotfasen, og de ældste af Studenterkomiteerne har kun lidt over to år på bagen. Med dagens konference håber vi at have overbevist tvivlerne i foreningen om, at studerende på de videregående uddannelser både kan og vil arbejde for at sætte naturen på dagsordenen. Vi håber at resultatet af i dag ansporer til at gentage succesen, således at Wilhelm-konferencerne fortsat vil være et tilbagevendende indslag.

Dette års Wilhelmskonference tager under titlen *Wilhelm+5 Naturreform? – naturforvaltning, kommunalreformen og fremtiden* udgangspunkt i en problemstilling, der ligger efter den virkelighed, som Wilhelmsudvalget opererede i frem til 2001, da deres rapport: *En rig natur i et rigt samfund* udkom. Ikke desto mindre er mange af udvalgets konklusioner og overvejelser lige så relevante i det nye kommunale Danmark, der faldt på plads i juni 2005 og træder i kraft 1. januar 2007. Rapporten er til dags dato et af de største og mest ambitiøse forsøg på at kortlægge den danske naturs tilstand, og regnes stadig for en af de mest troværdige kilder i diskussionerne om miljø og natur. Wilhelmsudvalget kommer med en række opfordringer og prioriteringer for det fortsatte arbejde med at beskytte naturen og sikre den biologiske mangfoldighed, samt nogle hovedindsatsområder, som forvaltere og politikere bør være særligt opmærksomme på. Af disse berører den kommende kommunal-reform særligt tankerne om naturens sammenhæng og samarbejdet på lokalt og nationalt plan, da de formelle strukturer, forvaltningsskel og lokale prioriteringer

har særlig stor indflydelse på mulighederne for at tænke i større enheder og se bort fra lokale interesser.

Målet med Wilhjelms+5 er at skabe et oplæg til diskussion, der i mindre grad fokuserer på, hvad der økonomisk kan lade sig gøre, og i højere grad fokuserer på at se fremad: *Hvilken natur er det vi ønsker i Danmark, og hvordan opnås dette inden for de nye rammer?* Vi har i dagens program lagt vægt på, at det ikke er de politiske aktører, der stjæler rampelyset. I stedet har vi givet plads til, at de eksperter og praktikere, som til dagligt arbejder med at udvikle metoder og redskaber til en bedre naturforvaltning, kan komme til orde. Den offentlige naturdebat bliver ofte underlagt økonomiske overvejelser, frem for en videnskabelig stillingtagen baseret på viden om naturen tilstand og præmisser. Vi håber derfor, at dagens konference kan være med til at sætte et fagligt og videnskabeligt fokus på den fremtidige debat. De indbudte talere repræsenterer en anden indgangsvinkel til dagens emne, end den der normalt dominerer debatten om naturbevarelse og forvaltning, hvor afvejninger og hensyn ofte overskygger naturens interesser. Det er folk, der til dagligt arbejder ud fra en videnskabelig indgangsvinkel, som tillader forvaltere at søge de optimale løsninger og belyse de reelle problemer, naturen står overfor, uden skelen til andre lokale og nationale problemstillinger. Og det er folk, der i dagligdagen oplever, hvordan man kommer fra planlægning til implementering. Vi håber, at I kan være med til at sætte lys på de udfordringer, der ligger foran de nye kommuner og staten, hvis Wilhjelmsudvalgets visioner skal blive til virkelighed.

Wilhjelmsudvalget arbejdede ud fra én central præmis, som de selv var med til at fastslå: *"Kvaliteten af Danmarks natur og biodiversitet har aldrig været så ringe"*. Det står i dag uanfægtet og uforandret. At en

fortsat forarmelse af naturen er uacceptabel, og at forarmelsen skal stoppes, kan vi blive enige om på tværs af alle politiske og strukturelle skel, men om den nye kommunalreform giver de ansvarlige myndigheder de nødvendige redskaber og den nødvendige motivation til at forbedre den danske natur, bliver forhåbentligt et centralt aspekt under dagens konference.

Danmarks Naturfredningsforening og Amtsrådsforeningen har talt imod en afskaffelse af det regionale niveau, da mange af opgaverne på naturområdet kræver forvaltning på tværs af de mange nye kommunegrænser. Mens Dansk Landbrug og KL har argumenteret for det positive i, at beslutninger vedrørende arealanvendelse kommer tættere på de berørte parter. Med kommunalreformen er amternes æra slut. Tilsyn og forvaltning overdrages nu til kommunerne eller staten. I reformen er dog også en ny spiller kommet på banen: Regionerne. Hvilken rolle de kommer til at spille, og hvordan de nye regionale udviklingsplaner kan inspirere den kommunale naturforvaltning er stadig åbent. Der er stadig, her tre måneder til kommunalreformen træder i kraft, mange åbne spørgsmål for kommuner og stat. Både hvad angår myndighedernes praktiske forvaltning af deres nye ansvarsområder, og i forhold til hvilke succeskriterier de skal lade sig styre af. Konferencen i dag kan forhåbentlig være med til at inspirere fremtidens naturforvaltere.

Vores intension med denne konference er, at skabe et positivt rum for erfarings- og vidensudveksling mellem eksperter og praktikere. Derudover er det et mål, at bidrage til den offentlige debat om kommunalreformens betydninger på naturområdet. Kommunalreformen er blevet diskuteret de seneste år, men fokus har ikke entydigt været på, hvordan den nye naturforvaltning skal udformes. Vi

håber således, at alle der deltager i Wilhjem+5 får ny viden og bliver inspireret til at tage andres erfaringer og refleksioner med sig hjem.

Vi vil gerne takke Jonna Odgaard for med hård og kyndig hånd at styre ordet. Vi takker Danmarks Naturfredningsforening for at støtte op om Studenterkomiteerne i almindelighed og denne konference i særdeleshed, og vi takker Københavns Universitet for at stille lokaler og faciliteter til rådighed for konferencen. Til sidst vil vi gerne takke alle de frivillige hænder fra Studenterkomiteerne på Roskilde Universitetscenter og Københavns Universitet, der har hjulpet på dagen med at få konferencen til at glide.

Baggrund og visioner for naturforvaltning efter kommunalreformen

Af Eyvind Vesselbo, MF (V), tidl. formand for Folketingets Miljø- og Planlægningsudvalg¹

Tak for invitationen. Jeg håber ikke kun, det er på grund af mine tidligere gerninger, at jeg er inviteret i dag. Det skulle jo gerne handle om visioner, og det er jo fremadrettet ikke bagudrettet.

Det er vigtigt at holde fast i debatten om naturen. Dem der siger, at miljø og natur ikke har den store interesse, og ikke er funderet i befolkningen, kan bare komme her og se, hvor mange der er til stede. Jeg oplever det her, de fyldte sale, meget tit når jeg er ude og holde møde om natur rundt om i landet. Derfor er det også opløftende, at man kan dementere de forlydender, der har været om, at naturen ligger meget langt nede på politikernes og befolkningens dagsorden. Nu ser det også ud til, at miljødebatten er ved at komme op igen i USA. Fordi Al Gore har lavet en film, som viser nogle mulige konsekvenser af den måde, vi har behandlet naturen og miljøet på i mange år. Det er det, vi her skal diskutere forud for kommunalreformen.

Processen omkring kommunalreformen på naturområdet

Med den nye regering i 2001 blev der kigget nøje på miljøpolitikken, som den var blevet drevet, indtil vi kom til. Den historie kender alle. Vi gik ind og justerede i enkelte lovgivninger, men også i økonomien

¹ Bidraget er med forfatterens accept redigeret af redaktionen fra en båndudskrift.

på natur og miljøområdet. Vi lavede forløberen for kommunalreformen – nemlig ændringen af planloven i 2002, hvor landzonekompetensen blev lagt ud fra amterne til kommunerne. Det har jo vist sig, at de skrækscenarier der var, om at der ville komme 240.000 nye boliger på landet, ikke holdt stik. Der er stort set ikke kommet ret mange nye boliger i landområderne.

Så tog regeringen initiativ til en ny kommunalreform. Det var i grunden ikke meningen, at miljøområdet på nogen måde skulle indtages. Udgangspunktet var, at vi skulle forbedre sygehusene, men det greb om sig. Når vi nu ville lave en kommunalreform, hvor vi ville fjerne amterne, så skulle amternes opgaver lægges et andet sted. Derfor skulle vi finde ud af, hvor de forskellige opgaver skulle placeres. Det vi alle ved nu, er, at det endte med, at amternes opgaver blev delt, og på naturområdet blev opgaverne delt mellem stat og kommuner. Kommunerne har fået størstedelen af opgaverne, herunder naturforvaltningen, så nu er det kommunerne, der skal foretage naturforvaltningen. Det har været en voldsom diskussion, om kommunerne kunne magte denne opgave. Jeg er af den opfattelse, at det lokale system, både det politiske og det administrative, er ligeså gode til at forvalte naturen, som staten eller amterne. Jeg vil godt erkende, at der kommer en overgangsperiode. En overgangsperiode hvor der skal etableres nogle faglige fællesskaber, man skal ind på de nye pladser og ind i sine nye arbejdsområder. Men på den anden side ser jeg det her som en mulighed for ny dynamik, hvor man som medarbejder får nogle af de samme opgaver, som man havde før, men også nogen der kan medføre nye faglige fællesskaber.

Nogle er bange for, at hvis der i amtet kun har været én medarbejder med en given kompetence, så vil der, når amtet nu deles op i flere kommuner, være kommuner der kommer til at mangle forskellige

kompetencer. Men der vil altid være et flow. Man kommer ikke altid til at arbejde med det, man umiddelbart havde tænkt sig. Sådan var det for dem, der sad i amterne, og sådan kommer det til at være, når man kommer ud i kommunerne. Det jeg siger, er, at der kommer en overgangsperiode, hvor man må finde ind i det faglige fællesskab og få opgaverne til at fungere.

Rundt omkring i landet kommer der statslige miljøcentre. Vi er lige ved at færdiggøre en lov vedrørende disse. I miljøcentrene vil det statslige og det kommunale system kunne arbejde sammen. Når så, som det bliver sagt her, der skal være mere samarbejde mellem det nationale og det lokale, så mener jeg, at miljøcentrene er den lige vej til at nå det samarbejde. Samtidig vil miljøministeriet overvåge en del af de opgaver, som kommunerne får i de første 2 år. Det gøres for at se, om loven bliver administreret på den rigtige måde. Hvis ikke må vi justere. Jeg mener, at vi langt hen ad vejen har fundet et godt system med de store kommuner. Det giver flere medarbejdere til natur og miljø samtidig med, at staten er inde over for at kigge dem lidt over skuldrene. Jeg mener, at det er noget vrøvl, at de lokale administrationer ikke skulle kunne klare miljøopgaverne. De kan klare vores børns uddannelse, de kan klare daginstitutionsområdet, de kan klare ældreområdet. Måske ikke så godt som vi gerne vil have det. Men, det er det, vi har sat dem til. Så de der mener, at det ikke fungerer godt nok, burde foreslå, at man nedlægger kommunerne, eller får dem til at fungere bedre. Og det er faktisk det, vi prøver nu med denne her lovgivning.

Regeringens opfølgning på Wilhjelmks konklusioner

Jeg håber, at der kommer flere Wilhjelmkonferencer de kommende år, både +6, +7, +8, +9, +10. Jeg tropper gerne op igen, og fortæller om, hvad der skal ske, og om hvad der allerede er sket. Den ene ting der er sket på baggrund af Wilhjelmudvalgets rapport er, at der er lavet en *Vandmiljøplan III*. Her følger regeringen Wilhjelmudvalgets forslag om fortsat nedbringelse af ammoniakudvaskning og ammoniakfordampning. For første gang tog vi her fat i fosforproblematikken. Meget mod regeringens egentlige intentioner, har vi lagt en afgift på udledninger, hvilket var den mest fornuftige måde at gøre det på, i kombination med en lang række sprøjtefrie zoner.

En anden ting som regeringen har taget fat i på baggrund af anbefalingerne i Wilhjelmudvalgets rapport, er *Pesticidhandlingsplanen*. Behandlingshyppigheden blev nedsat til 1,7 BI¹, der ifølge Wilhjelmudvalget er en økonomisk neutralt afgift, med en god effekt. Vi kan nu se, at landbruget ømmer sig over, at vi har været så hårde ved dem, og, at de ikke kan nå målet. Men når vi har lavet en aftale, så skal den aftale selvfølgelig holdes. Så vi skal ned på 1,7 BI, og det bliver ikke lavet om. Vi har afsat *en milliard kroner på finansloven over de næste tre år*. Det var over fire år, da vi startede, men der er brugt 50 millioner i år, så der er 950 millioner tilbage. Af dem skal 700 millioner kroner bruges på naturområdet. Der er allerede mange forslag fra Skov- og Naturstyrelsen og Miljøministeriet til, hvor man kan sætte ind. Penge skal anvendes der, hvor vi får mest miljø og natur for pengene. Det er muligvis en fortærsket frase, men det gælder faktisk i den her sammenhæng. Vi har siddet og regnet på alle de mu-

¹ Behandlingsindeks.

ligheder, der er for naturgenopretning. Hvor kan vi bedst sætte ind, så vi får mindst udvaskning, mest sammenhængende natur og bedst får stoppet tilbagegangen i biodiversiteten? Det er udgangspunktet for brugen af de 700 millioner kroner. Ud over de allerede afsatte beløb, afsættes der formentligt 300 millioner kroner i løbet af de næste tre år. Hertil kommer penge, der afsættes til områder, som påvirker menneskers sundhed. Fx kemikalieområdet og partikelområdet, da disse også påvirker naturen. Desuden skal der flere penge til miljøteknologiområdet, da der skal følges op på klimastrategien med henblik på at få nedsat CO₂-udslippet. Det har været glemt i debatten, at klimapåvirkningerne også påvirker naturen, på biodiversitetsniveau og i forhold til udviklingen af hele naturområdet.

En af de nærmeste dage afsluttes en *ny landbrugs- og miljølov*, som er rettet mod miljøgodkendelser af landbrugsejendomme. Dette er direkte afledt af Vandmiljøplan III, der er en direkte videreførelse af nogle af Wilhjelmudvalgets anbefalinger. Alle landbrugsejendomme over 75 DE¹ skal miljøgodkendes, og hvis landbrugsejendomme skal udvides, så må de ikke forurene mere. Udledninger skal først søges nedbragt gennem valg af bedst mulige staldsystemer, men derudover, skal landbruget reducere ammoniakudledningen med 15 % i 2007, 20 % i 2008 og formentlig med 25 % i 2009. Det er således en klar stramning af landbrugets vilkår. Der bliver samtidig indført 300 meter zoner omkring sårbare naturområder med udgangspunkt i Wilhjelmudvalgets rapport, hvor der simpelthen ikke må udvides. Desuden kommer der en 700 meter zone med strenge krav, og først en kilometer ude bliver de generelle regler gældende. Det kommer til at trække tænder ud, men er nødvendigt for at bevare vores na-

¹ Dyreenheder.

turområder intakte. Det er nogle af de initiativer, der umiddelbart ligger for.

Endelig er der i regeringens tid igangsat *syv forslag til nationalparkpilotprojekter* rundt omkring i landet. De var besluttet fra miljøministeriets side og er nu afsluttet. Hertil kommer yderligere Friluftsrådets tre områder, hvormed er vi oppe på i alt 10 forslag. Miljø- og Planlægningsudvalget har for ti dage siden været rundt at se dem alle. Nu hvor jeg har set dem alle, må jeg erkende, at det var svært at vælge bare en eneste, som ikke skal være naturpark. Jeg blev faktisk vildt begejstret for stort set alle sammen. Men vi skal beslutte, hvor mange nationalparker der skal være, og det skal der være enighed om. Der skal være 90 mandater i folketinget, for at få en beslutning igennem. Den nationale styregruppe for nationalparkpilotprojekterne lavede en fantastisk rapport, og det er den rapport, vi arbejder udfra. Det er også den rapport, der er udgangspunkt for den lovgivning, som vi er ved at sammenflette nu. Jeg kan sige, at der først kommer en lovgivning, der fastlægger hvad en nationalpark er, og hvordan de skal administreres. Derefter kommer der i foråret 2007 en udmelding om, hvilke områder der bliver de første nationalparker. Jeg tror ikke, at man skal fortvivle, hvis ikke alle 10 pilotområder kommer med i første omgang. Men jeg kan godt forstå, hvis de der har lavet et kæmpe arbejde, bliver skuffede, hvis de fravælges. Man skal huske, at arbejdet ikke er spildt af den grund. For det første er det jo til gavn for den natur, der er i området, og man har fået erfaringer af processen. For det andet vil der formentligt blive udnævnt flere nationalparker hen ad vejen. Til det vi vil gerne have input. Fx til hvordan nationalparkerne skal indrettes. Skal de fx blot bestå af den allerede eksisterende natur? I regeringen vil vi også gerne have input til, om der skal være restriktioner på nationalparkerne, således

at man begrænser landbrugsvirksomhed og evt. helt nedlægger landbrug. Eller om man skal gøre, som man har gjort i dele af lille vildmose og spærre området af for offentligheden med et stort hegn. Så kan Danmarks Naturfredningsforening få lov til at vise rundt en gang imellem for udvalgte grupper. Eller skal man have området åbent for offentligheden? Min indstilling er, at nationalparker skal være til, for at mennesker kan komme ud og nyde naturen. Derfor skal det selvfølgelig ikke lukkes af som i lille vildmose. Det mener jeg ikke, er en rimelig måde at behandle hverken mennesker eller natur på.

Fremtidige planer for naturområdet

Regeringen vil komme med en naturredegørelse, som helt sikkert vil have nogle andre indfaldsvinkler end den sidste 5-års periode efter regeringen kom til. Vi fokuserede meget på miljø og økonomi – det mener jeg stadig vi gør – men der er nogle andre dimensioner, som vi vil prøve at flytte debatten over på. Som jeg har sagt tidligere i interviews, er økonomi ikke det hele. Der er også den menneskelige og den naturmæssige dimension i det her. Derfor er det ikke bare et spørgsmål om, hvordan vi får tiltagene mest økonomisk, det er også et spørgsmål om, at det vi gør, skal være rigtig for naturen. Derfor er der megen fokus på etiske overvejelser, når initiativer tages. Det har nu heller aldrig været sådan, at det var økonomien der var det overordnede mål, det har hele tiden været miljøet og naturen. Men jeg mener, det var rigtigt fra starten af, at få sat miljøet og økonomien ind i samme spor, således at man kan dokumentere, at man får noget for pengene. Nu er vi kommet til næste fase, som er at få gang i de mere bløde værdier inden for miljø- og naturområdet. Det vil den kommende naturredegørelse lægge op til.

Wilhelmudvalgets anbefalinger set i lyset af kommunalreformen

Af Peder Agger, Professor, Roskilde Universitetscenter, Institut for Miljø, Samfund og Rumlig Forandring, tidl. formand for det nedlagte Naturråd

Jeg vil i det følgende først kort præsentere Wilhelm-udvalgets overordnede anbefalinger. Derefter vil jeg gøre en hel del ud af regeringens opfølgning (eller rettere mangel på opfølgning), inden jeg slutter af med nogle betragtninger over, hvad kommunalreformen vil kunne betyde i denne sammenhæng.

Wilhelm-udvalgets anbefalinger

Wilhelm-udvalget offentliggjorde sin rapport, "En rig natur i et rigt samfund" den 23. august 2001, elegant og præcist 1 år minus 1 dag efter rådets første møde i 2000. Inden for dette år havde man løst opgaven med dels at gøre status over naturen og naturforvaltningens tilstand dels at komme med anbefalinger til, hvad der kunne gøres bedre.

Hvad den første del af opgaven angår, havde den ført frem til den forstemmende men ikke uventede konklusion at: "kvaliteten af Danmarks natur og biodiversitet har ikke tidligere været så ringe" (Wilhelm-udvalget 2001). Selv om der både før og efter har været forvirrende meldinger, som har kunnet så tvivl om dette nedslående statement, gælder det stadig: Forringelsen fortsætter!

Når jeg vover den påstand, er det fordi jeg ikke mener, at punktvis forbedringer tilnærmelsesvis kan opveje den overordnede tendens til aftagende naturkvalitet, der har været det generelle til lands som til vands over det sidste halve århundrede. Så kan det godt være at enkelte arter (f.eks. rovfuglene) har vist fremgang i de senere år, at vandkvaliteten har vist tegn til forbedring i enkelte vandløb, eller at man kan håbe på klare forbedringer i de nationalparker, der nu forhåbentlig snart ser dagens lys. Men det formår langt fra at opveje den tilbagegang, der er sket og sker på den *gennemsnitlige kvadratmeter landoverflade eller havbund*.

Det er især de omfattende mere eller mindre diffuse påvirkninger, der er årsag hertil: Den fortsat bastant udbredte eutrofiering, den omfattende anvendelse af pesticider, udtørringen af landskaberne pga. dræning og vandindvinding, fragmentering af levestederne og på det seneste også den begyndende klimaforandring. Disse drivkræfter bag forringelsen sætter sig ikke igennem fra den ene dag til den anden, men over årene lidt efter lidt. F.eks. er resultatet af en fragmentering måske først synlig, når en særlig kold, tør eller våd periode flere år senere har taget livet af en lokalbestand, og genindvandringen efterfølgende sinkes eller helt udebliver. I den forstand er meget af den tilbagegang, vi ser i dag, et resultat af fortidens synder. Der er formentlig meget mere i vente. Under alle omstændigheder er der brug for gode råd om, hvad vi kan gøre ved det.

Det er værd at erindre, at Wilhjem-udvalget blev nedsat som en direkte følge af den internationale evaluering af dansk natur- og miljøpolitik, som var udkommet året inden (OECD 1999). Overensstemmelsen med OECD's meget generelle anbefalinger er da også på flere punkter påfaldende, selvom Wilhjem-udvalget når langt længere

ned i detaljen. Dette tjener overvejende sidstnævnte til ros, selvom heller ikke Wilhjelm-udvalgets arbejde var uden mangler, f.eks. kom af forskellige grunde hverken jagten, adgangsforholdene eller bylandskabet med, et samlet mål og en strategi for den danske naturforvaltning kunne man heller ikke enes om, ligesom man afstod fra at diskutere institutionelle forhold som f.eks. flytning af opgaver fra et ministerium til et andet (Agger 2002).

Wilhjelm-udvalget nåede dog i enighed frem til at give 6 overordnede ligestillede anbefalinger:

De er at vi, og dvs. myndighederne skal arbejde for:

- Bedre beskyttelse af den eksisterende natur
- Mere natur - bedre plads og bedre sammenhæng
- Bedre grundlag for en målrettet naturforvaltning
- Fortsat styrkelse og målretning af sektorernes indsats
- Bedre samspil mellem lokale og nationale interesser i naturen
- Fortsættelse af den internationale indsats

Tiden umiddelbart efter Wilhjelm-udvalget

Den efterfølgende debat af rapporten og anbefalingerne blev både spredt og spag. Dels kom sprængningen af World Trade Center i New York den 11/9 ind og dominerede forsiderne i uger og måneder efter, dels kom der et folketingsvalg i vejen. Ikke mindst det sidste var lammende for anbefalingernes implementering. Fogh Rasmussens nytårstale og den efterfølgende massakre på råd og nævn, med smagsdommere der ikke havde den rette smag, kostede jo som bekendt Naturrådet finansieringen, ligesom der i de øvrige dele af det statslige budget blev skåret dybt og ind til benet på flere af de

poster, der var vitale for en eventuel implementering af Wilhjelm-udvalgets anbefalinger.

Det kunne tværtimod konstateres, at der skete forringelser på flertallet af de punkter, hvor Wilhjelm-udvalget havde efterlyst forbedringer. Planlovens beskyttelse af det åbne land blev svækket, naturgenopretningsbudgetterne beskåret, naturovervågning og forskning ligedan, landbruget fik øget frihed og flere penge, og miljøbistanden blev banket tilbage til firserne. Kun på et punkt tøvede man: Samspillet mellem lokale og nationale interesser. Så da granatchokket først havde lagt sig i offentligheden, og miljøminister Schmidt havde fået det værste af vejen, tog diskussionerne om eventuelt at oprette nationalparker sin spage begyndelse. Og hvis man for en stund glemmer de andre 5 anbefalinger, var det isoleret betragtet ikke så dårligt. Behovet for store sammenhængende områder i den danske natur er udtalt, og der var og er et akut behov for at få skabt et bedre grundlag for et positivt samspil mellem myndigheder og lokalbefolkning.

Siden er der sket visse fremskridt også på de øvrige 5 punkter, men herom senere, først skal vi se lidt på, hvad det var for en retorik, der blev anvendt af landets statsminister. Hvad var hans forståelse? Modsat Wilhjelm-udvalget syntes han åbenbart, at alt nu var i skønneste orden. Læs engang, hvad han sagde til partifællerne ved Venstres landsmøde i november 2003:

Uddrag af Anders Fogh Rasmussens velkomsttale på Venstres Landsmøde 8/11/03:

"Svend Auken påstår, at miljøministeren bedriver terror mod miljøet. Nu har Svend Auken jo aldrig underfrankeret sine budskaber.

Og hvad er da sandheden? Sandheden er, at der i denne regerings tid er opnået markante fremskridt for miljøet: Fire nye nationalparker, 56 nye internationale naturbeskyttelsesområder, tre nye fuglebeskyttelsesområder, aftaler om 4,400 ha ny skov omkring København, Århus, Ålborg og en række andre større byer. Og en aftale om bedre adgang til naturen.

Og lad mig slå fast for 117. gang: Vi vil værne om de smukke danske kystlandskaber. Vi vil fastholde de eksisterende regler om forbud mod byggeri indenfor de første 300 meter fra kysten.

Det er rigtigt, at regeringen har sparet på udgifterne i Miljøministeriet. Det er bl.a. for at skaffe flere penge til de syge, de ældre og de udsatte grupper.

Vi har blot fjernet de overflødige ekstrapenge, som Auken havde krævet ind til sit miljøimperium. Besparelserne går ikke ud over miljøet.

Der er ikke en frø, ikke en fugl, ikke en fisk, der har fået det ringere som følge af regeringens miljøpolitik.

Den eneste, der har fået det ringere, er nok Svend Auken."

Efter min mening er dette veloplagte og vittige oplæg fuld af spin for ikke at sige løgn. Tag for eksempel det med fire nye nationalparker. Her tre år efter er der endnu ikke etableret blot en. I november 2003 var der blot tale om pilotprojekter. Og i skrivende stund hvor et forslag til lov om nationalparker netop er fremlagt af regeringen, tales der forsigtigt om i første omgang og tidligst i 2008 kun at oprette 1-3

nationalparker. Så i en vis forstand kan man roligt sige at Fogh i 2003 var noget forud for sin tid.

Så var der de 56 internationale naturbeskyttelsesområder. Her pyn-ter man sig med lånte fjer. Sandheden var, at Danmark var blevet trukket til truget på grund af en utilstrækkelig udpegning i første omgang. Det var med andre ord kun en reaktion på et krav fra EU. Og det var derfor dem der havde klaget til EU og EU's fortjeneste – ikke Fogh Rasmussens.

Den anførte bedre adgang til naturen drejer sig i virkeligheden om latterlige minimalforbedringer og endog enkelte forringelser. F.eks. er der åbnet op for, at man på strand- og klitfredede arealer udover som hidtil at bevæge sig til fods nu også må trække en cykel eller barnevogn, eller ankomme i rullestol. En anden 'forbedring' er, at det fremover kun er når man ankommer til skoven i grupper over 50 (mod tidligere 30), at man skal søge ejeren om tilladelse. Og som en tredje 'forbedring' må man fremover godt bevæge sig i skov og på udyrkede arealer med fiskeredskaber, blot de ikke er fangstklare. Tidligere var dette helt forbudt!

Venstre vil ifølge Fogh bevare kystlandskaberne bl.a. ved at respek-tere den i loven foreskrevne strandbeskyttelseslinje på 300 m. Men viljen rækker ikke til i samme grad også at beskytte den 3 km brede kystnærhedszone, som han da også diskret undgår at nævne. Selvom denne planlægningszone kræver særlig opmærksomhed, bl.a. mht. at undgå unødigt byggeri, er 5000 sommerhuse allerede vedtaget og på vej. Og endog i de internationale naturbeskyttelsesområder (Na-tura2000) vil vi formentlig inden længe få sommerhusbyggeri, for så vidt at Kammeradvokaten på en opfordring fra Dansk Folkeparti har

erklæret Skov- og Naturstyrelsens afslag på ansøgning om at bygge sommerhuse i Natura2000 områder på nogle af vore småøer for ugyldig.

Og så er der påstanden om at man blot har fjernet "overflødige ekstrapenge". Dette har det uafhængige analyseinstitut, Center for Alternativ Samfundsanalyse (CASA) gjort til genstand for et nøjere studium. Man har gennemgået de årlige finanslove fra 1990 til 2006 (Vogt-Nielsen 2005). Jeg skal ikke gå i detaljer, men blot præsentere en tabel, som sammenfatter den relative ændring fra før Aukens tid til efter Aukens tid på tre indikatorer hhv. antallet af årsværk i Skov- og Naturstyrelsen, antal kroner bevilget til naturforvaltning og antallet af ha erhvervet til naturformål.

	Før Aukens tid 90-93	Under Aukens tid 94-01	Efter Aukens tid 02-09
Årsværk i SNS	100 %	98 %	72 %
	1.483 årsværk		
Midler til naturforvaltning	100 %	74 %	56 %
	167 mill.kr.		
Arealerhvervelser	100 %	53 %	30 %
	1.876 ha.		

Tabel 1 Sammenfatter den relative ændring fra før Aukens tid som miljøminister til efter Aukens miljøminister tid (Vogt-Nielsen 2005), hvor de årlige finanslove fra 1990 til 2006 blev gennemgået.

Der kan siges meget, som kan forklare hvorfor ovennævnte størrelser er særligt store eller små i den enkelte periode. F.eks. at det meget lave tal for arealerhvervelser efter Aukens tid skyldes at Skjern Å genopretningen i årene 2000-2002 åd en uforholdsmæssig stor del af naturforvaltningsmidlerne, så der ikke var meget tilbage til arealerhvervelser. Men selv under iagttagelse af sådanne afvigelser er der næppe tvivl om, at myten om Aukens overforbrug på naturområdet falder sammen som soufflé, når der pirkes lidt til de bagvedliggende

data. – Eller mener Venstre at også Aukens forgænger, Per Stig Møller frådsede sig i overforbrug?

Konklusionen er for mig at se, at det ikke er én, men mange frøer, fugle og fisk der har fået det ringere allerede dengang og flere er fulgt efter. Ja, nogle kan være helt forsvundet som følge af regeringens miljøpolitik, og for den sags skyld også foregående regerings utilstrækkelige indsats på naturbeskyttelsesområdet (tænk på hvorfor det mon var, at Wilhjem-udvalget blev nedsat?). Er man i tvivl kan man jo blot slå op i den sidste natur- og miljøtilstandsrapport. Her kan man se, hvorledes helt almindelige agerlandsfugle som landsvale, sanglærke og vibe er i fortsat, man kan næsten sige stabil, tilbagegang, og hvordan vandmiljøhandlingsplanerne endnu ikke har nået de mål, der blev sat for snart 20 år siden, eller pesticidforbruget der er stigende, hvor det skulle være faldende, og klimaet....'you name it'!

Inden jeg helt slipper taget, vil jeg lige bringe endnu et citat fra samme Rasmussen. Det stammer ganske vist fra 1972 (Rasmussen 1972). Men er værd at have in mente, nu hvor Vejdirektoratet har anbefalet, at 'motorvejs-hullet' mellem Århus og Herning skal udfyldes med en 4-sporet motorvej, og at dette bedst gøres ved at bygge en 25 meter høj og 1,5 km. lang betonbro øst for Silkeborg over den fredede Gudenådal ved Resendal.

I nogle år har jeg i hver sommer padlet i kano på Gudenåen og på svenske søer med mine børn. Der er simpelthen intet, der i den grad er sundt for øjet og godt for sjælen som at glide ned ad strømmen i Gudenådalens enge eller at sejle rundt i et svensk sølandskab, langt fra verdens støj og eet med naturen. Og jeg bliver virkelig harm ved tanken om, at sådanne natur-områder kunne blive ødelagt af vandforurening, trafik anlæg eller andet af industri-samfundets frembringelser."

(Rasmussen, A.F.,1972)

Nu synes jeg at vi skal se fremad.

Fra Hans Christan Schit til Honnie Gedelår

Der har som nævnt ikke været meget at grine af, udover hvad Politikens 'At tænke sig' har kunnet muntre os med. Modellen med at fordreje fortiden, som vi så i historien om Aukens overforbrug, synes nu gentaget i krigen mellem staten og kommunerne om sidstnævntes stramme budgetrammer under det herskende skattestop. Regeringen anfører, at de vil undgå samme situation, som sidst man lavede kommunalreform i 1970'erne, hvor man nu anfører at kommunerne efterfølgende lagde sig på et alt for højt niveau. Det er rigtigt at udgifterne dengang tog et hop opad. Men i sin kreativitet glemmer man at fortælle hvorfor. Det var fordi kvinderne var strømmet ind på arbejdsmarkedet, hvorfor behovet for offentlig børnepasning og ældreomsorg steg i hidtil ukendt omfang, og fordi vi i løbet af halvfjerds-erne oplevede en stigende arbejdsløshed (Dagbladet Information 16/9/06).

Og så har jeg slet ikke nævnt fænomenet Lomborg. Politiken fra Århus, der var så god til statistiske modeller, at han mente, at han hav-

de forstået hele verden. Denne polit udnævnte Fogh til direktør for det Institut for Miljøvurdering, som han rejste på Naturrådets ruiner, og siden har Handelshøjskolen i København "adlet" ham som adjungeret professor. Nu hvor han er gået af, og hans efterfølger ligeså, har bestyrelsen gennem flere år lidt af stort gennemtræk, og nu hvor halvdelen af sekretariatet har eller er i færd med at pakke kufferten, vil jeg overlade den videre analyse til andre. Jeg vil begrænse mig til blot at anføre det synspunkt, at hvor Schmidt var ansat til at klare det grove med indskrænkninger og fyringer, var det Lomborgs opgave at klare det ideologiske dvs. forklare omverdenen, hvorfor det i virkeligheden ikke kan betale sig at gøre noget ved miljøproblemerne, eller i det mindste sprede så meget forvirring i miljødebatten, at regeringen i ly heraf kunne slippe af sted med at skære i budgetterne. Jeg kan ikke gennemskue, hvorfor dette forehavende i første omgang lykkedes. Men en del af forklaringen har i hvert fald været den siddende regerings eminente kontrol med størstedelen af pressen eller dennes følgagtighed. Uden en håndtam presse var dette stunt næppe gået.

Lomborg og Schmidt kulminerede i foråret 2004. Det var bl.a. året med den store conference, Copenhagen Consensus, hvor indkaldte nobelpristagere i økonomi, var sat til at nedprioritere betydningen af klimaforandringen. Jeg husker hvordan vi, der med et vist held forsøgte at stable en modkonference, Global Conscience (Meyer et.al 2004), på benene, diskuterede, hvad der mon nu ville ske. Hvornår ville ballonen bryde? Hvornår ville Lomborg forlade scenen, og hvornår ville Schmidt blive skiftet ud med en intelligent yngre kvindelig konservativ minister. Jeg skal ikke påstå, at vi havde gættet på lige netop Connie Hedegaard. Men Lomborg trak sig kort efter konferencen, og ministerskiftet kom i løbet af sommeren.

Det var en lettelse. I hvert fald er det så småt blevet muligt at genetablere en offentlig dialog uden alt for megen forvirring, spin og mistro. Connie er på disse punkter go' nok. Hendes hovedproblem er, at hun ikke har nogen eller i hvert fald alt for få penge. Tag f.eks. 'miljømilliarden', som strengt taget indtil videre kun opererer med 6-700 millioner (men det er jo også en slags penge). De skal bruges over perioden 2006-9 i en indsats for ådale, bynær skovrejsning og vandbeskyttelse, således at det tilgodeser vores internationale forpligtelser og samtidigt løser nogle af landbrugserhvervets problemer(SNS 2006). I hvert fald i sit oplæg ser det fornuftigt ud. Det man blot skal huske er, at det vi ser som et skridt i den rigtige retning, er forudgået af to-tre skridt i den forkerte.

Fedteriet kommer også til udtryk i forbindelse med de allerede omtalte nationalparker. Hvorfor er det nu kun 1-3 parker der er tale om, når der som påpeget af Danmarks Naturfredningsforening er brug for mindst 14-15 stykker? DN har endda strakt hånden ud ved at sige, lad os hellere få sat mange i gang på lavt blus end få på højt. Som det ser ud nu, får vi få og tilmed på lavt blus. Det er efter min bedste overbevisning helt utilstrækkeligt, hvis ikke der sker meget andet positivt.

Et aktuelt eksempel på det sidste er det forslag til lov om miljøgodkendelse mv. af husdyrbrug, der har været i høring i sommeren 2006. Her er tale om en lov, der ikke vil nedsætte den nuværende belastning af miljøet, fordi den kun tager højde for at begrænse (ikke hindre) forureningen ved udvidelse af kommende større husdyrbesætninger. Og da dens normer ikke lever op til Vandrammedirektivet, vil vi sandsynligvis om få år blive tvunget til at tilbagekøbe ret-

tigheder, som nuværende landmænd fuldt lovligt har erhvervet på det nu skabte lidet fremsynede grundlag.

Alt dette sker samtidigt med, at vi år for år kommer nærmere år 2010, som er året hvor EU har vedtaget, at al yderligere tilbagegang for den biologiske mangfoldighed skal være bragt til standsning. I betragtning af, hvad jeg allerede indledningsvis fik sagt om forsinkelseffekten, der gør at vi år ud i fremtiden må leve ikke bare med vores egne men også fortidens synder, er det efter min mening mere end tvivlsomt, om vi kan nå det mål. For at advare mod eventuelt snyd, skønmaleri, spin og kreativ bogføring, skal 2010-målet have endnu et par ord med på vejen.

For mig at se, er den eneste meningsfulde måde at fortolke målet på, at det i år 2010 i det gennemsnitlige landskab skal være ligeså sandsynligt, at den naturligt hjemmehørende biologiske mangfoldighed går frem, som det er at den går tilbage. Det jeg frygter er, at det vil blive indsnævret til, at målet er nået, blot der er taget lige så mange (eller flere) arter af den nationale rødliste, som der i mellemtiden er kommet på. Den afgørende forskel på de to visioner ligger naturligvis i, at målet i det sidste tilfælde ville kunne opnås, blot vi et sted i landet havde en stor velbeskyttet repræsentativ nationalpark. Medens det første vil kræve, at vi har en veludbygget og velfungerende naturbeskyttelse i de fleste landskaber.

Vil kommunalreformen gøre en forskel?

Dette er et retorisk spørgsmål. For jeg har ikke noget endeligt svar. Jeg må begrænse mig til at fremsætte 5 bekymringer og 5 stikord til en forsigtig optimisme.

Når naturforvaltningen splittes op fra at foregå i en halv snes amter til fremover i vidt omfang at skulle forvaltes i ca. 100 kommuner, er det forventeligt, at man i den enkelte kommune ofte vil stå uden den fornødne ekspertise. Man vil da være fristet til at udlicitere opgaven, hvilket set isoleret er ok. Men det svækker muligheden for at få en erfaringsopsamling i kommunen. Man bliver ikke klogere.

En anden bekymring er, at konsulentens loyalitet overfor opdragsgiveren er afhængig af også at få opgaver i fremtiden. Det vil hæmme en konstruktiv kritik, selvkritik og justering.

En tredje kilde til bekymring er, at naturforvaltningen som et nyt relativt lille område vil drukne i det øvrige bureaukrati på teknik- og miljøområdet. F.eks. er der 200 bekendtgørelser at forholde sig til på dette område, hvor f.eks. social- og sundhedsområdet kun opererer med 49.

En fjerde kilde til bekymring er, at lokal sammenspisthed forringer muligheden for at forsvare regionale, nationale og internationale naturinteresser. Nok mere de første end de sidste, fordi staten med sine regionale centre vel vil være i stand til at forsvare i det mindste de internationale forpligtelser.

Den femte bekymring går på, at kommunen, under indtryk af de stramme budgetrammer, skattestoppet og presset fra befolkningen, som ikke vil acceptere forringelser på de uddannelsesmæssige og forsorgsmæssige områder, vil udskyde opgaverne på naturområdet til næste år, næste år igen eller videre ud i fremtiden.

For dog ikke at slutte alt for bittert vil jeg til sidst komme med et par måske naive håb og fromme forventninger.

Det er mit håb, at der nu etableres grønne råd i alle kommuner og dermed skabes grundlag for en bedre dialog mellem myndighed og borger, på måder så man kreativt kan bruge hinandens ideer og kunnen.

Et andet håb er, at vi mange steder får så store kommunale forvaltninger, at vi på natur- og miljøområdet når op over den kritiske masse der kræves for at et egentligt fagligt miljø kan trives dvs. ikke to men mindst 5 gerne 10 biologer eller lignende pr. kommune.

Et tredje håb er, at kommunerne lever så meget op til opgaverne, at de får en stolthed og føler et ejerskab til deres natur.

Et fjerde håb er, at kommunerne, nu hvor de får ansvaret både for by og land, vil være i stand til at administrere sammenhængen mellem by og land på en bedre måde end det hidtil er sket, så f.eks. adgangsforholdene bliver bedre, og at arealanvendelsen i byranden bliver mindre tilfældig og indtænkes i en større helhed.

Og det fører så til mit femte håb: At udviklingen på naturområdet må blive mere visionær og bedre indarbejdet i de forskellige sektorer og indtænkt ikke kun i den kommunale helhed, men også i en større national og international, - tør man sige bæredygtig helhed?

Litteratur

Agger,P.(2002): "En rig natur i et rigt samfund – Wilhjem-udvalgets koncept for naturbeskyttelse". I Reenberg m.fl. (red): Wilhjem+1: Status konference om naturpolitikken i 2002 Naturrådet. S.3-16

Meyer,N.I. et.al. (eds.): Sustainable Development is Possible and Necessary. Proceedings. The Global Conscience Conference, Copenhagen 23-24. may 2004. www.ecocouncil.dk

OECD (1999): Environmental performance reviews. Denmark

Rasmussen,A.F.(1972): Fra socialstat til minimalstat. (her citeret fra Natur&Miljø September 2006)

Rasmussen,A.F.(2003): Velkomsttale på Venstres Landsmøde d.8. november 2003. www.venstre.dk

Skov- og Naturstyrelsen: Vand- og naturindsatsen under miljømilliarden 2006-2009. Materiale til Naturforvaltningsudvalget, august 2006.

Vogt-Nielsen, K.: "Miljøindsatsen – før, under og efter Auken. Oktober 2005. CASA, s.1-28

Wilhjemudvalget 2001: "En rig natur i et rigt samfund", Skov- og Naturstyrelsen.

Planlægning i det åbne land efter kommunalreformen

Af Jørgen Primdahl, Professor og Lone Kristensen, Lektor, Den Kgl. Veterinær og Landbohøjskole

Siden den sidste kommunalreform og de store reformer af det danske plansystem og landskabsforvaltning har der udviklet sig en arbejdsdeling mellem amternes regionplanlægning og den kommunale planlægning. Arbejdsdelingen som ikke fra reformernes start har været tilsigtet, har betydet, at regionplanen først og fremmest omhandler det åbne land, mens kommuneplanen og lokalplanen primært drejer sig om byen og byudvikling. Med den nye kommunalreform som træder i kraft 1. januar 2007, ændres denne planlægning radikalt, især hvad angår det åbne lands planlægning. Kommunerne overtager de fleste af amternes planopgaver, enkelte går til de nye miljøcentre (dele af miljø- og naturplanlægningen og større VVM-sager) og regionerne (råstofplanlægning, regionale udviklingsplaner).

Formelt er det ikke indgået i reformen at ændre selve planlægningens lovgrundlag og indhold, men i praksis vil reformerne betyde nogle klare brud med hidtidig planpraksis. Hertil kommer andre igangværende reformer, som vil påvirke planlægningen, først og fremmest af EU's landbrugs- og landdistriktspolitik, men også EUs miljøpolitikker er under ændring. Endelig er der globalt store forandringer i gang, hvad angår markedsliberalisering, øget økonomisk politisk samarbejde, urbanisering samt klimaforandringer med alt

hvad dertil hører af miljøændringer. Verden er under forandring, og det sammen er den fysiske planlægning.

Spørgsmålet er så, hvad kommunalreformen betyder for naturen og landskabet. Som vi ser det, vil reformen først og fremmest betyde, at den kommunale planlægning – herunder den kommunale planlægningskultur, som har udviklet sig, siden den sidste reform i 1970 – vil komme til at dominere mål og beslutninger. For natur og landskab kan det betyde forandring på især to felter – nemlig i beslutninger vedrørende byvækstens lokalisering og i håndteringen af de lokale landskaber som rumlige og funktionelle helheder. De to følgende afsnit behandler disse emner.

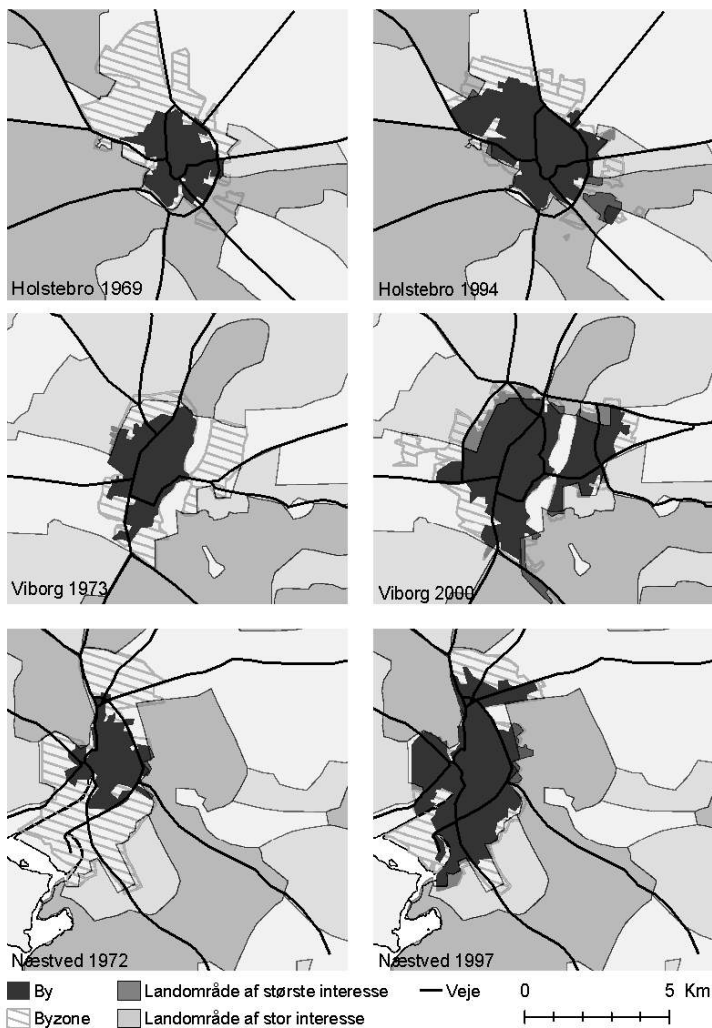
Byvækst og det åbne land

Byvæksten påvirker det åbne land dels ved direkte at inddrage arealer til bymæssig bebyggelse dels ved, at den tilhørende infrastruktur, først og fremmest trafik anlæggene, virker fragmenterende og forstyrrende på naturen og landskabet. Derfor har reguleringen af byvæksten traditionelt været et vigtigt emne indenfor det åbne lands planlægning, og var faktisk den helt centrale problemstilling i den første del af planlovreformen fra 1970.

Med By- og landzoneloven fra 1970 fik man et effektivt middel til erstatningsfrit at regulere byvæksten. Med udgivelse af det såkaldte "3-zonekort" i 1972 udarbejdet af de daværende fredningsplanudvalg fik man samtidig en landsdækkende, og relativt detaljeret kortlægning af natur- og landskabsværdierne som dels kunne fungere som plangrundlag for den kommunale byvækst, dels kunne fungere som grundlag for statens og amternes vurdering af kommune- og lokalplanerne. Omkring 10 år efter havde alle amterne en godkendt

regionplan, og "3-zonekortene" var, efter supplerende landskabsanalyser blevet indbygget i planlægningen. Regionplanerne blev derefter styrende for de enkelte byers vækstretninger således, at områder med højt prioriterede natur- og landskabsværdier kunne beskyttes mod byudvikling. Dette rammeplanssystem hvortil den statslige godkendelse af regionplaner hører, har været effektivt. En undersøgelse af tre mellemstore byers faktiske vækst fra omkring 1970 og ca. 25 år frem viser, at kun meget få og små højt prioriterede arealer er inddraget i byen (figur 1). En tilsvarende undersøgelse af udviklingen i 8 byområder indenfor hovedstadsregionen viser tilsvarende tendenser, om end der i enkelte områder har været tale om inddragelse af mindre, højt prioriterede områder (Primdahl m.fl. 2006).

Med kommunalreformen forsvinder amterne, og de i 2005 vedtagne regionplaner bliver de sidste. Når der om nogle få år foreligger nye, godkendte kommuneplaner bliver regionplanerne eller mere præcist, de landsplandirektiver, som regionplanerne har fået status af, afviklet. Kommuneplanen bliver herefter den centrale sammenfattende plan når rammeplanssystemet er afviklet. De nye regioner skal udarbejde såkaldte udviklingsplaner, men disse bliver ikke bindende for kommuneplanerne, og derudover er det uklart, i hvilken grad "statslige interesser" vil omfatte reguleringen af byvækstretninger i forhold til natur- og landskabsværdier.

Figur 1. Udviklingen i tre byer set i forhold til de såkaldte "3-zonekort" fra 1972. Disse kort rummede en bonitering af natur- og landskabsværdierne i tre kategorier - områder af "størst" og "stor" interesse samt øvrige områder. (Fra Primdahl og Kristensen 2003).

Efter vores vurdering er der gode grunde til at frygte, at vi i fremtiden vil se mange udstykninger i værdifulde områder og dermed en svækkelse af natur- og landskabsbeskyttelsen. Bekymringen skyldes ikke en mistillid til kommunernes dømmekraft eller manglede værdsættelse af værdierne, men skyldes ganske simpelt, at den enkelte kommune næppe vil anse det for sin opgave at beskytte værdier fra et overordnet synspunkt. En kommune der er benådet med smukke, sammensatte kulturlandskaber og vigtige naturområder vil også ønske at udnytte sådanne værdier til at tiltrække/fastholde skatteborgere og turister og kan ikke forventes at tage mange hensyn til borgerne i en eventuel nabokommune, som ikke råder over sådanne værdier.

Kommunalreformen og det lokale jordbrugslandskab

Som en del af kommunalreformen overføres en stor del af amtets opgaver indenfor natur- og landskabsforvaltningen fra amterne til kommunerne, og kommuneplanen overtager de fleste af regionplannens "opgaver" for det åbne land. Denne udvikling giver, trods de potentielle problemer beskrevet ovenfor, gode muligheder for at planlægge mere helhedsorienteret, dels fordi byplanlægningen og natur- landskabsforvaltningen nu ligger i samme myndighed, dels fordi kommuneplanlægningen foretages på et relativt detaljeret niveau, hvor det er muligt at arbejde med lokale landskaber. Ser vi på den hidtidige kommuneplanlægning – og det vil som nævnt primært sige byplanlægning - har der i de sidste 20 år været en tydelig udvikling fra at arbejde med sektorer (boliger, erhvervsområder, trafikstruktur, tekniske anlæg mv.) til at arbejde med lokale helheder som bykvarterer, bycentre, landsbyer osv.), hvor opgaven især har bestå-

et i at udvikle velfungerende og attraktive bydele. For det åbne land har man ikke haft denne udvikling – tværtimod har regionplanlægningen i udpræget grad været sektororienteret.

Især for de bynære dele af det åbne land kan vi forvente, at kommunerne hurtigt vil udvikle helhedsorienterede planer, hvor mål om beskyttelse, drift og forbedringer bliver bedre integrerede. Også for mere almindelige kulturlandskaber kan man forestille sig, at de nye kommuner vil kunne udvikle helhedsorienterede former for planlægning. Som nævnt har man en tradition for denne form planlægning, hvortil kommer, at det i den kommunale skala kun i begrænset omfang er meningsfyldt at basere sin planlægning på forskellige former for "udpegninger" af områder der er prioriteret til dette og hint. Målet for de fleste områder vil givetvis blive, at de skal kunne rumme mange funktioner samtidig så som jordbrugsproduktion, boligområde, friluftsliv, levested for planter og dyr mv. – præcis som de forskellige bydele også skal kunne fungere multifunktionelt. Der vil givetvis også vise sig en stor efterspørgsel på sådanne planer blandt lokale beboere – landmænd, landsbybeboere og øvrige som befolker det åbne land – fordi interessen for det lokale, dvs. for velfungerende og attraktive landskaber er stigende.

Af disse grunde er det sandsynligt, at det åbne lands planlægning vil blive anderledes – i form og indhold – de kommende år. Sker dette vil det hurtigt blive klart, at det gældende regelsæt – som helt overvejende blot overføres til den nye struktur – er dårlig egnet til en sammenfattende og mere lokalt orienteret planlægning i det åbne land.

Først og fremmest er det et problem, at man i praksis ikke kan gennemføre en lokal, sammenfattede planlægning i det åbne land. Der har længe været et behov for at kunne vedtage lokale planer, som er bindende for den enkelte grundejer, og som vil kunne regulere centrale emner som bygningers og miljøanlægs placering og anvendelse, vej- og stiføringer, plantninger, vandhuller og andre landskabsselementer. Alle disse forhold skal i dag administreres gennem enkeltsager, og det er i praksis umuligt at overskue hvordan lokalområder udvikler sig i deres helhed. For intensive landbrugsområder med høj bygningsaktivitet er dette et problem, for stort set alle parter – netop fordi enkeltsagsbehandlingen bliver vanskelig, og fordi ingen, hverken hos myndighederne eller blandt de lokale ejere og beboere, kan få overblik over, i hvilken retning området udvikler sig. Tilsvarende vil denne mangel på overblik og sammenhæng være et problem for bynære landbrugsområder med et højt pres på arealanvendelsen, for turistintensive områder og andre steder, hvor der er høj aktivitet og modstridende interesser, der skal forenes i det sammen område.

Dernæst er det et voksende problem for planlægningen, at udviklingen for længst har overhalet en af de centrale forudsætninger for vores landzonesystem – nemlig at det åbne land funktionelt er relativt homogent. Forestillingen om at det åbne land først og fremmest består af et jordbrug domineret af fuldtidslandbrug, som gennem plansystemet skal beskyttes mod jordspekulation, og som derudover først og fremmest skal holdes fri af spredt bebyggelse og urbanisering generelt, er forældet. I mange regioner, først og fremmest omkring de større byer, er fuldtidsbrugerne i mindretal. De fleste landbrugsejendomme ejes af folk med byindkomster og selve ejendommen fungerer mere som bolig end som landbrugsbedrift. Hertil kommer, at almindelige byerhverv flytter ind i mange landbrugs-

ejendomme. I nogle bynære områder i hovedstadsregionen er der ikke-jordbrugsmæssige erhverv på mere end hver tredje landbrugs-ejendom, hvilket i praksis vil sige, at disse områder er i gang med at udvikle sig til alternative erhvervsområder. Landzonen i sådanne områder fungerer i praksis meget forskelligt fra landzonen i f.eks. Vestjylland og har forskellige behov for regulering. I visse tilfælde har man indirekte taget konsekvensen af sådanne forskelle i funktioner og udvikling. Dette er sket i kystzonen, hvor man som konsekvens af stigende pres på kystlandskaberne har indført krav om skærpet landzoneadministration samt skræppede krav til og kontrol af planlægningen. Det samme vil ske når der indenfor NATURA 2000 områderne om nogle få år foreligger forvaltningsplaner. Til den tid vil landzonen i områder udpeget indenfor EU's Fuglebeskyttelsesdirektiv og Habitatdirektiv i praksis blive administreret anderledes end udenfor.

Sidst men ikke mindst vil en ny, mere lokal planlægning i det åbne land hurtigt afføde et behov for at udvikle nye metoder til en mere helhedsorienteret planlægning. Den hidtil anvendte praksis med arealudpegninger og dertil knyttede retningslinier for sagsbehandling og prioritering af støttemidler vil være utilstrækkelig, hvis man i kommunerne ønsker at overføre erfaringerne fra byplanlægningen om helhedsmæssige planer til lokale jordbrugslandskaber.

Som vi ser det, er der tre veje frem mod en ny kommunal planlægning for det åbne land, som samlet både skal kunne sikre eksisterende natur- og landskabsværdier og bidrage til, at fremtidens multifunktionelle landskaber både bliver velfungerende og attraktive.

Tre veje til en forbedring af det åbne lands planlægning

1. Lokal planlægning. Indførelse af en ny planlægningstype, der ligesom de nuværende lokalplanplaner er bindende for grundejerne vil give bedre mulighed for planlægningen i områder:

- Hvor der er særlige beskyttelseshensyn som knytter sig almindelige landskabselementer som f.eks. levende hegn og deres lokalisering
- Hvor småbiotoper fungerer som vigtige spredningskorridorer eller såkaldte "trædesten"
- Hvor større bygge- og anlægsarbejder samt store plantningsprojekter skal realiseres
- Hvor der er særligt mange konflikter - aktuelle eller potentielle - vedrørende arealanvendelsen

Behovene for og kravene til en sådan lokal planlægning i det åbne land er forskellige fra de, der gælder i byerne – både hvad angår emner der kan optages bestemmelser for i planen og med hensyn til det katalog af emner, som planen skal kunne optage bestemmelser for. Vi forestiller os ikke, at der skal gennemføres lokale planer for hele det åbne land, men kun hvor der er særlige behov.

2. En differentieret landzone. Forskellige dele af det åbne land er påvirket af forskellige drivkræfter og udviklingstendenser – og er dermed underlagt forskellige problemstillinger, hvad angår offentlige mål og midler. En differentiering af landzonen, opdelt for eksempel i bynærhedszoner, intensive landbrugsområder, kystområder samt vigtige natur- og landskabsområder, vil kunne forbedre plan-systemet. I stedet for én zone for hele det åbne land med ét sæt mål og bestemmelser, vil man med forskellige zoner, kunne indrette mål og midler efter de konkrete forudsætninger. Dette vil gøre planlægningen mere effektive og sagsbehandlingen nemmere samtidig med, at man effektivt vil kunne løse problemet med styring af byvækst og

beskyttelsen af værdifulde landskaber og naturområder. Ideen om en differentieret landzone er nøjere beskrevet i Primdahl og Agger (2006).

3. Landskabskarakterkortlægning og kollektive landskabsplaner.

En afgræsning af lokale landskaber og en dertil knyttet beskrivelse af naturgrundlaget og kulturlandskabet kaldes *landskabskarakterkortlægning*. En sådan kortlægning er i dag gennemført for en hel række europæiske lande, bl.a. Skotland, England, flere tyske delstater, Belgien, Spanien og Portugal (Pérez-Soba og Wascher 2005). Herhjemme er der udviklet en metode, som har været afprøvet flere steder (Caspersen og Nellesmann 2005) og en generel vejledning om metoden til brug for kommunerne er på trapperne. Metoden består af en kortlægning af landskabets karaktertræk med tilhørende beskrivelser og vurderinger af landskabets tilstand og udvikling. De enkelte karakterområder med tilhørende tilstandsvurderinger kan efterfølgende anvendes som ramme for en samlet strategi for områdets udvikling og tiltag omkring landskabets beskyttelse, pleje og forbedringer. En ny kommunal planlægning i det åbne land vil klart kunne finde støtte i en sådan landskabskarakterkortlægning.

Når det gælder udformningen af de konkrete strategier for de enkelte lokale landskaber vil det være oplagt at inddrage lokale brugere og ejere i processen. Dette kunne bl.a. gøres gennem såkaldte kollektive landskabsplaner, som det er sket i enkelte pilotprojekter for eksempel i Primdahl m.fl. (1998) og Jørgensen m.fl. (2004). Ideen med en sådan planlægning er, at foreninger i samarbejde med offentlige myndigheder og plankonsulenter gennemfører en planlægning for den fremtidige udvikling i et lokalt jordbrugslandskab, en plan der skal kunne fungere som bindled mellem den enkelte landbrugers

natur- og landskabsforvaltning og den offentlige kommunale forvaltning. Samtidig bidrager en sådan lokal planlægningsproces til at lokalsamfundet udvikles, og får kontrol over dets eget landskab. Endelig vil den kollektive landskabsplan, kunne anvendes som en koordineret ansøgning om støtte til hegnsplantning, skovrejsning, naturgenopretning, vildtplantning, nye vandhuller og naturpleje, dvs. som en udvidet udgave af den tradition som findes indenfor kollektiv hegnsplantning.

Sammenfatning

Med strukturreformen vil det åbne lands planlægning, blive mere lokalt orienteret og i højere grad end i dag praktiseret i sammenhæng med byplanlægningen. Set fra natur- og landskabsperspektiv rummer reformen både ulemper og fordele. Til de første hører først og fremmest, at man i kommunerne alene vil være fokuseret på egne betingelser, og vil være tilbøjelige til at udnytte natur- og landskabsværdier til at fremme bosætning og turisme uden nødvendigvis at tage hensyn til det overordnede billede. Når regionplanlægningen forsvinder, kan vi derfor frygte, at den hidtidige effektive beskyttelse af natur- og landskabsværdier imod byudvikling vil blive svækket – især, hvis ikke den statslige styring bliver relativt detaljeret på dette område.

Til fordelene med den nye planlægning hører frem for alt, at betingelserne for bedre at kunne arbejde med helhedsplaner i det åbne land, bliver forbedret, dels fordi planlægningen bliver mere lokal, dels fordi kommunerne gennem byplanlægningen har udviklet en anden planlægningspraksis end den mere sektororienterede regionplanlægning. Imidlertid er der klare behov for en tilpasning af lov-

givningen. Indførelse af muligheder for et vedtage bindende lokale planer i det åbne land vil betyde bedre muligheder for en sammenfattende planlægning, ligesom en differentiering af landzonen vil give bedre generelle styringsmuligheder i det åbne land, herunder også bedre muligheder for at styre byudviklingen ud fra overordnede hensyn.

Endelig kan man på metodesiden hente nyttige erfaringer i det hidtidige arbejde med landskabskarakterkortlægning og i de få forsøg med kollektiv natur- og landskabsplanlægning.

Ligeså klart det er, at det åbne lands planlægning vil blive anderledes de kommende år, ligeså oplagt mener vi det forekommer, at både lovgivning og metodegrundlag må udvikles, hvis planlægningen skal kunne forholde sig både beskyttende og forbedrende til natur- og landskabsværdierne.

Litteratur

Caspersen, O.H og Nellemann, V. (2005): "Landskabskaraktermetoden – et kompendium." Arbejdsrapport Skov & Landskab nr. 20-2005.

Jørgensen, M.B., Stahlschmidt, P., Primdahl, J., Jørgensen, I. and Christiansen, H. (2004): "Kollektive Naturplaner – lokalt engagement for et bedre landskab". Byplan 6: 270-275.

Pérez-Soba, M. og Wascher, D.M. (2005, red.): "Landscape Character Areas. Places for building a sustainable Europe". Landscape Europe.

Primdahl, J., Stahlschmidt, P. og Jørgensen, I. (1998): "Landskabsanalyse og forandring det åbne land – et eksempel fra et midtjysk landbrugsområde. Byplan 4-5: 149-155.

Primdahl, J. og Kristensen, L. (2003): "Danske erfaringer med det åbne lands planlægning". Kungl. Skogs- och lantbruksakademiens Tidsskrift, Årg. 142: 11-22.

Primdahl, J., Busck, A.G. og Lindeman, C. (2006): Bynære landbrugsområder i hovedstadsregionen 2006. Forest & Landscape Research No. 37, Forskningscentret for Skov, Landskab og Planlægning, Hørsholm.

Primdahl, J. og Agger, P. (2006): Forskellige slags landzoner. Byplan 5: 196-1999.

Forvaltning af sammenhængende natur efter kommunalreformen

Af Ib Johnsen, Lektor, Biologisk Institut, Københavns Universitet

Naturforvaltning omfatter bredt sikring af, beskyttelse, bevarelse og genopretning af naturen omkring os. Vi har en lang tradition for dette i Danmark. Men vi har især i løbet af de seneste årtier oplevet et dramatisk tab af naturindhold og -kvalitet i det åbne land. De lysåbne naturtyper – overdrev, heder, kær og naturenge – er gået voldsomt tilbage. Herudover har vi ikke været tilstrækkeligt gode til at lave en sammenhængende forvaltning af terrestrisk natur og vandmiljøet. En sådan sammenhængende naturforvaltning indebærer, at vi tænker i hydrologiske oplande (afgrænset af vandskel), når vi fx skal begrænse næringsstofudledning til sårbare naturtyper og vandmiljøet. Ekstensivering af driften af terrestrisk natur skal gå hånd i hånd med begrænsninger i direkte udledninger af næringssalte til vandløb inden for det samme opland.

Desuden er der brug for at skabe større sammenhængende natur, så vi får opbygget et netværk af brede naturbånd, der gennemskærer landet på kryds og tværs. Derved modvirkes fragmenteringen (opdeling af naturen i småbidder), så en tilfredsstillende udveksling af arter og gener kan finde sted. Parallelle tanker fremgår bl.a. af Naturrådets publikation om landskabets skelet og DN's 'Fremtidens Natur i Danmark'.

Men det er ikke ligegyldigt, hvilken natur, vi sammenbinder – der skal være elementer af natur med høj kvalitet, som kan udgøre rekrutteringsgrundlaget til genskabt korridor- og netværknatur. Som eksempel på en truet naturtype er overdrevene, der nu udgør blot

<0,5% af Danmark og kvaliteten af dem er ifølge NOVANA overvågningen 2005 gennemgående ringe.

Grundlæggende ser jeg tre store problemer i den nuværende naturforvaltning, som det er vigtigt at være særligt opmærksomme på i den nye kommunale forvaltning af de danske naturværdier.

Problem nr. 1:

Hvordan opnår man som minimum en videreførsel af hidtidig praksis på naturforvaltningsområdet? Dette er vigtigt, fordi der ofte ligger en gennemtænkt idé bag hidtidig praksis

Risiko: At gamle kommunale dyder i forbindelse med park- og vejforvaltning vil dominere

Risiko: At der bliver for store forskelle mellem de nye kommuners naturforvaltninger

Den hidtidige naturforvaltning i stat og amter har været utilstrækkelig pga af mandskabsmæssig og økonomisk ressourcemangel. Der er dog over årene opbygget en værdifuld ekspertise og faglige miljøer, som nu spredes. Der må ikke ske yderligere forringelser på naturforvaltningsområdet ved kommunalreformen, tværtimod. Et afskrækkende eksempel er den såkaldte generelle beskyttelse i medfør af naturbeskyttelseslovens §3; der har ikke været midler og mandskab til en tilstrækkelig opfølgning af denne såkaldte beskyttelse – i mange tilfælde henligger lysåben natur i en elendig tilstand i dag, og den er fortsat stærkt truet. Der er brug for, at de nye kommuner tager grundigt fat om beskyttelsen af §3 naturen.

Det har været tilstræbt i amterne at følge nogle grundregler, der er nedfældet i adskillige vejledninger og planer, og baseret på den tilgængelige viden om naturens dynamik samt årtiers naturdebat mellem stat, amt og NGO'er. Holdningen til vor natur ændrer sig løbende, men de grundlæggende økologiske forudsætninger må opretholdes og der må ikke ske uigenkaldelige forværringer eller forværringer, der kun udbedres over århundreder. Vi har ikke været så gode til dette som vi burde, og de nye kommuner må tage denne udfordring op. En konkret risiko i forbindelse med reformen er tab af viden og arbejdsgange, som havde vundet fodfæste i amterne, som oftest til naturens bedste. Det er vigtigt at så meget som muligt af videns- og erfaringsgrundlaget vedrørende naturforvaltning overføres til de ny kommuner.

Der er brug for en regional dimension i naturforvaltningen og dette vil indebære krav om samarbejde på tværs af de nye kommunegrænser. Landskabelige logiske afgrænsninger følger vandskel frem for kommunegrænser, jvf. ovenfor.

Der kan være frygt for, at et mere snævert natursyn bliver fremherskende i de nye kommuner, hvis det blot bliver praksis i de gamle vej- og parkforvaltninger, der bliver gældende. Hér kommer spillet mellem stat, centre og kommuner til at spille væsentligt ind – med en stor formidlingsindsats fra statens side. Det er ikke umiddelbart let at skulle varetage områder som naturpleje, naturovervågning og naturgenopretning, hvis det ikke tidligere var en del af ens arbejdsopgaver – forvaltning af veje og parker er trods alt noget helt andet!.

Forskelle mellem kommunerne kan blive store, hvis de lokale interesser bliver dominerende i naturforvaltningen og den faglige ekspertise i kommunerne bliver meget heterogen og begrænset. Der er altså brug for klare retningslinier for naturforvaltningen til de nye kommuner samt sikring af de nødvendige ressourcer – ellers bliver opgaven alt for tung at løfte.

Problem nr 2

Hvordan får vi den nødvendige viden om naturen, og hvordan følges der op på denne?

Uden afklaring af dette handles der i blinde

Risiko: At man blot følger en lille brøkdel af kommunens naturs tilstand og udbredelse

Risiko: At det faglige miljø på naturområdet bliver for snævert eller helt mangler

Vor nuværende viden om den danske natur er pinligt ringe. Vi har ikke indtil nu mestret at gennemføre systematisk videnopsamling om vor naturs tilstand – især ikke den terrestriske natur, herunder særlig de lysåbne naturtyper. Dette rådes der nogen bod på gennem NOVANA. Men der er afsat for få ressourcer hertil, og væsentlige dele af vor natur er ikke omfattet af programmet. Hér kan de nye kommuner komme til at spille en vigtig rolle: At stå for den løbende overvågning af hele naturindholdet i kommunen og ikke kun den del af naturen der er omfattet af NOVANA, samt at opbygge den videndatabase – som helst bliver ensartet på landsplan – og ikke mindst: Sørge for den nødvendige opfølgning, så naturtilstanden

kan forbedres. På dette sidste punkt har vi i Danmark også været utilladeligt dårlige.

Det må på det kraftigste anbefales, at der skabes et fagligt miljø i forvaltningerne i de nye kommuner, således at man ikke fuldstændig havner i rådgivende firmaers vold. Et konstruktivt samspil mellem kommuner og rådgivende firmaer er netop betinget af en faglig base i kommunerne.

Problem nr. 3

Hvordan sikres en sammenhængende økologisk landskabsforvaltning?

Dette savnes allerede i dag, og hér kan de nye kommuner få en nøglerolle

Risiko: Uden en sådan bliver resultatet symptombehandling og ulogiske fagafgrænsninger

Risiko: Tab af det nødvendige overblik og politisk forståelse af rationale

En sammenhængende økologisk forvaltning sikres ved at skabe logiske afgrænsninger for en natur- og miljøindsats. Dette betyder, at vandoplande med deres vandskel bliver naturlige enheder, og at det er rigtigst at begynde sin indsats opstrøms, eller nær vandskellet. Det, der skal ske i sådanne oplande er nedsættelse af tab af næringsalte og forurenende stoffer, herunder pesticider, til omgivelserne gennem de nødvendige tiltag over for landbrug, industri og trafik. Desuden skal udbredelsen af ekstensiv landbrugsdrift (gerne mod en præmiering) til sikring af værdifuld lysåben natur fremmes. Det vil være meget ønskeligt, om der i den forbindelse kunne skabes en

bedre dialog med regeringen og landbruget, så landdistriktmidlerne i langt højere grad kunne bruges til gavn for såvel landbrug som natur.

Vor naturforvaltning skal være forståelig og til at formidle til den enkelte borger. Vi skal altså selv forstå, hvorfor vi gør, som vi gør – og ikke hele tiden tale forbi hinanden; dette sker for eksempel ofte, når talen kommer på begrebet natur, der i manges øjne ikke findes i DK, hvor alt er menneskeskabt. En udbredt misforståelse – meget natur, også uden for DK, er opstået ved et samspil mellem mennesket og dets omgivelser. Det kræver en helhjertet pædagogisk indsats at forklare samspillet mellem geologi, kultur og natur i DK siden jægerstenalderen og frem til vore dage.

Største udfordringer

Grundlæggende er de største udfordringer for fremtidens naturforvaltning:

Bevaring og kvalitetssikring af den lysåbne natur. Dette forudsætter effektiv naturovervågning og naturpleje. Dette er nødvendigt at opprioritere; vi vil vel gerne vide hvad vi har, hvordan det går med det og hvad vi skal gøre for at naturen har det bedre. Der er et kolossalt efterslæb på naturplejeområdet. Hovedparten af den lysåbne natur i DK forudsætter naturpleje = ekstensiv landbrugsdrift. Den ekstensive landbrugsdrift kan samtidig levere højkvalitetsprodukter.

Gradvis øgning af arealet med lysåben natur. Markant udvidelse af arealet med lysåben natur gennem arronderinger og naturgenopretning må ske over en årrække, så vi vinder noget af den tabte natur tilbage.

Stoppe eutrofieringen af omgivelserne. Luftforureningen skal ned under tålegrænserne (critical levels) og der skal indføres bufferzoner om sårbar natur. Mange heder, moser og overdrev kan idag kun vanskeligt opretholdes i den ønskede tilstand på grund af nedfaldet af blandt andet kvælstofforbindelser fra atmosfæren.

Sikre en sammenhængende natur. Brug forslagene fra DN (i 'Fremtidens Natur i Danmark') og Naturrådet ('Skelettet i landskabet') – lav et bredt og dækkende sammenhængende naturnet

Sørge for effektiv naturovervågning. NOVANA og den kommende statslige/kommunale naturovervågning skal tilføres nødvendige midler. Nu skal der altså fokuseres ordentligt på den systematiske terrestriske naturovervågning! Vi kan ikke være andet bekendt. Vi er først nu ved at have et effektivt overvågningssystem for landjordsnaturen.

Lave robuste og fremtidssikre forvaltningsplaner. Gode vejledninger til forvaltningsplaner produceres; gør meget ud af målsætninger og baggrunden herfor, samt hvilke midler, der kan tages i anvendelse for at nå målene og hvordan.

Tidlig indsats mod invasive arter. Opret en task force til at håndtere problemet med invasive arter. Giv denne enhed beføjelser til at sætte ind i så god tid, at der ikke mere skabes selvpineri i form af evindelige Sisufos-projekter

Er der håb?

Danmark er meget geologisk/geografisk heterogen og rummer stadig smuk varieret natur – meget varieret i forhold til landets sølle 43000 km² – jf. billederne! (Fotos: Klaus Malling) – som takket være en heroisk indsats i omkring hundrede år stadig kan opleves.

Amager

Råbjerg Mile

Thy

Roskilde Fjord

Især i løbet af de sidste 40-50 år har vi stadig måttet kæmpe op ad bakke for at redde disse værdier. Nu må det vende. Vi er ved at ødelægge naturens kvalitet for vore efterkommere – skammeligt, at det sker i en tid, hvor vi konstant bryster os af at være rige og 'et foregangsland'! Dette er også Wilhjelm rapportens konklusion.

Der er håb, hvis:

Samarbejdet på naturforvaltningsområdet mellem og i de nye kommuners forvaltninger bliver tæt og kvalificeret;

Samspillet kommune, region og stat optimeres;

At der udfærdiges en sammenhængende og forpligtende plan for landets natur (à la Naturraadets 'Skelettet i landskabet' og DN's 'Fremtidens Natur i Danmark')

Nøglepunkterne er: Økonomiske og mandskabsmæssige ressourcer skal tilføres, så opgaverne kan løftes – der har været afsat for få midler til naturforvaltning gennem årene i amterne, så nu må der tilføres relativt flere midler; fokus på naturfaglig sammenhæng og samarbejde i og på tværs af de nye kommuner – også det kræver selvfølgelig ressourcer; bedre udnyttelse af viden i alle led – i stat, region, & kommune, men også forskningsinstitutionerne skal inddrages mere.

Lad os turde se vore børn og børnebørn i øjnene om 10 år!

Det er etisk uforsvarligt at træffe uigenkaldelige beslutninger på vore efterkommeres vegne, så deres oplevelses- og valgmuligheder bliver forringet pga os. Tør vi se vore børn og børnebørn i øjnene med god samvittighed om blot 10 år?

Formiddagsdebat

Jonna Odgaard, miljøjournalist: Efter formiddagens indlæg går vi nu videre med en times paneldebat, hvor jeg vil styre slagets gang. I panelet sidder de fire oplægsholdere, venstrepolitiker Eyvind Veselbo, professor ved Roskilde Universitetscenter Peder Agger, professor ved Den Kgl. Veterinær og Landbohøjskole Jørgen Primdahl og lektor ved Københavns Universitet Ib Johnsen. Velkommen til jer igen. På arrangørernes vegne skal jeg også byde velkommen til formiddagens to indbudte moderatorer. Fra Dansk Landbrug er det viceformand Ib W. Jensen og fra Københavns Universitet er det dr.jur. Peter Pagh. Jeg giver her ordet til moderatorerne. Peter Pagh, vil du lægge ud?

Peter Pagh: Min opgave er at provokere og stille spørgsmål til det der bliver sagt. Tankevækkende Ib Johnsen – hvordan kan vi sikre at amternes gode forvaltning kan køre videre? Her et sted knækker filmen. Der er en tyrkertro på, at det er gået rigtig godt hidtil. Er der ikke noget der glipper? Du siger, at vi har en helt unik natur, fordi vi har gjort så meget. Så må der være noget galt, når Wilhjelmudvalget kommer med en rapport, som siger at den er helt gal. Der er ikke rigtig nogen af jer, der bidrager til at skabe klarhed.

Peter Pagh: Peder Agger, du siger, at der ikke er blevet udpeget 56 ekstra områder under den seneste regering, passer det? 2010 målet om stop for tab af biodiversitet, hvor kommer det fra? Jeg står her med en grundlæggende forundring. Man er i dag ikke i stand til at opfylde EU's krav til artsbeskyttelse. Det er helt korrekt. Hvorfor er man så bange for at man skal gøre det?

Peter Pagh: Og til Eyvind Vesselbo, hvad er de retlige konsekvenser af at udpege en nationalpark?

Jonna Odgaard: Ib vil du fortsætte med dine spørgsmål, inden jeg giver paneldeltagerne mulighed for at svare?

Ib W. Jensen: Eyvind Vesselbo, du var bestemt i din udmelding om at det rigtige behandlingsindeks for pesticider i landbruget er 1,7. Jeg spørger bare: Kan man ikke blive klogere på 8 år? Midlerne som landbruget anvender i dag er blevet svagere end de var for 8 år siden.

Ib W. Jensen: Peder Agger, du er en god entertainer. Hvis ikke du er præsident for bekymringsudvalget kan du blive det.

Ib W. Jensen: Ib Johnsen, du siger, at vi skal ekstensivere landbruget yderligere? Skal vi tilbage til Morten Korch? Det bliver jo meget dyrere. Tror du, at forbrugerne vil betale for det? Vi har jo konkurrenceforhold at tænke på i Dansk Landbrug.

Jonna Odgaard: Peder, vil du svare på tiltale?

Peder Agger: Til Peter Pagh vil jeg sige, at det regeringen har gjort er, at tage en kortsigtet partipolitisk dagsorden op. Der blev også kørt meget på Auken i sin tid. 2010-målet om at standse tabet af biologisk mangfoldighed kommer fra Göteborg-erklæringen, der blev vedtaget af EU's regeringsledere i 2001. Med hensyn til de 56 internationale naturbeskyttelsesområder, så er de blevet udpeget grundet pres fra de grønne organisationer. mv. Til den minimumsimplemen-

tering som skiftende regeringer står for, kan jeg kun sige, at jeg er ligeglad med, om der er bævere i Jylland, hvis ikke de er på Sjælland. Derfor er det ikke godt nok at kigge på Natura 2000-natur, vi har brug for hverdagsnaturen også. Og til Ib fra Dansk Landbrug kan jeg kun sige én ting: Frem det økologiske landbrug og opfyld pesticidhandlingsplanen.

Eyvind Vesselbo: Vi – og her mener jeg regeringen – har taget et tigerspring frem. Jeg mener ikke at foregøgle, at vi har gjort det godt nok. Der er stadig meget arbejde foran os, og mange forskellige indfaldsvinkler til hvordan det gøres bedst. Det retslige grundlag for naturparker bliver nok til ekspropriering af landbruget med erstatning. Til Dansk Landbrug vil jeg sige, at man godt kan blive klogere, og det håber jeg også at Dansk Landbrug kan blive! For et par år siden blev behandlingsindekset besluttet. Jeg var selv med i de sene timer i forhandlingerne, hvor vi nåede frem til en frivillig aftale på 1,7. Jeg har foreslået et belastningsindeks, så man kan få overblik over hvor farlige de forskellige pesticider er.

Ib Johnsen: Hvis vi ikke havde haft en 100-årig naturbeskyttelsesindsats, havde vi haft en *virkelig* dårlig situation. Det jeg sagde, var, at amterne med ryggen mod muren har skabt en beundringsværdig forvaltningspraksis, hvilket efter min mening bør videreføres i kommunerne. Og til Dansk Landbrug vil jeg endnu en gang understrege, at svedjebrug ikke er en nødvendig følge af at ekstensivere landbruget.

Jonna Odgaard: Jørgen, du undgik spørgsmål her i første runde. Har du nogen kommentarer til det allerede sagte?

Jørgen Primdahl: Jeg vil sige, at det der er gået godt, det har vi ikke skrevet så meget om tidligere, hvilket kan være et problem, når vi i dag skal forholde os til udviklingen i landskabet og i forvaltningspraksisen. Og i forhold til A og B naturen vil jeg sige, at det var godt, da vi gik ud af debatten om nationalparkerne i 1960'erne uden disse. I 1970 og 1980 blev det klart, at vi manglede nogle mere langsigtede perspektiver. Det er godt med stabil og god A natur. Men B naturen er også vigtig. I fremtiden tror jeg, at man vil se lokalområder der konkurrerer mod hinanden på god natur.

Jonna Odgaard: Det kan være, at vi lige skal tage en runde med spørgsmål fra deltagerne.

Gitte Ramhøj, Ålborg Kommune: Et af målene med reformen er, at lokalsamfundene skal have ejerskab til naturen. Lokalforankring som det hedder. Eyvind Vesselbo siger, at penge til naturforbedringer er udpeget til lokalområder allerede, hvordan er det sket?

Claus Helweg Ovesen, biolog: Hvordan skal 98 kommuner motive-res/tvinges til opgaver på tværs af de administrative grænser, Eyvind Vesselbo? Det gælder både i forhold til nationalparker og anden natur.

Rasmus Elvekær, biologistuderende: Lokaløkonomiske interesser kan blive fremherskende i lokalsamfundet. Der er derfor i fremtiden endnu vigtigere med kvalitetssikring af den lysåbne natur. Hvordan vil regeringen gøre det, Eyvind Vesselbo? Gennem skærpet lovgivning? Et af de store problemer er vel, at mange § 3-områder er beskyttet i kraft af den natur der er. Kan man ikke beskytte arealerne

og indføre pleje af arealerne samtidig? Det kan sikre noget af den lysåbne natur, vil jeg mene.

Thomas Færgemann, Danmarks Naturfredningsforening: Der er behov for sammenhængende natur. Jørgen Primdahl, du snakker om zoner, nationalparker og vandområdeplaner. Man skal ikke glemme, at der er gang i landdistriktspolitikken. Eyvind Vesselbo, kan du se et perspektiv i, at man laver en samlet plan nationalt, som alle skal arbejde for at realisere, både stat og kommuner? I Holland var det imponerende at se alle arbejde for den samme plan.

Eyvind Vesselbo: Til Gitte Ramhøj vil jeg sige, at der følger penge med fra amterne til kommunerne. Det andet er de penge fra miljømilliarden. Områderne er ikke udpeget endnu. Der er i Skov- og Naturstyrelsen forslag til, hvilke områder der kan komme på tale. Det skal selvfølgelig hænge sammen med mest natur for pengene. Når det er nået længere vil beslutningen blive truffet *sammen* med kommunerne. Til Claus Helweg Ovesen vil jeg sige, at jeg ikke synes der i reformen ligger klare svar på, hvordan stat og kommuner skal arbejde sammen. Det må vi finde ud af sammen. Det gælder også for problematikken i Roskilde om at varetage de lokale hensyn frem for de regionale. Miljøcentre løser ikke problemerne, selv om de er regionale. Og til Rasmus Elvekær: Jeg tror ikke, at kommunerne vil ødelægge naturen bevidst. Det vi gør nu, er at lave en lovgivning på landbrugsområdet med godkendelse af landbrugsejendomme over 75 DE. Den skal være med til at sikre, at man ikke bare kan gå ud og gøre det, man har lyst til. Og så er det jo stadigvæk muligt at klage til naturklagenævnet.

Jørgen Primdahl: Jeg synes, at sammenhængende natur er et godt eksempel på, hvordan man kan gøre det. Jeg tror, at denne regering vil have gennemført rigtig mange af de ting inden for de næste 10-15 år. Det skal bare gøres trinvist.

Peter Pagh: Jørgen Primdahl, I lægger op til, at man mister den sammenhængende planlægning med kommunalreformen. Kommunerne kan ikke tage beslutningerne. Ligger der ikke i din egen planlægning en skitse til den landsdækkende planlægning, det vi ved der skal køre ved siden af? Der er logik i et mere kvalificeret redskab.

Jørgen Primdahl: Det er den vej det går. Der er noget afbureauokratisering i at lægge forskellige regler i forskellige zoner. I de 8 lokalområder vi har undersøgt, er de sidste 30 % af sagerne kommet i landzonerne.

Peter Pagh: Hvis ikke man gør det, du siger Jørgen, vil det gå helt galt. Man kan skyde landzonesystemet ned gennem lokalplanlægning. Det er der praksis for. Vi har en højesteretsdom.

Jørgen Primdahl: Der er også erfaring for, at udpegningerne sker nedefra. Det handler om ejerskab. Angående det retslige om nationalparker, så har jeg et råd til Eyvind Vesselbo. Et vidtgående råd. Giv nationalparkbestyrelserne plankompetencen. Tag den fra kommunerne. Det er der, konflikten bliver med presset for etablering af hoteller mv. Det har man gjort i England med succes.

Jonna Odgaard: Og så har vi et spørgsmål fra Dansk Landbrug.

Ib W. Jensen: Det er 2 år siden at aftalen om pesticider blev lavet Eyvind? Jeg fastholder, at det er 8 år siden. Vi vil selvfølgelig gøre, hvad vi kan, for at få behandlingsindekset ned. Vi flytter målstregen, for når bekæmpelsesmidlerne vurderes, kommer de ud med en lavere mængde aktivstof pr. behandlingshyppighed. Efterfølgende har vi fået problemer med flerårigt ukrudt. Jeg fik ingen svar på, hvordan vi får folk til at købe økologisk. Jeg vil også gerne have en indkomst som landmand.

Jonna Odgaard: Eyvind, vil du svare med det samme?

Eyvind Vesselbo: Vi kan selvfølgelig snakke om den udvikling, der er sket. Men en aftale er en aftale. Til Jørgen Primdahl vil jeg sige, at jeg selv har foreslået, at man skal overveje lokalvalg til nationalparkbestyrelserne. Hvis ikke det er mennesker, der repræsenterer lokal-samfundet, som sidder i nationalparkbestyrelserne, så synes jeg, det er et problem. Men det afhænger af, hvordan vi får formuleret sammensætningen af bestyrelsen. Det skal være folk, der kan se det hele lidt fra oven.

Jonna Odgaard: Tiden er ved at rinde ud, Peder, du får det sidste ord her til formiddag.

Peder Agger: Tak. Det er et svar til Dansk Landbrug. Jeg beder bare om, at det konventionelle landbrug betaler for den forurening, det laver. Jeg tror, at noget af det vi har allermest brug for, er en langsigtet planlægning for den danske natur. Vi har ingen langsigtede målsætninger. Den natur vi har, er levnet af landbruget. Det er et problem for naturen og for landbruget. Jeg lægger vægt på, at Eyvind Vesselbo har noteret sig den plan.

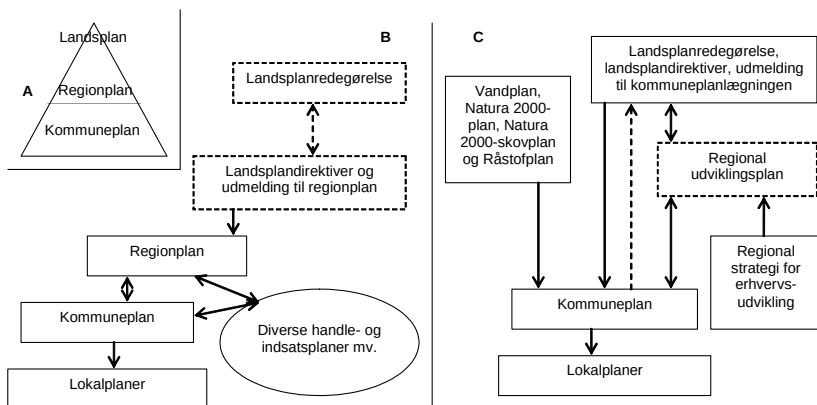
Jonna Odgaard: Godt. Det synes jeg var en fin afslutning på formiddagens debat. Tak til paneldeltagere og tak til moderatorer.

Den nye forvaltningsstruktur

Af Ann Berit Frostholm, Cand.Techn.Soc og Kim Walsted Knudsen, Cand.Techn.Soc

En af de mest åbenlyse forandringer som kommunalreformen fører med sig af betydning for naturområdet, er ændringen i de administrative grænser og omfordelingen af plan- og forvaltningskompetencerne. Ved sammenlægningen den 1. januar 2007 bliver de nuværende 271 kommuner til 98 nye storkommuner. Heraf forbliver 33 af de nuværende kommuner uændrede. 14 amter nedlægges og erstattes af 5 nye regioner. Som en regional udvidelse af Skov- og Naturstyrelsen oprettes der 7 nye miljøcentre.

Ændringerne i plansystemet er illustreret i figur 1. I den fremtidige planlægning kommer sektorplaner til at spille en større rolle, idet både Vandplaner, Natura 2000-planer, Natura 2000-skovplaner og råstofplaner bliver bindende og rammegivende for den øvrige planlægning, når de vedtages i 2008 for råstofplanerne og 2009 for de øvrige planer.

Figur 1: Plansystemets forandring. I venstre hjørne (A) ses det oprindelige hierarkiske plansystem fra 1970, hvor rammestyring udgjorde grundelementet. Her foregik kommunikationen nedad i systemet. Dette system er siden blødt noget op (B). Der er ikke nødvendigvis sammenhæng mellem landsplandirektivernes indhold og den øvrige landsplanlægning, såvel som landsplanlægningen ikke udgør en decideret rammeplan for den regionale planlægning [Christensen, 2000]. Kommunalbestyrelserne har mulighed for at komme med indspil til regionplanlægningen og både den regionale og kommunale planlægning skal inddrage sektorplaner. Den regionale rammestyring forsvinder og fastholdes kun i det kommunale led. Efter reformen i 2007 (C) fastholdes kun kommuneplanen som rammeplan for lokalplanlægningen. Landsplanlægningen skal tydeligere afspejle nationale interesser i den lokale planlægning. Sektorhandlingsplaner sætter rammer for den kommunale planlægning, mens regionale udviklingsstrategier skal inddrages i de regionale udviklingsplaner. Kommunalbestyrelserne får mulighed for at påvirke både den nationale og regionale planlægning. [Lov nr. 571, 2005].

Kommuneplanen bliver den nye rammeplan

Kommunalbestyrelserne i de nye kommuner bliver myndighed for både by og land. Den nye generation af kommuneplaner bliver derfor det samlede dokument for arealplanlægningen, hvoraf blandt andet målsætninger og retningslinier for arealudviklingen indenfor en række fastlagte plantemaer skal fremgå. Kommuneplanerne bliver derfor langt mere omfattende end hidtil; de nye temaer er:

- Varetagelse af naturbeskyttelsesinteresser; herunder beliggenhed af naturområder med særlige naturbeskyttelsesinter-

resser, økologiske forbindelser, potentielle naturområder og potentielle økologiske forbindelser

- Sikring af lavbundsarealer, blandt andet områder der kan genoprettes til vådområder
- Anvendelse af søer, vandløb og kystvande
- Skovrejsning; beliggenhed af arealer med og uden særlig skovrejsningsinteresse
- Jordbrugsmæssige interesser; sikring og udpegning af særligt værdifulde landbrugsarealer
- Landskabsbevarelse, særligt værdifulde landskaber og større sammenhængende landskaber
- Råstofudvinding
- Geologiske interesseområder, herunder udpegning af områder med særlig geologisk værdi
- Beskyttelse af kulturarven; kulturmiljøer og andre væsentlige kulturhistoriske bevaringsværdier
- Anvendelse af kystnærhedszonen i overensstemmelse med planloven
- Udlægning af arealer til byzoner og sommerhusområder
- Beliggenhed af arealer til forskellige byformål inden for byzonen
- Den kommunale detailhandelsstruktur
- Beliggenhed af trafik- og tekniske anlæg, områder til vanskeligt placerbare virksomheder mv.
- At undgå planlægning af støjfølsom anvendelse af arealer der er støjbelastede
- Beliggenhed af arealer til fritidsformål; kolonihaveområder og andre rekreative arealer

Med reformen fastholdes de kendte plantyper i kommuneplanlægningen, men de udbygges og strammes op. Kommuneplanstrategien¹ videreføres i sin nuværende form, men det påpeges af blandt andet Witt (2005) at kommunalbestyrelserne har et stort ansvar for at tænke den kommunale udvikling i forhold til nabokommuner og den region, som kommunen er beliggende i, også i forbindelse med naturplanlægningen.

Kommuneplanens gyldighedsperiode fastholdes på 12 år, men der stilles krav til, at planen skal revideres helt eller delvist hvert fjerde år. Det skyldes en forventning om, at det med de nye opgaver ikke kan forsvares at genvedtage en kommuneplan i sin helhed [L 93, 2005]. Kommuneplanen skal fortsat bestå af en hovedstruktur, retningslinier knyttet til hvert plantema samt en ramme for lokalplaner [Lov nr. 571, 2005]. Al arealanvendelse i byzone og sommerhusområde reguleres fortsat gennem lokalplaner, mens der ikke indføres en ny type lokalplaner for arealanvendelsen i landzone. I landzone følges de retningslinier, der i kommuneplanen angives for administrationen af det åbne land [L 93, 2005].

Da de nye kommuneplaner kommer til at samle *alle* retningslinier for arealanvendelsen, vil planerne afspejle kommunalbestyrelsernes egne begrænsninger af arealanvendelsen samt de begrænsninger der følger af regionale eller statslige beslutninger [Lov nr. 571, 2005]. De fremtidige kommuneplaner må ikke stride imod den regionale ud-

¹ Kommuneplanstrategien indeholder en strategi for kommunens udvikling, oplyser om planlægningen og redegør for, hvordan kommuneplanen skal revideres. Strategien udarbejdes hvert fjerde år, to år forud for kommuneplanen.

viklingsplan, landsplandirektiver, Vandplaner, Natura 2000-planer, Natura 2000-skovplaner eller råstofplaner [Ibid.]. Der er således stadig rammer for den kommunale planlægning, om end kommunerne får et noget større råderum efter reformens gennemførelse.

Kommunerne får endvidere mulighed for at gøre indsigelse mod en nabokommunes planforslag, såfremt forslaget har væsentlig betydning for kommunens udvikling. Denne ret udvides i hovedstadsområdet til, at enhver kommune i hovedstadsområdet kan gøre indsigelse mod en plan fra en anden kommune i hovedstadsområdet, såfremt forslaget har væsentlig betydning for den kommune, der gør indsigelser mod planforslaget [Lov nr. 571, 2005]. Således får kommunalbestyrelserne en ny mulighed for at koordinere kommunernes udvikling med hinanden. Kan parterne ikke blive enige, skal regionsrådet træffe en afgørelse.

Ny regional udviklingsplan

Den regionale planlægning er genstand for kraftig fornyelse. Amtsrådene erstattes med regionsråd og regionplaner udskiftes med regionale udviklingsplaner. Dermed slutter en æra med konkret fysisk planlægning på det regionale niveau. Det er endnu uklart, hvilken karakter og betydning den regionale udviklingsplan får, da det er en helt ny plantype, som de nye regionsråd først skal forme. Der er dog truffet beslutning om, at den regionale udviklingsplan særligt har til formål at bidrage til at fremme en regions vækst og bæredygtige udvikling. Den regionale udviklingsplan skal endvidere udgøre en samlet *vision* for en regions udvikling inden for en række fastlagte plantemaer:

- Byer, landdistrikter og udkantsområder

- Beskæftigelse
- Erhverv, herunder turisme
- Uddannelse
- Kultur
- Natur og miljø, herunder rekreative formål

Regionsrådene afgør selv i hvilket omfang de forskellige plantemaer behandles, men som udgangspunkt er det de generelle og overordnede linier inden for et tema, der tegnes i den regionale udviklingsplan. På den baggrund er det meget usikkert i hvilken grad den regionale udviklingsplan får konstruktiv indflydelse på sikring af biodiversitet.

Tre ting ligger dog fast:

- 1) at regionsrådenes vision for den regionale udvikling på naturområdet skal opstilles med baggrund i de kommende Vandplaner, Natura 2000-planer og Natura 2000-skovplaner, samt de almindelige hensyn i kraft af naturbeskyttelsesloven og skovloven.
- 2) at der i den regionale udviklingsplan skal redegøres for regionens *potentialer* for udvikling af natur og miljø, herunder også hensyn til landskab og friluftsliv. Eksempler inden for naturområdet kan være at sikre koordination og udvikling af økologiske forbindelser mellem naturområder, udvikle og forbedre områder med særlige naturbeskyttelsesinteresser eller udvide adgangsmulighederne for friluftslivets udfoldelsesmuligheder.
- 3) at konkrete aktiviteter ikke bliver aktuelle på det regionale niveau. Spørgsmålet er derfor, om de visioner der kommer til udtryk i den regionale udviklingsplan, får betydning i den kommunale og nationale planlægning, og om regionsrådene prioriterer at udarbejde en kvalificeret vision for naturens udvikling i regionen.

Den regionale udviklingsplan skal fungere som et indspil i den øvrige planlægning - en form for dialog. Kun regionsrådene selv er forpligtiget til at *arbejde for* en gennemførelse af målene i de regionale udviklingsplaner, mens kommunalbestyrelserne blot er forpligtiget til ikke decideret at modarbejde udviklingsønskerne i den nye regionale planlægning [Lov nr. 571, 2005]. Den manglende juridiske tyngde i den nye regionale planlægning understreges af, at den ønskede udvikling inden for de ovenfor anførte plantemaer skal illustreres på kortbilag, uden at kortmaterialet bliver bindende i juridisk forstand [Ibid.]. Uden de nødvendige juridiske virkemidler til at realisere planerne, står regionerne således svagt på dette felt. Det er derfor besluttet, at regionsrådene får mulighed for at yde økonomisk støtte til konkrete projekter, som gennemføres i kommunalt eller privat regi. Dog kun i det omfang der kan hentes midler gennem lovgivningen.

Landsplanlægningen skærpes

Ser vi nærmere på statens opgaver omkring den fysiske planlægning efter reformen, ligger det fast, at Miljøministeren fortsat skal udarbejde en landsplanredegørelse, hvori Regeringens vision for landets fysiske og funktionelle udvikling fremlægges. En stillingtagen til den overordnede udvikling i de forskellige egne af landet skal fortsat afspejles i landsplanredegørelsen med det formål at vejlede regionerne og kommunerne i de nationale ønsker til den regionale og kommunale udvikling. Landsplanredegørelsen skal endvidere i højere grad end nu bidrage til at skabe sammenhæng mellem de enkelte dele af landet, i landet som helhed og nationalt i forhold til udlandet.

At landsplanredegørelserne tiltænkes større betydning for arealanvendelsen i hele landet, medfører imidlertid ikke, at de fremover skal være rammeplaner til styring af den kommunale planlægning og udvikling, således som regionplanerne har været det [L 93, 2005]. Tværtimod får både kommunalbestyrelser og de nye regionsråd mulighed for at komme med indspil til den statslige planlægning. Dels ved indstiftelsen af en offentlig idéfase forud for landsplanredegørelsens udarbejdelse, dels ved at de statslige myndigheder skal lægge de regionale udviklingsplaner til grund for den nationale planlægning [Ibid.]. Herved får både de decentrale myndigheder, borgere og foreninger mv. mulighed for at påvirke den nationale planlægning. At der fortsat ikke lovgives om, at landsplanlægningen skal beskæftige sig med bestemte emner, betyder at natur- og miljøspørgsmål også i fremtiden kommer til at spille den rolle i redegørelserne, som emnet er prioriteret i den til en hver tid siddende regerings politik. Skærpelsen af landsplanlægningen vil derfor ikke nødvendigvis komme naturplanlægningen eller den naturrelaterede del af den fysiske planlægning til gode, idet det ikke umiddelbart kan forventes, at de decentrale myndigheder vil prioritere emner, der ikke tages op i redegørelserne.

Staten får *pligt* til at udarbejde en udmelding om statens interesser i den decentrale planlægning, hvilket ikke på nuværende tidspunkt er en stadfæstet praksis i lovgivningen [Lov nr. 571, 2005; Lbk. nr. 883, 2004]. Udmeldingen kombineres med en statslig *indsigelsespligt* overfor kommuneplaner og regionale udviklingsplaner, som er i uoverensstemmelse med de overordnede interesser for arealplanlægningen [Lov nr. 571, 2005]. Miljøministeren skal således afgive en politisk udmelding og samtidig tilse, at denne følges op lokalt. Herigen-

nem sker en styring af den kommunale planlægning, idet interesseoversigten kommer til at rumme de bindinger og anbefalinger, som den overordnede statslige politik på området indebærer. En mere aktiv statslig deltagelse i den kommunale planlægning må således forventes i fremtiden.

Der lægges op til øget brug af *landsplandirektiver* til udmøntning af den nationale planlægning, særligt i forbindelse med placering af "problemanlæg" som lossepladser og større infrastrukturanlæg [L 93, 2005]. Intet tyder dog på, at direktiverne vil finde øget anvendelse i forbindelse med naturbeskyttelsen, som det eksempelvis var tilfældet med udpegning af Natura 2000-områder.

Staten får således en styrket rolle i forhold til den fysiske planlægning, med pligt til udarbejdelse af mere nationalt orienterede landsplanredegørelser, såvel som de decentrale myndigheder får mulighed for at påvirke indholdet i den nationale redegørelse for arealanvendelsen. Der stilles dog fortsat ingen krav om at udarbejde bindende retningslinier for naturbeskyttelsen på det nationale niveau.

Foruden ændringerne i plansystemet medfører kommunalreformen omfattende ændringer i myndighedernes kompetencer inden for naturbeskyttelsesområdet. Amtsrådernes nuværende kompetencer inden for natur- og miljøområdet fordeles mellem Miljøministeriet og de nye kommunalbestyrelser, mens enkelte opgaver placeres hos regionsrådene.

Kommunerne skal varetage den konkrete naturbeskyttelse

Langt størsteparten af amtsrådenes opgaver overføres til de nye kommuner, idet de skal varetage de konkrete og borgerrettede natur- og miljøopgaver. Fordelt på lovområder overdrages følgende:

- Naturbeskyttelsesloven: Administration og håndhævelse af regler vedrørende beskyttede naturtyper, beskyttelseslinier ved åer, skove, fortidsminder og kirker, placering og udformning af visse offentlige anlæg i det åbne land, offentlighedens adgang til naturen mv.
- Miljømålsloven: Udarbejdelse af handleplan til gennemførelse af Vand- og Natura 2000-planer samt dertil hørende indsatsprogrammer
- Planloven: Planlægning i landzone, herunder afgrænsning af diverse områdeudpegninger på kort
- Miljøbeskyttelsesloven: Grundvandsbeskyttelse, spildevandsudledning og vandindvinding samt godkendelse og tilsyn med visse forurenende virksomheder
- Love om havmiljø, vandløb, sommerhuse og camping mv.: Tilsyn, vedligeholdelse, regulering og restaurering af tidligere amtsvandløb, opgaver vedrørende offentlige pumpeanlæg, eventuelt godkendelse af campingpladser
- Vandforsyningsloven: De fleste opgaver vedrørende vandforsyning herunder vandindvinding med videre
- Jordforureningsloven: Borgernære opgaver som påbud og tilsyn med virksomheder og andre arealer, påbud til grundejere om mindre afværgetiltag, tilladelse til byggeri og anlægsarbejde, bortskaffelse og anvendelse af jord
- Råstofloven: Tilladelse til råstofindvinding inden for råstofplanens rammer

Hertil kommer opgaver som vedrører vejnettet, kystbeskyttelse og diger samt havne og lignende, såvel som udpegning af særligt følsomme landbrugsområder (de såkaldte SFL-områder).

I denne sammenhæng er det af særlig interesse, at opgaver vedrørende planlægning og forvaltning af både den terrestriske og akvatiske natur samles hos kommunerne. Her skal udarbejdes handleplaner, der beskriver den konkrete indsats for at implementere Vand- og Natura 2000-planernes indsatsprogrammer. Kommunalbestyrelserne skal endvidere sørge for den konkrete forvaltning af Natura 2000-områderne, herunder administration af relevant lovgivning samt iværksættelse af eventuel pleje [Lov nr. 567, 2005]. Dette kan ske gennem frivillige aftaler med berørte lodsejere eller gennem påbud om særlig drift [Lov nr. 567, 2005]. Kommunalbestyrelserne får endvidere ansvar for at vurdere aktiviteter i forhold til om de har negativ indvirkning på bevaringsmålsætningen i et Natura 2000-område. I kommunerne skal der således i fremtiden tages kritisk stilling til lokalisering af erhverv samt anmodninger om tilladelser til ændringer i eksisterende erhverv, såvel som den administrative praksis skal være i overensstemmelse med de opstillede målsætninger. Frem til de nye kommuneplaner vedtages, skal kommunerne håndhæve reglerne på naturbeskyttelsesområdet, efter de retningslinier der er angivet i regionplanerne for 2005.

Koordination bliver regionernes opgave

Reformen medfører, at det regionale myndighedsniveau får en helt anden og meget mindre betydning for naturplanlægningen i fremtiden. Regionsrådenes hovedopgaver bliver, foruden regional udvik-

lingsplanlægning, drift af sygehusene og forskellige sociale institutioner. På natur- og miljøområdet skal regionsrådene varetage råstofkortlægning og planlægning på råstofområdet, samt de opgaver der er knyttet til jordforureningsloven. I stedet for de konkrete opgaver får regionsrådene til opgave at koordinere de kommunale indspil til den statslige planlægning, også i forbindelse med Vand- og Natura 2000-planlægningen, hvilket bliver regionernes bidrag til naturplanlægningen.

Sidst men ikke mindst får regionsrådene en mæglerfunktion mellem kommunalbestyrelser i konfliktramte kommunale samarbejder. Det kan få betydning i forbindelse med løsningen af opgaver på naturområdet, idet både naturområder og vandoplande samt dertil knyttede funktioner kan overskride kommunegrænserne og derfor nødvendiggøre samarbejde og enighed om opgaven kommunalbestyrelserne imellem. En ikke uvæsentlig funktion i lyset af de store forskelle der allerede i dag er på både amternes og kommunernes tilgang til opgaveløsningen.

Staten overtager opgaver af national og international karakter

Foruden de opgaver staten allerede varetager i forbindelse med natur- og miljøbeskyttelse i dag, overføres en række opgaver fra amterne til staten med kommunalreformen. Det er opgaver, som er omfattet af nationale og internationale interesser samt opgaver, der kræver specialviden, eller forekommer relativt sjældent. Fordelt på lovområder overdrages følgende opgaver til staten:

- Naturbeskyttelsesloven: Administration af strandbeskyttelseslinien og naturovervågning af de internationale naturbeskyttelsesområder og vandmiljøet (NOVANA)
- Miljømålsloven: Udarbejdelse den overordnede Vand- og Natura 2000-planlægning
- Planloven: Varetagelse af VVM af risikoanlæg og andre virksomheder hvor staten har godkendelseskompetencen
- Miljøbeskyttelsesloven: Tilsyn med virksomheder der miljømæssigt er tungtvejende, overvågning af miljøet generelt
- Love om Havmiljø, vandløb, sommerhuse og camping: Tilladelser og tilsyn med klapning
- Vandforsyningsloven: Miljøministeren bliver overordnet myndighed med hensyn til vandforsyningsplanlægning med videre og kan inddrage tilladelser til vandindvinding
- Jordforureningsloven: Påbud og tilsyn med visse større virksomheder
- Miljø- og genteknologi: Tilsyn med produktion af genmodificerede planter

Opgaverne omkring Vand- og Natura 2000-planlægningen der hidtil har været samlet i amterne, fordeles således mellem kommuner og stat. Skov- og Naturstyrelsen skal gennemføre den overordnede planlægning, hvilket indebærer, at de statslige myndigheder skal færdiggøre basisanalyserne og indsatsplanlægningen. Overvågning af den terrestriske og akvatiske natur, der tidligere har været delt mellem stat og amter, samles i staten, som dog kan vælge at uddelegere visse opgaver til kommunerne [Miljøministeriet & Amterne, 2005].

De statslige støtteordninger der har relevans for naturbeskyttelsen, eksempelvis miljøvenlige jordbrugsforanstaltninger, som delvist har været administreret af amtsforvaltningerne, skal i fremtiden administreres af staten [Fødevarerministeriet, 2005]. Støtteordningernes karakter og anvendelsesområder ændres der dog ikke ved, som led i reformen. Ordningerne følger udviklingen i de relevante sektorpolitikker.

De syv decentrale miljøcentre

For at skabe fagligt bæredygtige enheder til løsning af opgaver omkring blandt andet Vand- og Natura 2000-planlægning og fastholde arbejdspladser regionalt, er det som tidligere nævnt besluttet, at der skal oprettes 7 nye miljøcentre under Miljøministeriet [Regeringen & Dansk Folkeparti, 2004]. De skal repræsentere staten decentralt, og lokaliseres i Aalborg, Århus, Ribe, Ringkøbing, Odense/Fåborg, Roskilde og Nykøbing Falster. De syv miljøcentre er placeret i oplande, der ikke går på tværs af de fremtidige kommunegrænser, således at hver kommune i *de fleste* sager vil være tilknyttet ét miljøcenter [Dialog, 2005]. Da VVM af større anlæg, visse miljøopgaver samt tilsyn med kommune- og lokalplaner udelukkende udføres i miljøcentrene i Roskilde, Odense og Århus vil de fleste kommuner i praksis komme til at samarbejde med to miljøcentre. Samtlige miljøcentre skal løse opgaver omkring VVM af husdyrbrug, større naturgenopretningsprojekter, naturovervågningsopgaver, godkendelse af vandløbsregulativer samt tilsyn med spildevandsanlæg. Med mindre naturgenopretningsprojekter og naturovervågning overføres til statskovdistrikterne og Danmarks Miljøundersøgelser [Dialog, 2005].

Miljøcentrene skal være samarbejdspartnere til kommunerne, dels som fagligt stærke enheder, dels som koordinators på høringssvar i forhold til landsplanlægningen samt Vand- og Natura 2000-planlægningen. Samtidig skal miljøcentrene repræsentere staten lokalt, gennem myndighedsudøvelse (tilsyn med VVM af husdyrbrug i en toårig periode).

Udfordringer i naturforvaltningen

På nuværende tidspunkt er der selvsagt mange uvisheder forbundet med den fremtidige naturforvaltning. Både i forhold til, hvordan den praktiseres og hvad de langsigtede resultater bliver. Vi vil derfor komme med vores bud på nogle af de udfordringer, som myndighederne står overfor i den kommende tid.

En ting ligger dog helt fast: Der må forventes en overgangsfase, hvor de konkrete naturopgaver måske ikke løses til fulde. Der ligger først og fremmest en stor opgave i, at opbygge fagligt stærke enheder både i kommunerne og i staten. Med fordelingen af ca. 1900 amtsmedarbejdere mellem 7 miljøcentre, sektorforskningsinstitutioner og styrelser samt de 98 kommuner og 5 regioner, sprænges de stærke faglige miljøer i amterne, som har været godt 30 år undervejs. På nuværende tidspunkt ved de fleste hvor de fysisk er ansat efter nytår, men rigtig mange kender endnu ikke deres konkrete opgaver. I kommunerne er man i fuld gang med at organisere sig. Mange lederposter er ved at være fordelt og budgetterne er så småt ved at falde på plads. Det betyder, at vi snart har overblik over, hvilke faglige ressourcer der er mangel på rundt omkring i landet. Det må forventes, at udkantskommunerne som hidtil vil have svært ved at tiltrække de nødvendige kompetencer, såvel som de mange mindre

kommuner vil have svært ved at opbygge og fastholde rutiner i behandlingen af alle sagstyper. Det giver spillerum for konsulentvirksomhederne, der allerede står klar. Her er det vigtigt for kommunerne, at de har, eller i det mindste søger at oparbejde tilstrækkelig faglighed til, at formulere de rigtige opgaver, og at konsulentopgavernes kvalitet kan vurderes. Med de mange logistiske opgaver der er forbundet med reformen, som opbygning af nye kommandoveje, systematisering af sagsbehandlingen og samkørsel af databaser, ligger der en stor udfordring i, ikke at gå på kompromis med naturforvaltningen.

Naturplanlægningen placeres hos myndigheder, der ikke tidligere har beskæftiget sig særligt med dette felt. Det kan derfor ikke forventes, at de nye forvaltninger har en dybdegående forståelse for områdets kompleksitet, som ofte er nødvendig for at sikre en høj kvalitet i opgaveløsningen. Tager vi udgangspunkt i de opgaver, som hidtil har været placeret i kommunerne, må det forventes, at der er kendskab til vandområdet. Omvendt skal man regne med at deres viden om den terrestriske natur og planlægning af hensyn til arter er ret begrænset. Et lavt forståelsesniveau er problematisk, idet det eksempelvis tager tid at opbygge en solid viden for de økologiske sammenhænge, der på forskellig vis kommer til at indgå i de nye kommunernes planlægning og administration på naturområdet. En ringe forståelse for feltet, et lavt vidensniveau om de forhold der skal planlægges for kombineret med dårlige muligheder for sparring, kan føre til fejlvurderinger, samt en planlægning og forvaltning der ikke er til gavn for beskyttelsen af de biologiske værdier. Manglende faglig indsigt kan yderligere medføre, at det vidensgrundlag der er på feltet, ikke anvendes i tilstrækkelig grad, såvel som det kan give problemer, hvis man ikke forstår terminologien og de uklarheder, der

kan være forbundet hermed. En afbalanceret interesseafvejning i den konkrete planlægning og sagsbehandling må forventes at være afhængig af en vidensbaseret natur- og miljøforvaltning.

Med opsplitningen af amternes opgaver mellem stat og kommuner, eksempelvis på Natura 2000-området, bliver der derfor et stort behov for at etablere en god dialog mellem staten og kommunerne. Statens overvågningsdata skal gøres lettilgængelige og gennemskuelige for kommunerne, da naturplanlægningen her skal bygge på disse, ligesom der ikke kan forventes at være faglige ressourcer til at fortolke og behandle rådata her. Men også internt i staten ligger der en udfordring i at få indplaceret de nye miljøcentre og opgaver således, at arbejdsgange og kommandoveje ikke trækker opgaveløsningen i langdrag. Også regionerne skal tage stilling til, om de vil være aktive eller passive spillere på banen. En del kommuner skal samarbejde om pleje og forvaltning af større naturområder og vandløb, hvilket ligeledes stiller krav om konsensus om forvaltningspraksis og konstruktivt samarbejde. Det vil være en stor udfordring, idet det må forventes, at de mange nye kommuner vil have vidt forskellige visioner for naturens udvikling og prioritere opgaverne meget forskelligt, på trods af, at de alle skal leve op til lovgivningen.

Som noget nyt rigtig mange steder skal kommunerne til at udvikle en naturpolitik. Nogle kommuner har allerede påbegyndt opgaven for år tilbage, men der kan være stor forskel på den ønskede udvikling i byens grønne områder og den udvikling, som forventes i Natura 2000 områder. Det bliver derfor en udfordring for mange kommuner at udarbejde en forhåbentligt ambitiøs og langsigtet naturpolitik. Selv om kommunerne får ansvaret for den sammenfattende arealplanlægning, kan det ikke forventes, at myndighederne på dette

forvaltningsniveau tager overordnede hensyn på naturområdet, som eksempelvis hensynet til de hjemmehørende arter, hvis forvaltning skal ses i et nationalt eller internationalt perspektiv. Hvis sådanne overordnede hensyn skal sikres, er der behov for, at planlægningen foregår på et andet geografisk niveau, dels fordi der er internationale interesser på spil, men ikke mindst fordi sikring af den biologiske kvalitet og vandkvaliteten kræver et overblik og en ekspertise, der ligger ud over det kommunale niveau. Uden et regionalt/statsligt overblik kan det derfor vise sig at være en vanskelig opgave, at etablere eksempelvis et netværk af sammenhængende natur af biologisk betydning, da dette i langt de fleste tilfælde vil række langt ud over kommunegrænsen.

Med de mange opgaver, som kommunerne har allerede nu – eksempelvis bosætning, erhvervsudvikling, infrastruktur, affald og spildevand, vandløbsvedligeholdelse mm. bliver det en stor udfordring at integrere de knap 20 nye emner i arealplanlægningen. De mange temaer i planlægningen af det åbne land vidner om en fortsat kompleks administration, hvor arealer kan være omfattet af mange forskellige hensyn og deraf følgende udpegninger. Det er derfor en stor udfordring de nye kommuner står overfor, når så mange interesser skal forenes på det relativt lille areal, som en kommune dækker.

Med armslængdeprincippet forsvinden, er der stor risiko for at presset på naturen øges, da erhvervsudvikling og bosætning er vigtige indtægtskilder for kommunen. Kommunalbestyrelserne skal vænne sig til, at de har det fulde ansvar for planlægningen og administrationen i hele landet. Det betyder, at der mange steder skal en ændret indstilling til i planlægningen og administrationen, for at opgaverne løses i overensstemmelse med lovgivningens formål. For

at naturinteresserne reelt kan prioriteres, må kommunerne lære at sige nej til byggeri, der er i konflikt med naturbeskyttelseshensyn. Allerede i dag ses, at det er en vanskelig opgave, at fastholde skellet mellem by og land. Det bliver næppe lettere i fremtiden, hvorfor det er en udfordring for kommunerne at sikre arealer af en sådan størrelse, at naturen får mulighed for at udvikle sig dynamisk.

Positive perspektiver i naturforvaltningen

Foruden de store udfordringer som den offentlige forvaltning står overfor på naturområdet i de kommende år, ser vi også nogle positive udviklingstendenser i naturforvaltningen. Kommunerne får med det samlede ansvar for den sammenfattende planlægning for både by og land en oplagt chance for at gennemføre en helhedsorienteret planlægning, der også kommer naturen til gode. Der bliver helt nye muligheder for at tænke naturen ind i byudviklingen og skabe flere rekreative naturområder i nærheden af beboelsesområder. Det vil ligeledes være oplagt for kommunerne at gentænke udpegningen af økologiske korridorer, således at de i større omfang end nu fremmer både biodiversitet, beskyttelse af vandmiljøet samt friluftslivets interesser, blot for at nævne nogle få muligheder.

Det faktum at kommunalbestyrelsernes fornemmeste opgave er at varetage de lokale interesser, må nødvendigvis øge fokus på den lokale natur. Det vil sige, at vi kan forvente en øget interesse for at skabe mere bynær natur og fremme den biologiske mangfoldighed i hverdagsnaturen. Måske vil vi også se en øget brug af lokale rødlistes, frem for blot de nationale rødlistes, som et udtryk for, at det ikke er godt nok, at en given art findes i Silkeborg, hvis den også er ønsket i Næstved.

Endelig ser vi en klar tendens til øget borgerinddragelse. Det har været regeringens officielle politik længe, at lægge en langt større del af ansvaret ud til de lokale borgere - også på naturområdet. Kommunalbestyrelserne opfordres til at fokusere på de store linier i politikken og planlægningen, mens mindre opgaver og beslutninger bør lægges ud til lokalråd og lignende. Ligeledes opfordres kommunalbestyrelserne til at udvikle borgerinddragelsespolitikker såvel som strategier for borgerinddragelsen, således at der er klarhed omkring muligheder og proces for både borgere og politikere. Det særligt positive ved borgerinddragelsestendensen er, at med en øget indflydelse følger ofte også en øget interesse og større ansvarsfølelse, hvilket i vores øjne kun kan være til gavn for naturen. Borgere kan involveres direkte i naturgenopretning, -pleje og overvågning, eksempelvis gennem kogræsserforening, høslætlaug mv. Gode eksempler herpå kendes allerede fra pilotprojekterne omkring hegnsplantninger og naturplaner i landbruget, der gennem en god proces og planlægning kan bidrage til implementering af en række forskellige målsætninger på naturområdet.

Afslutningsvis vil vi opfordre til, at der tænkes visionært og kreativt, når de mange nye kommuneplaner skal udarbejdes i de kommende år.

Litteratur

Christensen, P. (2000): Kampen om vandet. Grundbog i miljøplanlægning. Aalborg Universitetsforlag.

Dialog (2005): Dialognet om kommunalreformen. Miljøministeriet. http://www.frontlinen.dk/Dialog/Dialog_2/index.html

Fødevareministeriet (2005): Tønder får nye arbejdspladser. Pressemeddelelse fra Fødevareministeriet, 1. april 2005. www.fvm.dk/nyheder_presse.asp?artikelid=3955

Miljøministeriet & Amterne (2005): Samarbejdsprojekt om overførsel af miljøopgaver fra amterne til Miljøministeriet – afrapportering fra arbejdsgruppen om sektorplanlægning og overvågning. Maj, 2005.

Regeringen & Dansk Folkeparti (2004): Strukturreform. Udmøntningsplan. Aftale om struktur- og opgavereform, september 2004.

Witt, H. (2005): Fra regionplan til kommuneplan. Artikel i Byplan nr. 4, august 2005.

Lbk. nr. 883 (2004): Bekendtgørelse af lov nr. 883 om planlægning af 18. august 2004.

Lov nr. 567 (2005): Lov nr. 567 af 24. juni 2005 om ændring af lov om naturbeskyttelse (udmøntning af kommunalreformen).

Lov nr. 571 (2005): Lov nr. 571 af 24. juni 2005 om ændring af lov om planlægning (udmøntning af kommunalreformen).

L 93 (2005): Forslag til lov om ændring af lov om planlægning. (Udmøntning af kommunalreformen). Fremsat den 24. februar 2005 af miljøministeren. Inklusiv: Bemærkninger til lovforslaget; Almindelige bemærkninger samt bemærkninger til lovforslagets enkelte bestemmelser.

Udfordringer og perspektiver for staten

Af Hans Christian Karsten, Kontorchef, Skov- og Naturstyrelsen¹

Nu har de foregående gråhårede herrer, i deres oplæg, tilkendegivet, at de var optimister, mens deres oplæg og deres forventninger til den kommende opgave har været forholdsvis pessimistiske. Jeg er omvendt pessimist af natur, det er derfor, jeg sidder der hvor jeg gør, men efter at have arbejdet med denne opgave, er jeg kommet til den erkendelse, at der ligger nogle spændende perspektiver, når man laver om på den eksisterende forvaltningsstruktur.

De nuværende amter har løftet arbejdsbyrden efter bedste evne, men en række problemstillinger, som vi tidligere har arbejdet med, er ikke altid blevet løst tilfredsstillende i amtsligt regi, så hvis vi vender posen i vejret kunne vi måske få en ny og mere logisk arbejdsfordeling.

Jeg har arbejdet med kommunalreformen på naturområdet i snart tre år, og jeg har deltaget i diskussionerne omkring strukturkommissionen fra dens spæde start, hvor naturforvaltningen i højere grad var placeret i staten og regionerne. Men efter at have kigget rundt i det kommunale landskab, er det tydeligt, at der allerede nu findes kommuner, der har løst deres naturforpligtigelser på en rigtig god måde. Jeg kan pege på Herning kommune, der har en meget stærk grøn profil, den har fremragende naturområder og kommunen har lagt en aktiv indsats for at skabe nogle ordentlige naturværdier. Der er Ballerup kommune, hvorfra der også er inviteret en taler til konferencen. Jeg kan pege på Århus kommune, der er visionær, og har

¹ Bidraget er med forfatterens accept redigeret af redaktionen fra en båndudskrift.

været i stand til at arbejde systematisk med at lave nye grønne områder i periferien af Århus by, til glæde for de mange mennesker der bor der. Jeg kan pege på Ålborg Kommune, der helt bevidst har satset på at bruge både natur- og miljøpolitik i arbejdet for at skabe nye bynære grønne områder og samtidig passe bedre på deres grundvand. Så de gode eksempler findes, og det er enormt vigtigt at holde fast i; det kan altså lade sig gøre!

Det kommunale ønske og dens vilje er central her. Vi kan diskutere regler til verdens ende, men de bliver aldrig stærkere end den politiske vilje der ligger bag, og i kommunerne er afstanden mellem borgere og politikere blevet kortere, og ansvaret og medbestemmelsen er rykket tættere på.

Selv om kommunerne i den nye kommunalreform overtager hovedansvaret for den lokale naturforvaltning, er der flere af de gamle amtslige opgaver, der overgår til staten. Fra 1. januar 2007 overtager staten flere opgaver indenfor en bred vifte af natur- og miljøopgaver fra de gamle amter, blandt andet skal staten:

- Tilrettelæge vandplaner for både overfladevand og grundvandsdepoter
- Udarbejde statslige planer for Natura 2000 områder
- Godkende nye vandforsyningsanlæg
- Miljøgodkendelser af de største virksomheder (ca. 235 på landsplan)
- Godkende regulativer for overordnede vandløb
- Udpegelse og regulering strandbeskyttelseslinier
- Yde tekniks bistand til fredningsnævn
- Stå for den overordnede Naturovervågning
- Styrke landsplanlægningen

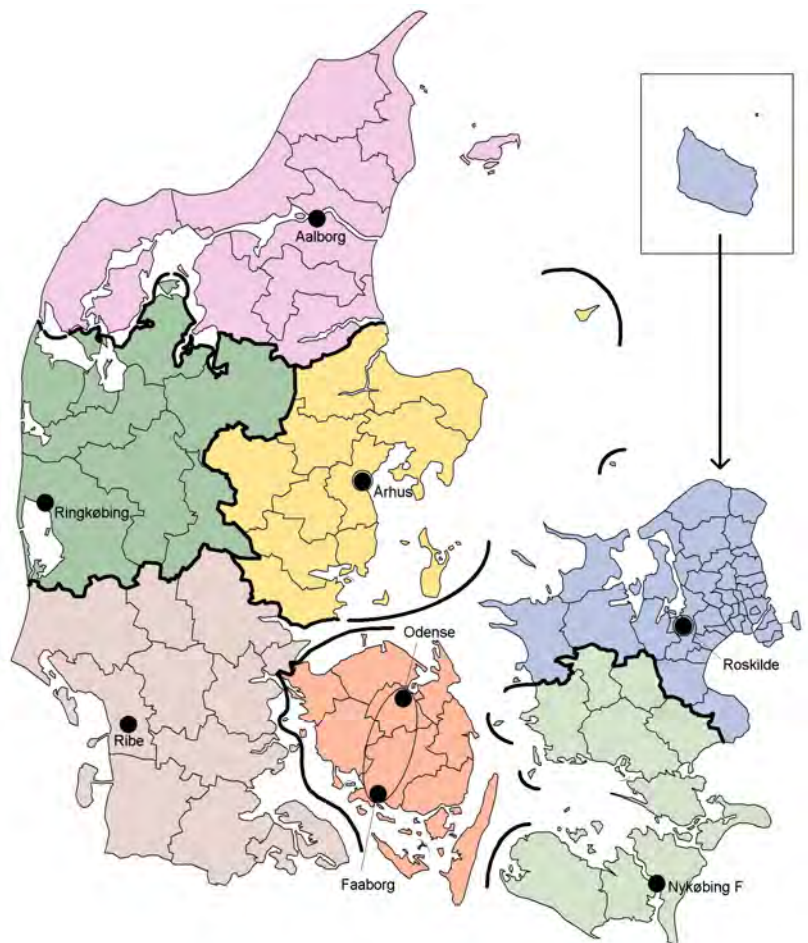
Der kommer syv nye statslige miljøcentre, fordelt på tre overordnede områder, da staten i sin visdom, i denne sammenhæng, har genindført det tredje led, som kommunalreformen ellers har fjernet.

De syv centre kommer ikke til at lave det samme. Centrene i Århus, Odense og Roskilde, der kommer til at danne centrum for de tre nationale hovedområder, kommer også til at beskæftige sig med planlægnings- miljøbeskyttelsesområdet. I alt bliver der flyttet ca. 750 medarbejdere fra HUR og amterne til Miljøministeriet, hvoraf hovedparten kommer til at arbejde i Miljøcentrene.

Det bliver en af vores kommende udfordringer at få det nye system til at fungere, så det letter og ikke hæmmer naturforvaltningen, jeg føler mig overbevist om at det kan lade sig gøre, men vi har ikke ligefrem gjort det nemt for os selv.

Det er vigtigt at fastholde, når vi snakker om kommunalreformen, at vi i dag står overfor de samme naturpolitiske udfordringer, som vi gjort for to år siden og som vi stod overfor for fem år siden, da Wilhjelmudvalget kom med sin rapport. Wilhjelmudvalgets største fortjeneste er; at det lykkedes dem at skabe en politiks konsensus om de overordnede naturpolitiske udfordringer i Danmark, og fem år efter kan vi konstatere, at der ikke er sket meget siden. Udfordringerne der blev skitseret i rapporten er stadig centrale indenfor naturforvaltning.

De centrale temaer for naturforvaltningen har altså ikke ændret sig fordi opgaver, tilsyn og ansvar er flyttet fra amter til kommuner og stat. Den lovgivningsmæssige kerne der danner rammen for myndighedernes er heller ikke forandret, det er stadig vandforsyningsloven, miljøbeskyttelsesloven, naturbeskyttelsesloven og miljømålsloven der udgør kernen for forvaltningen.

Figur 1. Oversigt over de 7 nye miljøcentre under Miljøministeriet, der tilsammen kommer til at have over 750 ansatte

Når jeg gerne vil understrege dette, er det fordi man ofte glemmer, at der er en fast bagkant i, hvad kommunerne kan; det er derfor man har lovgivningen, det er for at sikre, at det er den folkevalgte forsamling der udstikker retningen og deres lovmæssige grundlag er ikke ændret i den nye kommunalreform.

Nye samarbejdspartnere

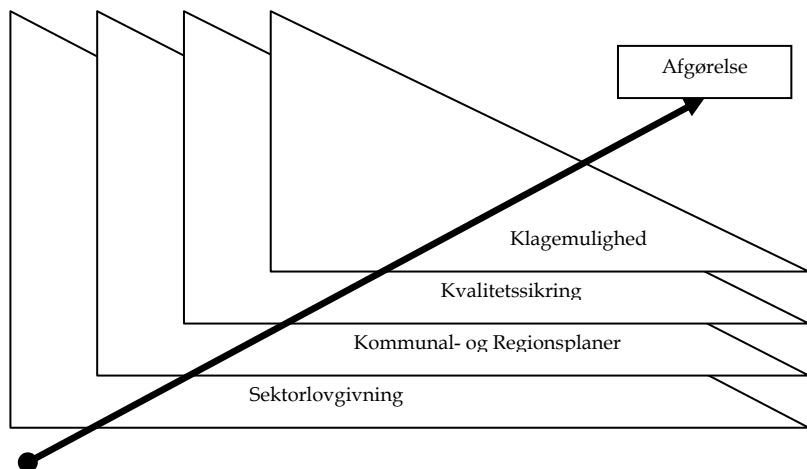
Hvad er så ændret efter kommunalreformen? Vi har afskaffet de tre forvaltningsniveauer stat, amter og kommuner og lavet to. At der tidligere har været tre niveauer indenfor naturpolitik er lidt af en tilsnigelse for der har reelt kun været to: Staten og amterne. I den nye struktur kommer staten til, for første gang i nyere tid, at forhandle direkte med kommunerne.

Staten må se sig selv som en partner, der skal diskutere direkte med de enkelte kommuner og opnå fællesløsninger, modsat tidligere hvor staten har haft amterne og amtsrådene som konfliktfilter der sikrede at alle uoverensstemmelser ikke ende i centraladministrationen. Som noget nyt er kommunerne tvunget til, i videre udstrækning, at indføre en helhedstænkning i deres fysiske planlægning, sådan at kommuneplanen ikke udelukkende handler om byudvikling, men om hele kommunens geografiske udstrækning.

Både stat og kommuner har også fået en ekstra udfordring i det nye system idet, den nye lov om kvalitetsstyring for offentlige myndigheder stiller krav om gennemsommelighed i myndighedernes sagsbehandling og beslutningsprocesser. For borgeren betyder dette også, at det bliver nemmere at overskue sammenhængen mellem beslutning og ansvarshavende myndighed.

For borgerne betyder det nye system at sagsgangen er ændret fra tidligere. Men vi har stadig sektorlovgivninger, der beskriver, hvad det er for nogle interesser, der skal varetages, og hvordan man laver en afvejning mellem forskellige typer af interesser ude i det åbne land. Der skal stadig laves fysisk planlægning i denne sammenhæng, udtrykt i de nye kommuneplaner, der er kommunalbestyrelsens ramme, som lokalplanerne er det for byområder. Så får vi et nyt kvalitetssikringssystem, der øger gennemsommeligheden i systemet, og

her har vi som sikkerhedsventilen i systemet en klagemulighed for ansøgeren og i nogle tilfælde også for grønne organisationer.

Figur 2. Oversigt over sagsbehandlingsgangen i det nye forvaltningssystem. Sagen starter i den sorte plet nederst til venstre og skal gennem de fire beskrevne niveauer.

Jeg vil gerne dvæle ved miljømålsloven, der som jeg ser den, bliver den allerstørste udfordring for staten i de kommende år. Miljømålsloven er en lovgivning, der implementerer tre direktiver nemlig:

- vandrammedirektivet,
- fuglebeskyttelsesdirektivet
- habitatdirektivet

Det som miljømålsloven gør, som noget nyt, er at den vil gennemføre en ny statslig sektorplanlægning. Det vil sige, at man ud fra sektoren vand, og ud fra sektoren naturbeskyttelse formulerer nogle vandplaner og naturplaner for vand- og naturområdernes vedkom-

mende. Disse planer kommer til at danne nogle bindende rammer for den efterfølgende fysiske planlægning ikke bare for kommunerne men også for staten selv. Hvis staten vil ud og lave anlægsarbejder eller noget tilsvarende, skal den respektere denne sektorplanlægning, noget lignende har vi ikke haft i vores planlægningssystem i de sidste 15 år. Man kunne godt vælge, at se dette som en voldsom styrkelse af både natur og vandbeskyttelsen, fordi vi her har mulighed for præcist at definere, hvad kommunerne og staten må. Både vand- og naturplanerne tager udgangspunkt i beskyttelseshensyn, der er defineret i EU direktiverne. Det bliver en stor udfordring da de statslige planer og de efterfølgende kommunale handleplaner, på det overordnede plan, skal spille sammen, dels med den regionale udviklingsplan, som endnu ikke er klart defineret, men især sammen med kommuneplanen. Det betyder, at staten i sin planlægning kommer til at stå overfor 98 forskellige kommunalbestyrelser, der hver i sær har deres egen mening om, hvordan de kunne tænke sig, at kommunen udviklede sig. Staten må derfor se i øjnene at når den statslige vandplanlægning og den statslige natura 2000 planlægning skal effektueres, så kommer vi i en direkte forhandling med de enkelte kommuner om, hvor langt den statslige planlægning må gå, og hvordan kommunerne skal indrette deres efterfølgende arbejdsindsats.

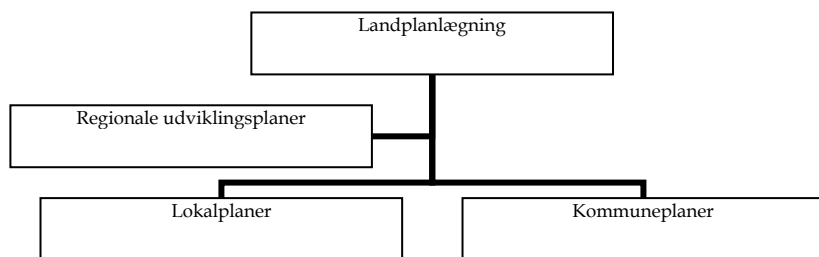
Oversigt over statslige interesser

Det andet meget vigtige styringsinstrument som vi er i gang med, og som vi har lavet en første generation af, er en oversigt over statslige interesser. Det er et ret luftigt begreb, og man kan spørge sig selv, hvad er egentlig statslige interesser? og hver gang jeg spørger om det i min egen styrelse, så får jeg et ikke svar. Hvad er egentlig en stats-

lig interesse? man kan være meget konsekvent og sige, det er alt det, der ikke er en lokal interesse, det må være en statslig interesse, da vi ikke længere har amtskommuner, der varetager de regionale interesser. De statslige interesser der så er alle de ikke lokale interesser, laver man så en oversigt over, der udgives én gang hvert fjerde år. Det er hensigten med en sådan oversigt at fastlåse nogle spilleregler for, hvad kommunerne må i deres fysiske planlægning. Vi er meget optaget af dette, fordi den nye kommuneplan bliver den forvaltningsmæssige ramme for kommunerne, og det er her den kommunale medarbejder skal se, hvordan de enkelte kommunalbestyrelser har besluttet at afveje forskellige interesser overfor hinanden. Hvis ikke staten gør noget for at fortælle kommunerne, hvor deres handlefrihed går, så risikerer man, at det hele falder fra hinanden. Oversigten forsøger samtidig at følge op på den landsplanredegørelse, der stadigvæk skal laves, og hvor staten fastsætter nogle overordnende sigtelinjer for, hvordan den fysiske planlægning, skal udvikle sig. Den konkretiserer det kommunale råderum, den beskriver altså, hvad kan kommunen og hvad kan kommunen ikke. Det er udformet meget bogstaveligt, idet der skelnes mellem, hvad kommunen skal, og hvad kommunen kan gøre. Det er meget vigtigt at lave dette skel, da miljøministeren fremover har pligt til at gøre indsigelse overfor en kommuneplan, der ikke respekterer den statslige planlægning. Før har ministeren kunnet gøre det, hvis ministeren har haft lyst. I den nye struktur får ministeren pligt til at gøre indsigelser. Det er derfor nødvendigt, meget præcist, at beskrive, i hvilke situationer kommunerne skal overholde en statslig udmelding. Målet er at undgå en situation, hvor staten skal gennem lange diskussioner med samtlige 98 kommuner omkring alt og intet.

Ny planlægning

Med den nye struktur kommer også nye regler for landsplanredegørelsen, der ikke i sig selv indeholder revolutionerende nyheder. Den nye landsplanredegørelse holder fast ved den tydelige adskillelse mellem by og land, som Jørgen Primdahl også kom ind på i sit indlæg. Som noget nyt skrives det eksplicit ind at: planlægning skal basere sig på respekt for naturen, miljøet og landskabet. Det lyder umiddelbart indlysende, men ved direkte at have det formuleret, giver det endnu en bagkant, der kan bruges, når man efterfølgende diskuterer med kommunerne. Desuden står der, at planlægning skal være helhedsorienteret, at man skal sikre dynamikken mellem by og land, og man skal sikre funktionaliteten i den enkelte by. Her kan det være svært at se, hvordan man skal vægte to interesser, der i flere tilfælde kan være modsatrettede.

Figur 3. Oversigt over de forskellige planlægningsredskaber i den nye struktur fordelt på de forskellige niveauer.

Grundlæggende findes udfordringerne på forskellige niveauer. For staten ligger den grundlæggende udfordring i at formulere en statslig planlægning, der får større betydning fremover for naturbeskyttelsen og miljøbeskyttelsen i Danmark, end den statslige planlægning tidligere har haft. Det gælder især, fordi beslutningen om at udbygge den eksisterende infrastruktur i landet og beslutningen om

fremtidige bosætningsmønstre har afgørende betydning for, hvordan man i øvrigt er i stand til at varetage natur- og miljøbeskyttelse. Det andet prioritetsområde staten har, er hele diskussionen omkring næringsstoffer. Det er ikke nogen hemmelighed, at et væsentligt problem i naturen er, at en del naturområder gror til. Mere grundlæggende er det, at der er alt for mange næringsstoffer i omgivelserne, og her er der konkret tre steder, hvor staten har et ansvar for at der bliver gjort noget:

- Staten skal fortsat sikre, at vandmiljøplan 3 kører.
- Forbedre de eksisterende love om husdyrbrug
- Etablere en statslige vandplanlægning

Vandmiljøplan 3 skal evalueres i 2008, det er ikke tilfældigt, det er nemlig også i år 2008, at EU evaluerer sin nye første generations vandplan, og der får vi lejlighed til, at se om vandmiljøplan 3 virker efter hensigten. Hvis ikke den virker, hvad er det så, vi skal gøre for at få den til at virke?

Med hensyn til den nye lov om husdyrbrug, har ministeren endnu ikke fremsat et lovforslag, og jeg har derfor lidt svært ved at gå ned i detaljerne i det. Men et af kerneområderne for den nuværende miljøminister er, at det skal være langt nemmere, at håndhæve de regler der findes. Man kan sige meget godt om de nuværende regler, men man har politisk set faktisk ikke brugt dem i den udstrækning, der har været mulighed for det. Men med den nye husdyrlov er intensjonen, at man faktisk skal kunne gå ind og håndhæve lovgivningen mere rigtigt, end man tidligere har kunnet det.

Jeg mener, der overordnet er fire store prioriteter på naturområdet, hvor staten skal spille en væsentlig rolle:

- Sikre en ansvarlig planlægning af vores vandområder,
- Udarbejde 2556 Natura 2000 planer, der beskriver, hvordan vi lever op til habitatdirektivet,
- Konkretisere vores aktiviteter for at sikre den danske biodiversitet
- Etablering af et antal sammenhængende nationalparker

Jeg forestiller mig, at det bliver noget af et politisk kunststykke at gennemføre nationalparkerne, fordi der er så utrolig mange forskellige interesser i spil.

I forlængelse af nationalparkerne bliver staten også central omkring etableringen af flere sammenhængende naturområder. Etableringen af sammenhængende natur bliver et af statens hovedtemaer i naturforvaltningen og et område, hvor staten også er bedre stillet, da der er truffet beslutning om, at der kan bruges 700 millioner kroner på at skabe nogle nye sammenhængende naturområder. Det vi arbejder med i øjeblikket, er 11 forskellige områder i landet. Dette er dog ikke det samme som, at vi nu rent faktisk har løsningen på, hvordan pengene skal bruges eller hvilke projekter, der skal sættes i værk.

Den sidste prioritet er, og den er knap så udtalt; vi vil sikre, at der kommer flere bynære naturområder ud fra den forståelse, at hvis man vil sikre naturbeskyttelse på langt sigt, så må man også give befolkningen en mulighed for at opleve naturen i deres hverdag.

Så ser jeg endnu et sted, hvor der er brug for, at gøre en meget markant indsats fra statens side, og det er i diskussionen om, hvordan vi skaber sammenhænge. Der er mange, der har talt om sammenhænge i dag, og jeg tror en af de helt store udfordringer for staten i de kommende år bliver, at etablere sammenhænge, der gør, at kommunernes indsatser hænger sammen på tværs af kommunegrænserne.

Det er vigtigt, at kommunerne også tænker i sammenhænge og naturforvaltning i en national kontekst. Et redskab vi kan bruge her, er landsplanlægningen, den kan bruges til at give kommunerne en ramme at arbejde indenfor, det er ikke noget, vi har gjort ret meget tidligere, men det er formentlig noget, vi bliver nød til at gøre mere i fremtiden.

Og det andet, som jeg er meget optaget af, er at få videreført den naturkvalitetsplanlægning som en del amter har arbejdet med. Det skyldes, at jeg tror at naturkvalitetsplanlægningen, er noget som langt de fleste kommuner, kan arbejde med, både til at prioritere indsatsen indenfor kommunegrænsen og til at få trukket nogle af de store sammenhænge op.

Udfordringer og perspektiver for kommunerne

Af Flemming Sørensen, Konsulent, Kommunernes Landsforening

Der er ingen tvivl om, at kommunerne står over for en stor udfordring, når ansvaret for administrationen og planlægning af både by og land bliver kommunernes fra nytår. Kommunerne skal sikre sammenhængen mellem by og land, hvor særligt landområderne kan være vanskelige, da der er svære afvejninger af interesser både administrative og politiske. Kommunerne er i fuld gang med at forberede sig på disse udfordringer, og de skal nok løfte opgaverne. Der vil være en indkøringsfase, hvor nye medarbejdere, nye organisationsstrukturer og det helt nye fællesoffentlige digitale forvaltningsgrundlag skal koordineres bl.a. i forhold til de nye natur- og miljøopgaver. Der er en god stemning i kommunerne og en stor lyst til at gå i gang, så der vil ikke gå lang tid, før kommunerne er på plads med en effektiv forvaltning af den danske natur.

Kommunerne får i den nye struktur et vigtigt værktøj i kommuneplanerne, der bliver det samlende plandokument for både by- og landzonerne. Den kommunale planlægning bliver både fagligt og arealmæssigt udvidet ganske betydeligt. Der skal tages hensyn til eksempelvis Natura 2000 områderne, grønne korridorer, regionernes råstofplaner m.v. I KL har vi brugt sloganet "nu skal by og land spille sammen". Det er væsentligt, men det er også afgørende at kommunerne arbejder sammen. Nabokommuner skal koordinere deres planlægning og indsats, så det er vigtigt, at kommunerne er åbne og konstruktive i forhold til at samarbejde. Jeg er nu ret sikker på, at

samarbejdet kommer til at fungere godt. Samarbejdet skal ikke mindst organiseres omkring de nye opgaver i Miljømålsloven, derfor venter vi til henover foråret 2007 med at se hvordan samarbejdet tilrettelægges og etableres i forhold til vand- og naturopgaverne.

Kommunerne overtager administrationen af vandløbsloven, miljømålsloven, naturbeskyttelsesloven og planloven. Kommunerne skal administrere reglerne om §3 beskyttet natur og naturbeskyttelseslinier. Kommunerne kommer ligeledes selv til at administrere bestemmelserne om offentlighedens adgang til naturen inden for egne kommunegrænser, såvel som det bliver de enkelte kommuner, der skal lave VVM screeninger og redegørelser (VVM=Vurdering af virkning på miljøet), og endelig skal kommunerne også administrere vandforsyningsloven.

Der er fra forskellig side givet udtryk for bekymring, i forhold til om kommunerne kan klare de nye naturopgaver. Hvis vi starter med kommunernes planlægningsopgaver, så er der meget klare retningslinjer og krav til den kommunale planlægning. Kommuneplanen skal indeholde retningslinier for varetagelsen af:

- naturbeskyttelsesinteresserne, herunder beliggenheden af naturområder med særlige naturbeskyttelsesinteresser.
- etablering af økologiske forbindelser, herunder potentielle naturområder og potentielle økologiske forbindelser. Områderne skal udgøre et naturnetværk, og de skal udpeges og indtegnes på kort og koordineres på tværs af kommunegrænser. De arealudpegninger som er i regionplanerne skal optages, og eventuelle ændringer må ikke ændre på hovedprincippet for udpegningerne.

- Der skal fastlægges retningslinier som sikrer, at det samlede naturnetværk beskyttes mod indgreb i form af byvækst, veje, andre tekniske anlæg mv., der kan forringe den biologiske mangfoldighed og spredningsmulighederne for de vilde planter og dyr.

(kilde: Udkast til: "Oversigt over statslige interesser i kommuneplanlægningen – 2009, Skov- og Naturstyrelsen)

Miljøministeriet skal som noget nyt gøre indsigelser mod kommuneplaner, der strider mod statslige interesser bl.a. på naturområdet. Selv om kommuneplanerne bliver det samlende dokument for arealplanlægningen, er der altså ikke risiko for, at kommunerne tilside sætter stillingtagen og hensyn til naturværdierne.

Naturområder i fokus

KL har i mange forskellige sammenhænge opfordret kommunerne til at fokusere på netop "naturområdet". Det er sket i en række pjecer, på møder og konferencer, og vi er ved at tilrettelægge en række kurser for de kommunale naturmedarbejdere. Det kan nævnes, at KL er gået meget positivt ind i arbejdet med at etablere den nye fællesoffentlige naturdatabase, og vi støtter op om en ny §3-vurderingsmetode, som ligger tæt op ad den metode, der bruges til Natura-2000 kortlægning. Metoden lægger en ganske ambitiøs linje for kommunernes naturvurderinger.

I arbejdet med at koordinere og samordne indsatsen for naturforvaltningen i Danmark kommer KL til at spille en central rolle. De nye naturopgaver var hovedtemaet på KL's årlige konference "Politisk Forum" (Miljø- og teknisk området), som blev holdt i maj 2006 i

Kolding for over 600 kommunale politikere og chefer. KL har også etableret et rejsehold, der skal informere kommunerne om hele det nye fællesoffentlige digitale forvaltningsgrundlag, som etableres under det der hedder Danmarks Miljøportal.

Der laves i et samarbejde mellem Danmarks Miljøundersøgelser, Center For Koncernforvaltning, Skov- og Naturstyrelsen og KL et nyt §3-vurderingssystem. Den nye metode vil være med til at sikre, at de data som registreres i naturdatabasen bliver ensartede. Konkret er der for hver naturtype udarbejdet skemaer til brug i felten, hvor vegetationens strukturelle forhold og plantesammensætningen beskrives.

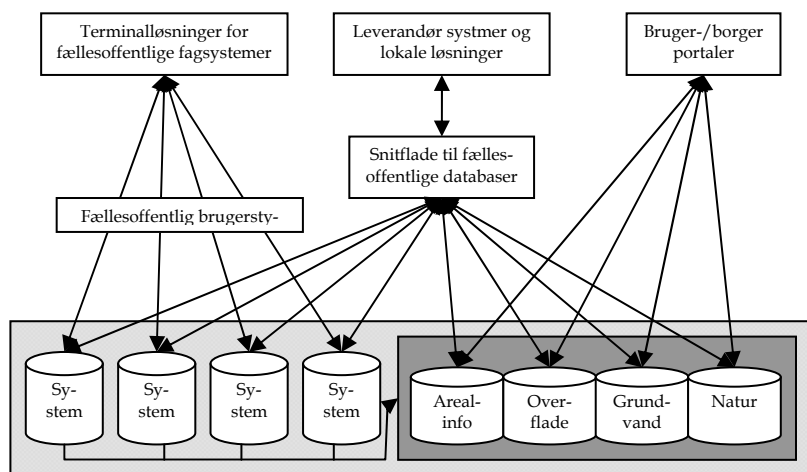
Succeskriterier for kommunerne

Det er vigtigt at forstå, at kommunerne lige nu har mange andre ting end natur at tage stilling til. Det gælder fx serviceharmonisering, budget for 2007, kommunale miljøcentre, digitalt forvaltningsgrundlag, ansættelser, samarbejde, rådgivningstilbud og meget andet. Det bringer os naturligt til spørgsmålet: Er kommunerne klar til nytår?

Først skal vi dog lige se på, hvad det er kommunerne på naturområdet skal være klar til? Hvad er succeskriteriet? Amterne har fx haft en ret forskellig prioritering af deres naturplejeindsats, og kommunerne kan ikke love "tog til tiden", hvis "skinnernes" tilstand ikke tillader det. Skinnerne er i denne sammenhæng nye fællesoffentlige digitale løsninger i Danmarks Miljøportal. De fællesoffentlige (stat, regioner og kommuner) løsninger som etableres i Danmarks Miljøportal, og som er tilgængelig ved årsskiftet er en midlertidig løsning. Alt tyder på, at brugerflader, programmer, arealinformation, databa-

ser mv. vil være i drift den 1. januar 2007 og med denne gode, men midlertidige løsning, er kommunerne klar at "køre" fra nytår. Vi arbejder mod en mere integreret digital løsning og det betyder, at kommunerne, når de nye redskaber er udviklet, kan sætte effektiviteten i vejret.

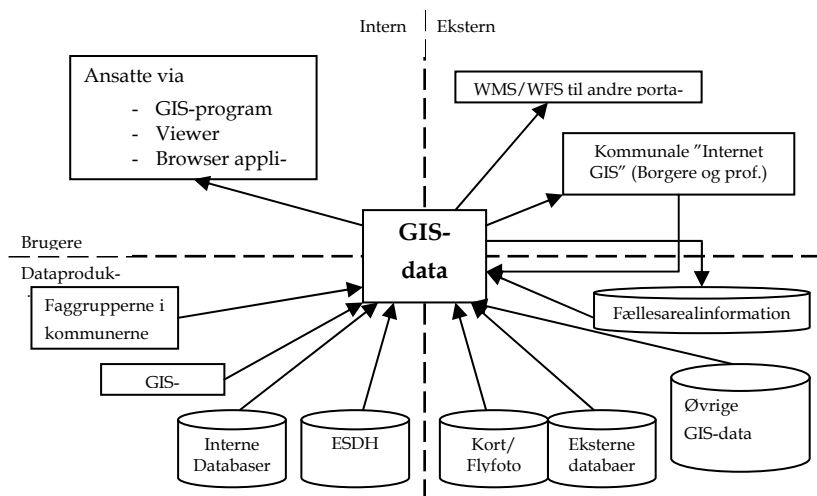
Det er nogenlunde klart, at der forventes "sikker drift" hvad angår myndighedsopgaverne. Det skal kommunerne nok levere, men det er sikkert, at alle kommuner ikke gør det samme pr. 1. januar. Det kan ikke understreges nok, at kommunerne bliver dybt afhængige af de fællesoffentlige løsninger i Danmarks Miljøportal.

Figur 1. Oversigt over den fælles miljøportal, der kommer til at integrere data indsamlet i felten, brugerflade og forvaltningsværktøjer.

Amterne har generelt haft et højt fagligt niveau i deres naturforvaltning. Amterne har en stor del af æren for, at kommunerne kan overtage meget veludviklede GIS værktøjer. Det er faktisk et rigtigt vig-

tigt element i naturadministrationen, at kommunerne nu for alvor kommer til at arbejde med GIS.

Figur 2. Oversigt over forskellige fødekilder til GIS-databaser.

Jeg tror på, at kommunerne ser udfordringerne på bl.a. naturområdet, og de tal vi har, tyder på at det er rigtigt. Når man sammenligner de meget grove tal, vi har for amternes ressourceforbrug fordelt på de nye kommuner, kan vi se (5 tilfældigt udvalgte kommuner), at de med en enkelt undtagelse i deres budgetforslag har tilført flere ressourcer til området (miljø, teknik og natur).

		Indbyggertal	Samlet bud- get 2007	KL beregning for natur og miljø	Forventet budget 2007 for natur og miljø
Kommune 1,	70km ²	90.000	3.250.092	4.789	5.400
Kommune 2,	35 km ²	35.000	1.601.144	1.824	3.421
Kommune 3,	90 km ²	60.000	2.128.443	4.512	6.209
Kommune 4,	35 km ²	20.000	783.802	1.451	2.672
Kommune 5,	25 km ²	20.000	713.157	1.355	1.213

Tabel. 1. KL's beregning er baseret på en fordeling af natur- og miljømidler fra amterne til kommunerne. Fordelingsnøglen er relativ grov. På vandløbsområdet er de amtslige midler fx fordelt ud fra antal km vandløb i de pågældende kommuner. Det forventede budget 2007 er baseret på tal indhentet fra 5 tilfældigt udvalgte kommuner. For 4 af de 5 kommuner er det gældende, at kommunernes budgetforslag for 2007 er større, end de midler der er overført fra amtet.

Hvordan vil kommunerne så løse opgaverne? De vil gøre det forskelligt ved at samarbejde og ved at udlicitere i et eller andet omfang. Kommunerne skal nok løse opgaverne på naturområdet. I den nærmeste fremtid vil det ske med fokus på ressourcebehov, det digitale forvaltningsgrundlag, naturbeskyttelseslovens §3 opgaver, miljømålslovens idéfase, fredningssager – plejeforpligtigelser, vandløb og forhåbentlig også den såkaldte "B-natur".

Kommunal naturforvaltning anno 2007

Af Ole Vestbirk, Afsnitsleder, Natur og Miljø, Ballerup Kommune¹

Min opgave ved denne lejlighed er at give et billede af, hvordan Ballerup Kommune arbejder med at implementere de nye forvaltningsopgaver på naturområdet her og nu.

I Ballerup Kommune er vi midt i en proces omkring overtagelsen af amternes opgaver på naturområdet, og det er i det lys mit indlæg skal ses. Følgende er således ikke en beskrivelse af, hvordan vi vil gribe opgaven an i 2007 og fremover. Derimod er det et udtryk for, hvor langt vi er nået i vores planlægning på nuværende tidspunkt.

I Ballerup Kommune er det ikke vedtaget, hvordan vi skal arbejde med naturplanlægningen fremover, så det bliver jo lidt at våge et øje.

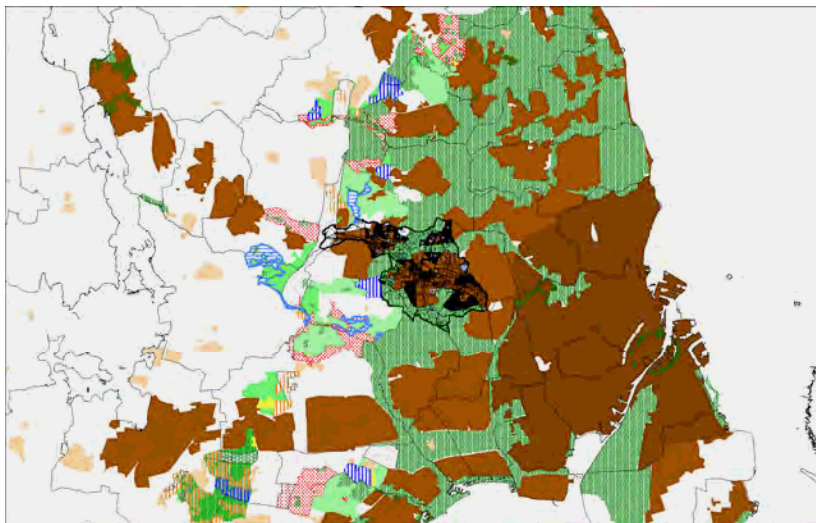
Naturarealerne i Ballerup Kommune

Indledningsvist vil jeg vise et billede af Ballerup Kommune, så rammerne er på plads.

Det sorte felt markerer afgrænsningen af Ballerup Kommune. De fyldte grå felter illustrerer fingerplanen; det er byområderne i hovedstadsområdet. De skraverede områder omkring byerne, det er friluftsarealerne. I Ballerup Kommune er vi begunstiget af at have både Hjortespringkilen og Vestskovkilen, som rammer sammen med den nye grønne ring og den gamle grønne ring, som vist på figur 1. I

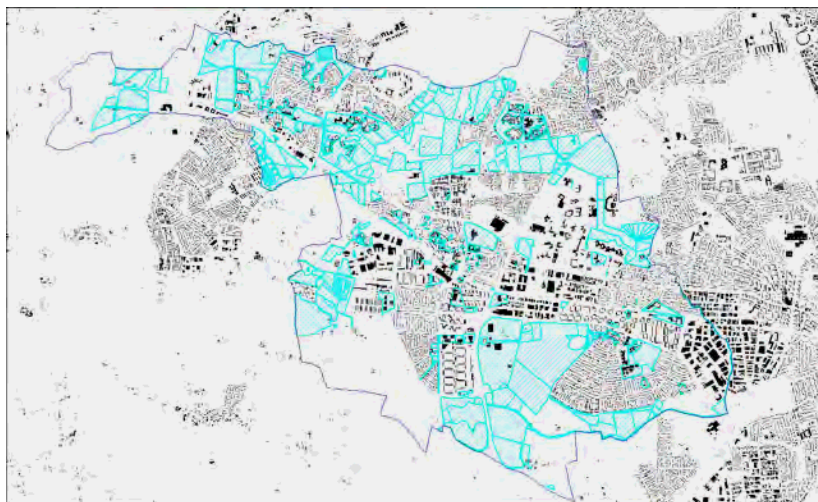
¹ Bidraget er fra en båndudskrift foretaget og redigeret af redaktionen med forfatterens accept.

Ballerup Kommuner er der således rigtig meget natur, og vi er vant til at have natur i kommunen.

Figur 1: Ballerup og omverdenen.

Vi er også begunstiget på en helt anden måde. På figur 2 ses de områder, der er ejet af Ballerup kommune.

Figur 2: Kommuntalt ejede arealer i Ballerup Kommune.

Det ses at Ballerup Kommune ejer rigtig mange af de åbne arealer i kommunen. Det er en kæmpe fordel, på denne måde stort set at have rådighed over udviklingen i det åbne land, hvilket mange andre kommuner kan misunde os. Det er resultatet af en langsigtet politik, der er sat i værk for mange år siden, idet Ballerup Kommune ville have muligheden for at styre byudviklingen. En stor del af jorden stammer fra opkøb af kilerne i forbindelse med deres etablering, og i dag er kommunen ved at være udbygget.

Traditionelt er arealerne blevet drevet som parkarealer og som naturnære friluftsarealer. En meget stor del af arealerne drives landbrugsmæssigt som græsningsarealer og til en vis grad som omdriftsarealer af det økologiske landbrug Grantoftegård. Gården har været i kommunalt eje, men fungerer nu som en selvejende socialpædagogisk fond, der har som formål at give unge mennesker en ekstra chance og et frirum, når skolen trykker for hårdt. Fonden har også til

formål at drive landbrugsarealerne, så grundvandsressourcen beskyttes i størst mulig grad mod forurening. Nu får vi så en ny opgave, hvor vi også skal kigge på naturindholdet. I mine øjne komplimenteres vores opgavesæt, når vi i den nære fremtid også skal kigge på indholdet af naturen, og ikke længere kun på anvendelsen af arealerne set fra menneskernes side.

Udbredelsen og ejerskabet af arealerne siger imidlertid ikke så meget om selve naturindholdet. Men de åbne arealer tæller 255 områder, der er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3, i alt ca. 150 ha. Der er tre fredede arealer i kommunen, der tilsammen udgør 50 ha. Det lyder umiddelbart ikke af meget, men Ballerup er en lille kommune målt i geografisk udstrækning, med ca. 48.000 indbyggere. Der er ingen Natura 2000-områder i Ballerup Kommune, så vi har kun B-natur hos os. Vi i kommunen er rigtig glade for B-naturen, og borgerne er rigtig glade for den. Der er stort set ikke nogen borgere, der har mere end 300 – 500 meter til et grønt område. Det er der perspektiver i, både i forhold til borgernes sundhed og borgernes glæde ved at bo i en grøn kommune.

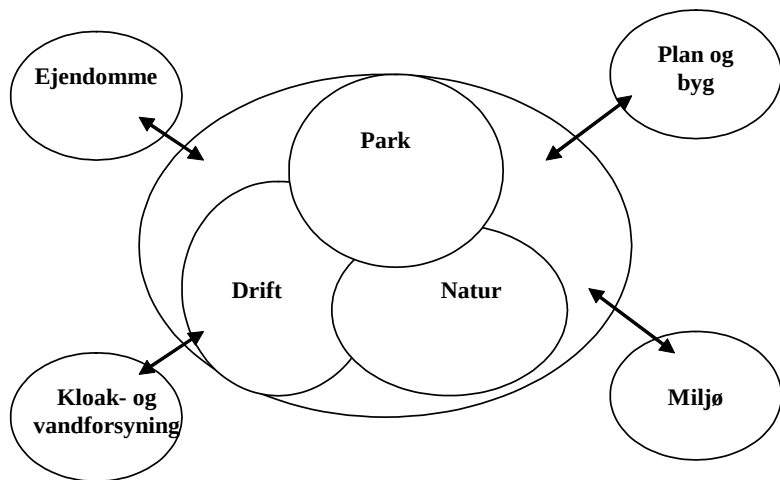
Fremtidsplaner for naturforvaltningen i Ballerup Kommune

Det er kommunens plan at gennemføre en fornyet førstegangsregistrering af § 3-arealerne. Selv om vi overtager noget materiale fra amtet om områderne, har vi i kommunen brug for at få arealerne ind under huden. Vi vil derfor benytte lejligheden til på ny, at undersøge om områderne reelt er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3, når vi overtager amtets registreringer. De tiltag KL lægger op til med anvendelse af en ny systematiseret metode til registrering af § 3-områderne, syntes jeg, er meget spændende. Kommunens vision er,

at vi kommer ud og gentager registreringen hvert 6. år, forstået sådan at vi i løbet af en 6-årig periode har undersøgt alle områder. Om det er for ambitiøst ved vi ikke endnu, det må tiden vise. Men vores holdning er, at vi skal følge udviklingen for, at kunne udarbejde nogle rigtige afgørelser, når der ansøges om dispensation fra naturbeskyttelseslovens beskyttelsesbestemmelser.

Om organisering af naturbeskyttelsesopgaverne

Med de nye opgaver som tilføjes kommunerne, ligger der også en udfordring i at få de nye områder indlemmet i forvaltningen. Traditionelt har kommunen haft et drifts- og anlægsområde i forbindelse med parkerne og de øvrige grønne områder.

Figur 3: Organisation af naturbeskyttelsen i Ballerup – Det grønne område.

Nu har kommunerne fået et nyt myndighedsområde omkring naturen, der også har noget drift over sig. Dels er der noget egentlig naturpleje, dels er der sammenhængen mellem miljøet og vand- og

kloakforsyningen. Der skal være en balanceret vandindvinding, så vandforsyningen ikke trækker bunden ud af søer, vandløb og vådområder. På spildevandssiden bliver vi nu myndigheden, der skal give udledningstilladelser til recipienterne osv. Vi har derfor et særligt ansvar for, at vores spildevand har en tilstrækkelig høj kvalitet til at opfylde udledningskravene.

Vi har en meget sammenhængende forvaltning på planområdet, hvor der er en god interaktion mellem Plan og Byg, som arbejder med fysisk planlægning i kommunen. Det er her, der udarbejdes kommuneplaner, og gives tilladelser til udbygning samt administrering af landzonebestemmelser. Endelig er der kommunens egne ejendomme, som udgør et væsentligt areal i kommunen. De hører også ind under dette område.

Derudover har vi en tæt kontakt til borgerne. Vi har netop nedsat et grønt råd, og vi forsøger at lave borgerinddragelse i naturovervågningen. For eksempel har vi lavet et simpelt naturindikatorsystem, som vi forsøger at brede ud til interesserede borgere og skoler.

For at gøre os parate til at overtage de nye opgaver fra amtet, har vi spurgt os selv om, hvilke opgaver vi selv kan og vil løse, og hvilke opgaver vi håber på, at kunne løse. Her ligger det fast, at vi gerne vil lave § 3-sagsbehandlingen, og jeg forventer også, at vi kan overkomme fredningssagsbehandlingen, bygge- og beskyttelseslinjer, adgangsbestemmelser, skilte i det åbne land osv. osv. Der vil dog være nogle områder, hvor vi skal have noget hjælp, for med den bemanning vi får i kommunen, efter reformen, kan vi ikke dække alle fagspecialer. En førstegangsregistrering af § 3-områderne bliver en virkelig stor opgave, som vi skal have hjælp til. Og overvågning af

padder og andre indikatorarter er et område, vi ikke har særlig meget forstand på.

Set med Ballerup Kommunes øjne, så hænger natur og vand tæt sammen. Her mangler vi overblik over vandområderne. Det er et felt, hvor det er svært at sige noget konkret om vores indsats på nuværende tidspunkt, da vi endnu ikke ved, hvor meget vi kan trække på de statslige miljøcentre. Det er dem, der skal overvåge vandkvaliteten, mens vi skal være myndighed på det område med udlednings-tilladelser. Spørgsmålet er så, hvordan kan man være myndighed på et område, hvor man ikke selv har en fornemmelse af, hvad det er for en kvalitet, man skal leve op til? Det er et dilemma, vi skal have løst snarest. Når staten kommer med de første udkast til vandplaner næste sommer, eller hvornår de nu kommer, kan vi bedre præcisere vores egen indsats. På nuværende tidspunkt sidder vi med en masse spørgsmål. Skal vi fx ligesom på naturområdet til at lave overvågningsprogrammer for at have et tilstrækkeligt vidensgrundlag, eller hvor skal vi få vores viden fra? Og hvor skal vi få pengene fra til evt. at undersøge vandkvaliteten? Et andet stort hængeparti her i kommunen, er at få belyst sammenhængen mellem tilstand i moser og vandhuller og vandløbene. Det er et område, der ikke har været godt nok belyst gennem de seneste år.

De økonomiske rammer omkring naturbeskyttelsen

Hvordan vores indsats i kommunen konkret tegner sig afhænger i høj grad af de økonomiske rammer på området. På nuværende tidspunkt har kommunalbestyrelsen ikke truffet beslutning om dette. Min gennemgang af de økonomiske forhold i forbindelse med naturbeskyttelsesopgaverne skal derfor tages som det bedste bud, jeg

og mine kollegaer har på nuværende tidspunkt. Et overslag kan ses i tabel 1.

Område	Årlig bevilling/Kr.
Naturgenopretning, <i>førstegangsindsats</i>	350.000
Naturpleje, <i>vedligeholdelse af fortidsminder og fredede arealer</i>	30.000
Overvågning, <i>tilbagevendende registrering af tilstand</i>	60.000
Tilsyn, <i>registrering i forbindelse med administration</i>	0
Administration, <i>af lovgivning</i>	0
Formidling, <i>støttepunkter, skilte, tavler, foldere</i>	30.000
Naturvejledning	20.000
Konsulenthjælp	?
I alt	490.000

Tabel 1: Økonomisk overslag vedrørende naturbeskyttelseslovens opgaver.

I Ballerup Kommune har vi hidtil haft vores egen indsats på naturgenopretningsområdet. Det har vi suppleret med naturgenopretningsmidler, vi har søgt i Københavns Amt. Alt i alt beløber det sig til en årlig bevilling på 350.000 kr.

Naturplejeindsatsen følger i første omgang den andel af amtets midler, som svarer til Ballerup Kommunens størrelse. Det bliver til ca. 30.000 kr. om året. Det får man ikke meget naturpleje for. Hertil skal man så lægge, at hovedparten af arealerne er § 3-arealer, som kommunen i forvejen har en forpligtelse til at drive. De midler der står i tabel 1, er de midler, der skal anvendes på de privatejede fredninger eller privatejede naturområder, som vi gerne vil investere i. Der er derfor ikke tale om de samme områder.

Til naturovervågningsopgaven forestiller vi os at afsætte en årlig bevilling på 60.000 kr. Det kan vi formentlig få en del konsulenthjælp

for, da det ikke er så stor en kommune. Men om det er nok, det ved jeg ikke. Det er vores bedste bud, og det er baseret på amtets budget.

Administrationen skal der ikke afsættes penge til udover de lønninger, vi har i forvejen. Da vi er i et område med en meget intensiv brug af naturområderne til friluftsmål er formidling, herunder skilte, tavler og foldere mm., der skal tænkes med ind i budgettet. Her har vi indtil videre afsat 30.000 kr. om året. Det er ikke det store, men det skal sammenholdes med, at vi i kommunen tidligere har brugt en del penge på det område. Der er altså tale om et supplement til en igangværende indsats.

Et helt åbent punkt i budgettet er spørgsmålet om konsulenthjælp. Der har vi endnu ikke noget godt bud på, hvor mange penge, der skal anvendes. En anden usikkerhed i budgettet er, at vi ikke har udskilt den almindelige drift af de grønne områder og af naturarealerne fra driftsbudgettet, og lagt det sammen med de nye opgaver.

Faglige ressourcer til opgaverne

Der er afsat 1,9 årsværk til at løse opgaverne i en kommune som Ballerup, men vi er endnu ikke kommet så langt med et budget for det. I løbet af det seneste år har vi ansat en biolog med erfaring indenfor naturforvaltningsområdet fra Frederiksborg Amt. Så har vi en medarbejder, der har arbejdet mange år i Ballerup Kommune med vådområder og miljø, som vi arbejder på får "støvet" sine gamle feltbiologkompetencer af. Hertil kommer, at jeg selv har en fortid i Københavns Amt med natur- og vandløbsområdet. Fagligt er vi således godt rustet til at løfte basisopgaverne, og vi er i stand til at pege på de områder, hvor vi mangler viden.

Dilemmaer i forbindelse med opgaveoverdragelsen

Alt i alt synes jeg, at vi har overblik over de opgaver, som vi skal i gang med i det nye år. Det er dog ikke helt uproblematisk at gennemføre den planlagte reform i kommunen. Der bliver mange kasketter at flytte rundt på i fremtiden: Vi er grundejere, vi er driftsherter, vi er myndighed og vi er planlæggere. Derfor skal vi på forhånd tage stilling til, hvordan vi sikrer, at interesserne ikke bliver blandet godt og grundigt sammen. Vi skal sørge for at organiserer os sådan, at der er størst mulig sandsynlighed og stor sikkerhed for, at vi kan finde ud af, hvad vi udtaler os som, og det er en udfordring. Et af de helt store ankepunkter mod at kommunerne skulle have naturopgaverne var, at den kom alt for tæt på. Men lad os nu se, om ikke vi kan finde ud af det i kommunerne. Ellers har interesseorganisationerne en opgave i at holde os fast og hjælpe os på vej.

Et andet dilemma vi står med, er spørgsmålet om, hvorvidt vores nabokommuner er lige så parate, som vi er til at løse naturopgaverne. Prioriterer vi ligeværdigt, står naturen lige højt på dagsordenen i Herlev Kommune, Egedal Kommune eller Furesø Kommune som i Ballerup Kommune? Det er næppe tilfældet. Nogle er måske længere fremme end os, og andre er måske ikke så langt. Det er heller ikke sikkert, at vi kører i helt den samme takt. Det er en af de øvelser, vi har foran os.

Så har vi denne her nye kvalitetsstyringslov, kan den hjælpe os? Den er frygtelig bureaukratisk, og vi skal bruge mange ressourcer på at sætte sådan et stykke arbejde i gang. Der er sikkert mange andre, der også sidder og krummer tæer over, at skulle i gang med at indføre

den. I mine øjne bliver vi nødt til at se det som en hjælp, som et styringsredskab og en mulighed.

Så har vi samarbejdet med de statslige miljøcentre. Det bliver også meget interessant at se, hvordan det kommer til at forløbe, hvordan rollefordelingen falder ud. Hvor meget bliver det en storebrorrolle, og hvor meget bliver det en hjælp? Fra start af ligger der en storebrorrolle i de statslige miljøcentre. Alene det at alle vandløbsregulativer og VVM-afgørelser skal kontrolleres i de to første år, og godkendes og have det blå stempel. Det er jeg spændt på at se, hvordan det bliver som optakt til at samarbejde.

Afslutningsvist vil jeg pege på statens prioritering af hovedstaden. Det er det område, hvor der bor allerflest mennesker og her der er det største slid. Der er meget få og små Natura 2000-områder. Hverdagsnaturen er meget vigtig for en storbybefolkning, det er den natur, der er ganske tæt på. I den sammenhæng bekymrer det mig da lidt, om det er sådan, at de statslige midler hovedsagligt vil gå til at opfylde internationale forpligtelser i Natura 2000-områderne og i habitatområderne og i de nye nationalparker. Det vil være frygteligt, hvis man nedprioriterer B-naturen på den bekostning. Det er trods alt den, der er mest af.

Fremtidens natur – den lokale ressource

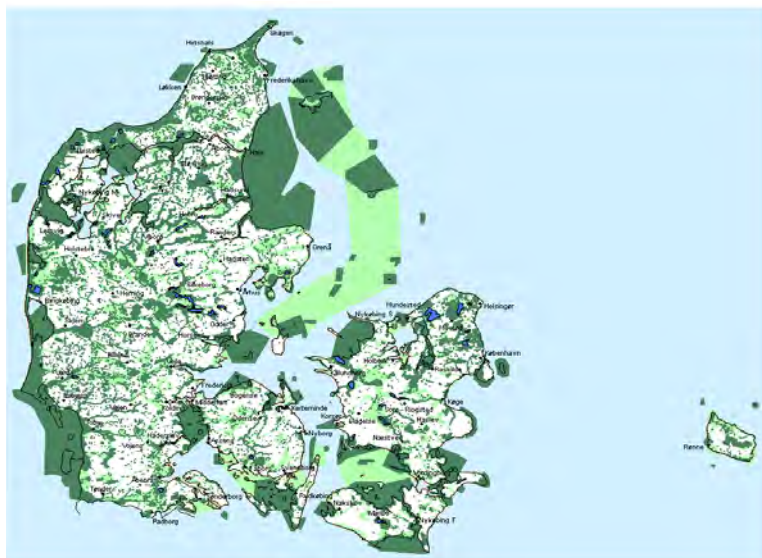
Af Mie T. Kjær, stud.Techn.Soc, Danmarks Naturfredningsforening

Fremtidens natur - i Danmark

I 2004 udgav Danmarks Naturfredningsforening bogen "Fremtidens natur i Danmark". Bogen er tænkt som en opfølgning på den debat Wilhelm udvalget satte i gang med deres rapport fra 2001 "*En rig natur i et rigt samfund*". Her blev det konkluderet, at Danmarks natur og biodiversitet ikke tidligere har været så ringe og at nogle af de væsentligste problemer er at naturen har for lidt plads, at naturområderne er for små og for opsplittede, at de lysåbne områder gror til og at vandet er forsvundet fra landskabet. Derfor blev det anbefalet, at målet for den fremtidige forvaltning af den danske natur bl.a. skulle være at styrke og bevare de eksisterende naturværdier og at etablere flere naturområder og udbygge sammenhængen mellem de eksisterende. Fremtidens Natur i Danmark er et bidrag til debatten om hvordan vi kan arbejde videre med disse anbefalinger og på den måde sikre bedre forhold for vores natur og give den et tiltrængt løft.

Fremtidens natur i Danmark repræsenterer Danmarks Naturfredningsforenings vision om, at naturen i Danmark skal have mere plads og at naturområderne skal have en størrelse der gør, at naturen har mulighed for at udvikle og sprede sig. I bogen præsenteres således først og fremmest en vision for et sammenhængende naturnetværk, der skal skabe korridorer mellem de eksisterende naturområder og der peges på hvor og hvordan der kan skabes sammenhæng. Dette inkluderer også forslag til hvor naturen kan genopret-

tes, for bedre at kunne skabe sammenhæng mellem de små opsplittede naturområder. Netværket er altså brede, grønne korridorer som består af eksisterende natur samt genoprettet natur og målet er, at naturen i Danmark skal hænge sammen i store, sammenhængende strøg, fra nord til syd og fra øst til vest.

Figur 1: Kort over Danmark med de nuværende beskyttede områder og Danmarks Naturfredningsforenings forslag til et naturnetværk der breder sig på kryds og tværs af hele landet.

Forslaget om et naturnetværk skal ikke opfattes som om, at naturen udenfor netværket nedprioriteres. Naturen i netværket er alt andet lige, nemmere at beskytte hvis der også udenfor findes en varieret og udbredt natur. Samtidig er den daglige naturoplevelse meget værdifuld og værdsættes ofte meget højt, og den "lille" natur skal derfor også bevares og beskyttes.

Fremtidens natur – i kommunerne

Som bidragydere til bogen var bl.a. Danmarks Naturfredningsforenings 212 lokalkomiteer. Gennem deres arbejde for naturen har de udviklet et godt kendskab til naturens tilstand i deres respektive områder. Lokalkomiteerne var med til at komme med bud på hvad der kan gøres for at skabe bedre forhold for naturen. På den måde var lokalkomiteerne med til at give deres input til det samlede naturnetværk.

Mange lokalkomiteer har dog visioner og ønsker for deres lokale områder som det ikke var muligt at få med i bogen, idet bogen tager udgangspunkt i en national prioritering og indsats. Det blev derfor efter udgivelsen af bogen, besluttet at starte projektet Fremtidens natur i kommunerne som en videreudvikling af Fremtidens natur i Danmark. Her kan lokalkomiteerne således komme med deres bud på hvad der skal gøres for at forbedre naturen i netop deres kommune.

Fremtidens natur i kommunerne tager altså udgangspunkt i ønsket om at give lokalkomiteernes visioner videre til de nye kommunalpolitikere. Planen er, at der skal udarbejdes mindre hæfter for hver af de nye kommuner, hvor lokalkomiteerne indenfor kommunen beskriver deres visioner og tanker for hvad der kan gøres i kommunen for at give naturen et løft. Dette skal videregives til de nye lokale politikere i de nye kommuner, som et oplæg til dialog og et indspark til kommunens fremtidige naturforvaltning.

Med fremtidens natur i kommunerne giver lokalkomiteerne således deres bud på, hvad der kan gøres for naturen i deres kommune og

planerne indeholder altså nogle konkrete forslag til tiltag der kan foretages i kommunen. Det kan være at genoprette bestemte naturområder f.eks. vådområder. Det kan være forslag til hvor der er brug for naturpleje som f.eks. afgræsning for at stoppe en tiltagende tilgroning. Det kan også være forslag til nye fredninger, eller gamle fredninger der trænger til at bliver efterset. Eller et forslag om at gennemtænke plejen af grøftekanterne så de i langt højere grad kan fungere som spredningsveje. Der er også forslag til mere rekreative hensyn, såsom opbygning af bedre stisystemer eller oprettelse af naturskoler. Der er altså her fokus på nogle helt konkrete tiltag som kommunen kan foretage sig.

Syv konkrete forslag til fremtidens natur i Roskilde Kommune i de næste 10 år

1. Der skal etableres to visionære naturkorridorer som forbinder naturen mellem kommunens nordlige del og den sydlige del. Under eller over motorvejen og jernbanen både øst og vest for Roskilde.
2. Hedeland skal bevidst indtænkes i planlægningen som en natur-”trædesten” i det naturfattige strøg mellem Roskilde og København.
3. Alle unødvendige afbrydelser af rekreative vandre- og cykelstier i landskabet skal udbedres, f.eks. langs fjorden mellem Jyllinge og Bolund.
4. Der skal være genoprettet vådområder langs mindst 10 km. vandløb.
5. Der skal være oprettet en naturskole og et center for naturvejledere på Boserupgård.
6. Vandet i Gundsømagle sø skal blive afgørende renere end i dag.
7. Roskilde Kommune skal være fri for kæmpebjørneklo.

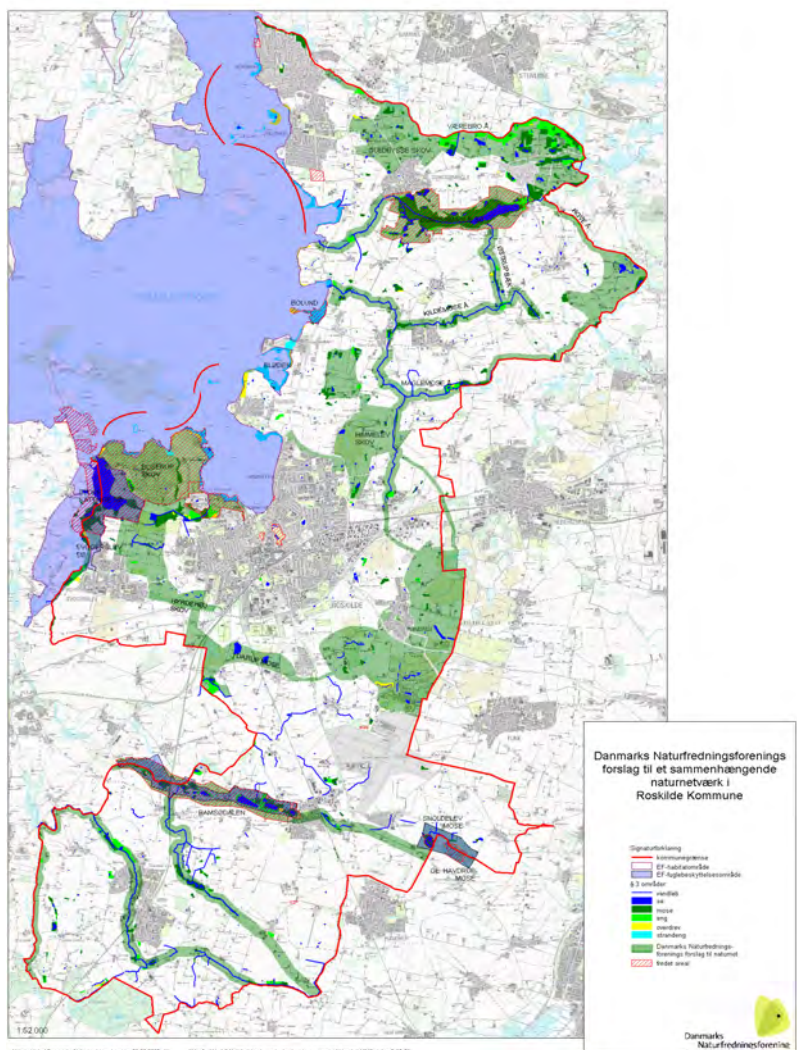
Figur 2: Eksempel fra Fremtidens Natur i Roskilde Kommune, hvor de kommer med 7 forslag til den fremtidige indsats.

Generelle overordnede målsætninger for naturen i Furesø Kommune

- Stilhed og mørke karakteriserer skov og det åbne land, så naturen kan høres og nattehimen kan nydes. Det betyder væk med overflødig lys og larm. Planlægning af lys i og omkring byområderne skal ske på en sådan måde, at skovene og omgivelserne tænkes ind som en selvfølge.
- Naturområder inklusiv landbrugsarealer er rige på karakteristiske plante- og dyrearter, og er levesteder for mere sjældne arter. Det betyder, at forvaltningen af disse områder skal målrettes naturindholdet i de enkelte områder.
- Hydrologisk dynamik skal tilbage i landskabet inkl. tryk på vandet i vældmoserne og kilder. Det betyder, at naturen skal tilgodeses med vand, at kilder f.eks. i Nørreskov og ved Skovbakken skal springe med vand året rundt, at der skal være rindende vand gennem vældmoserne, at vandløbene skal have vand i rigelige mængder hele året og skal gå over deres bredder om vinteren, og at alle vandhuller i dødishuller skal have deres egen dynamik med svingende vandstand.
- Levevilkår for planter og dyr i de karakteristiske naturtyper i habitatområderne i Sækken, Farum Sø og Furesø skal forbedres. Det betyder, at forureningen af Sækken med spildevand og urensset overfladevand skal ophøre og at Farum Sø og Furesø kun tilføres overfladevand, der er rent.
- De enkelte naturområder skal ses som en del af de grønne kiler og Hovedstadens Grønne Ring. Det betyder, at de skal forvaltes som sammenhængende natur på kryds og tværs af kommunen.

Figur 3: Eksempel på nogle overordnede målsætninger fra Fremtidens Natur i den ny Furesø Kommune.

Der er dog også med planerne forslag til hvordan naturen i kommunen kan gøres mere sammenhængende, Danmarks Naturfredningsforenings naturnetværk er altså gjort mere lokalt. Her har lokalkomiteerne mulighed for at vise hvordan naturen kan bindes sammen i netop deres område. Hvor Fremtidens natur i Danmark præsenterede et national naturnetværk, giver Fremtidens natur i kommunerne således et bud på et mere lokalt netværk, som dog samtidig skal være en del af det nationale netværk. Men det rummer mulighed for at få nogle af de lokale interesser med, som ikke var med i Fremtidens natur i Danmark. Det kan være at friholde et ellers tilsyneladende naturmæssigt uinteressant område for byggeri, fordi det kan danne spredningskorridor mellem naturområder eller fordi det rummer stor værdi for de mennesker der færdes der til daglig.

Figur 4: Forslag til sammenhængende natur i den nye Roskilde Kommune.

Fremtidens natur i kommunerne er altså en videreudvikling af visionen om at give naturen et løft og skabe et sammenhængende net-

værk, men gjort mere detaljeret og operationelt i forhold til hvilken indsats den enkelte kommune kan gøre.

Udover at være et forslag til, hvad der kan gøres for naturen i kommunen, rummer hæfterne dog også en beskrivelse af naturen i kommunen, som kan give en viden om hvad det er for en natur kommunen rummer og hvilke naturoplevelser der ligger og venter. Både indenfor og udenfor naturnetværket.

Der arbejdes i øjeblikket arbejde på højtryk i lokalkomiteerne for at få hæftet om fremtidens natur færdigt. Det er lidt forskelligt hvordan lokalkomiteerne har valgt at gribe projektet an, og hvor detaljeret de har valgt at gøre det. Men de arbejder alle ud fra samme udgangspunkt, at skabe opmærksomhed om naturen i kommunen og komme med forslag til hvad der kan gøres i fremtiden. Forhåbentlig kan det være med til at skabe dialog i de nye kommuner om den fremtidige indsats for naturen. Et forsøg på at sikre, at naturen ikke bliver glemt imellem alle de andre opgaver som kommunerne skal til at håndtere.

I pressemeddelelsen til dages konference står der, at konferencen skal omhandle naturforvaltningsmuligheder og perspektiver i de nye kommuner og at den er tænkt som inspiration til at få kommunerne til at se med friske øjne på naturens muligheder i det "nye Danmark". Så hvorfor ikke gøre brug af den ressource som de lokale aktive repræsenterer og den viden som de i mange år har opbygget omkring naturen i kommunen og bruge det som et supplement til det arbejde der ligger fra amterne bl.a. i form af kort, registreringer og planer. Fremtidens natur i kommunerne er en oplagt mulighed for at få diskuteret, hvad der kan gøres for naturen i fremtiden og en mulighed for at se på naturen i kommunen med nye øjne, til hjælp for det fremtidige arbejde og til gavn for naturen.

Litteratur:

Danmarks Naturfredningsforening, (2004): Fremtidens Natur i Danmarks. Rhodos.

Lokalkomiteerne i Gundsø, Ramsø og Roskilde, (2006): Fremtidens natur i den nye Roskilde Kommune. Danmarks Naturfredningsforening.

Lokalkomiteerne i Farum og Værløse, (2006): Fremtidens natur i den nye Furesø Kommune. Danmarks Naturfredningsforening.

Wilhelmudvalget (2001): En rig natur i et rigt samfund. Rapport fra Wilhelmudvalget.

Naturen i den regionale udviklingsplan

Af Anna B. Studsholt, planlægger, Nordjyllands Amt og den kommende Region Nordjylland

Hvad er en regional udviklingsplan – eller RUP?

Det er meget vigtigt, at gøre sig klart, at de kommende regionale udviklingsplaner er udviklingsplaner! Det er hverken fysiske planer eller rammeplaner, som vi kender det fra regionplanlægningen. I den nye planverden er regionerne ikke myndighed, sådan som amterne har været det.

Man vil fra regionernes side komme til at se en meget mere proaktiv, strategisk planlægning med spændende projekter knyttet til som konkrete handlinger. Sådanne konkrete handlinger kunne være i retning af palmestranden i Frederikshavn, som både fremmer friluftsliv og turisme og samtidig sætter området på landkortet. Et andet eksempel kunne være at gøre indlandsområder mere attraktive for friluftsliv og turisme ved at føre konceptet med de flytbare badehuse ind til skove eller naturgenopretningsområder. De små huse kunne bruges som base til dagophold og skal flyttes væk uden for sæsonen som badehusene bliver det. Der er også lokale ønsker fremme om at femdoble antallet af badehuse ved Blokhus. Kunne det være en idé, som Region Nordjylland bakker op om? Måske, for nu er rollen jo en anden.

Kort fortalt er den regionale udviklingsplan en fælles vision for regionens fremtidige udvikling. Desuden skal planen udgøre en samlet paraply for udviklingsinitiativer i regionen. Den skal udvikles i tæt

dialog med mange parter, inkl. kommuner, erhvervsliv, uddannelsesinstitutioner, NGOer m.fl. Dette har også været tilfældet i regionplanlægningen, men vil blive det i endnu højere grad med de nye RUPere. Fx deltog der i Region Nordjyllands kick-off konference i juni 2006 til den nye RUP en meget bred kreds, herunder også repræsentanter fra Aalborg Universitet, Danmarks Naturfredningsforening, Friluftsrådet og landbruget.

På den indholdsmæssige side skal den regionale udviklingsplan beskrive den ønskede udvikling for

- regionens byer, landdistrikter og udkantsområder.

Desuden skal den indeholde strategier for:

- natur og miljø, herunder rekreative forhold
- erhverv, inkl. turisme
- beskæftigelse
- uddannelse
- kultur
- infrastruktur og transport samt
- internationale forhold

Ud over den mere strategiske del, skal planen indeholde en handlingsdel og et "ikke præcist" kort til illustration af de forskellige forhold nævnt ovenfor. De nye regioner har mulighed for at give tilskud til konkrete projekter til at fremme udviklingen. Her skal det understreges, at der er vandtætte skodder mellem regionernes hovedopgave, sygehuse og sundhed, og den regionale udvikling, så ressourcer ikke kan suges væk fra den regionale udvikling. Der vil blive gjort en del for at doble disse ressourcer op med EU tilskud og

lignende. Regionerne kan også stille forslag til kommune- og lokalplaner, hvilket man må forvente vi vil gøre.

Endelig gælder, at RUPen ikke må stride mod landsplanlægningen. Indtil videre har dette været en overkommelig opgave, da den seneste landsplanredegørelse ikke melder noget særligt bindende ud for de regionale udviklingsplaner. Hvad angår landsplanredegørelsens 5 pejlemærker med bl.a. en fortsat klar adskillelse mellem by og land, så har det første nordjyske oplæg til en kommende RUP allerede taget højde for dette i sine målsætninger. Da der heller ikke foreligger en statslig udmelding eller vejledning for de regionale udviklingsplaner, står regionerne ret frit hvad angår form og indhold. Dette må anses for at være en fordel set fra os, der skal arbejde med området.

Region Nordjyllands arbejde med den regionale udviklingsplan

I det følgende gennemgås eksempler fra den proces, som den kommende Region Nordjylland har sat i gang vedrørende den regionale udviklingsplan.

Tidligt i 2005 blev der påbegyndt et forsøg, med at lave et eksempel på hvordan en RUP kan se ud. Det var de to amter Nordjylland og Viborg samt Landsplanområdet under Skov- og Naturstyrelsen, der deltog. Planens udarbejdelse blev forceret grundet kommunevalget, så involvering af de mange parter i tilblivelsesprocessen blev mindre end ønsket. Desuden faldt offentliggørelsen sammen med den endelige vedtagelse af Regionplan 2005, og nogle kommuner mente at RUPen lignede regionplanen for meget. Deres krav om "en ommer"

blev respekteret, så man i foråret 2006 startede processen forfra i den kommende region. De eksempler på visioner, strategier og handlinger, som gennemgås er hentet både fra 2005 processen og de nye tiltag i 2006. Se mere under *opgaver* på www.regnord.dk.

Vision for hele Region Nordjylland

- Danmarks grønne region
- Region Nordjylland skal være den region i Danmark, hvor befolkningen oplever størst livskvalitet

Derfor vil Regionsrådet arbejde for:

- Indkomst som landsgennemsnit
- Udvikling på bæredygtigt grundlag
- Nordjylland fortsat Danmarks grønneste region

Vision for natur, miljø og rekreation

Det åbne landskab er Nordjyllands guld

Her skal findes et varieret og oplevelsesrigt naturlandskab med

- velbevarede og spændende kulturmiljøer
- mangfoldig mulighed for rekreation
- uforurenet miljø og drikkevand
- oprindelig natur i alle afskygninger
- hvor man værner om og formidler natur- og kulturarv
- alle kan finde indre ro i vidtstrakte landskaber

Udgangspunkt og muligheder:

Når RUPen skal udarbejdes tages der udgangspunkt i eksisterende viden, strategier, politikere samt evt. nye analyser. Eksempler på eksisterende viden og datagrundlag er kortlægning, som viser

- terrænet med dets variation og fortsatte dynamik (eksempel ved Mårup Kirke),
- Region Nordjylland har 56 af de 59 EU-naturbeskyttelses naturtyper (kort over naturtypeområderne)

Eksempler på Region Nordjyllands initiativer og handlinger

I det følgende omtales en række eksempler på opfølgende handlinger, som skal være med til at fremme visionen og strategierne i Den regionale Udviklingsplan. I RUPen fra 2005 er der ambitioner om opfølgende initiativer inden for følgende kategorier:

- Landskab, natur og kulturmiljøer (fx at friholde det åbne land for spredt bebyggelse, helhedsorienteret naturforvaltning, uforurennet grundvand som basis for drikkevand, bruge natur- og kulturværdier aktivt)
- By og land (fx grønne kiler, større sammenhæng mellem byen og landskabets planlægning)
- Formidling og undervisning (fx formidling af naturrigdom, kulturhistorie og geologisk dannelse)

Eksempel 1, Pleje af natur bl.a. mod tilgroning. Et af regionens store problemer er tilgroning af den lysåbne natur. Nordjyllands Amt har årelang erfaring med at drive *Vildmosetilsynet*, hvor der fra hele det nordlige Jylland hver sommer sættes dyr på græs på de statsejede arealer i de to vildmoser. Denne ekspertise kan overføres til *græsningslaug*, som det er sket i 2006 med projekt *Nordjysk naturkød*, hvor de dyr, der afgræsser de fredede områder, sælges som kvalitetsmærket kød. Afgræsning skal indgå som en vigtig del af regionens naturplejestrategi og lignende projekter kunne understøttes. Se www.nordjysknaturkoed.dk.

Eksempel 2, Genoprette, ekstensivere udvalgte ådale. I forbindelse med Regionplan 2005 revisionen blev landbruget og de grønne organisationer enige om at foreslå ekstensivering af minimum 10 nordjyske ådale, så der disse steder sker naturpleje frem for intensiv dyrkning. Denne strategi foreslås videreført i Den regionale Udviklingsplan, og ekstensiveringen skal fremmes på forskellig vis.

Eksempel 3, Etablering af nationalparker. Pilotprojekter for etablering af nationalparker i Thy, Lille Vildmose og Læsø (sat i bero) skal følges op af udnævnelse til "rigtige" nationalparker. Initiativer til understøttelse af de kommende nationalparker med friluftsfaciliteter og turismeinfrastruktur, branding o. lign. kan indgå i RUP'en.

Eksempel 4, Fremme af kulturarven Regionen bidrager med viden til kulturarvsprojekt i Ny Hjørring Kommune (et af de 4 pilotprojekter på landsplan i samarbejde med Kulturarvstyrelsen).

Eksempel 5, Naturkanon. På 2006 RUP konferencen blev der blandt en bred kreds foreslået at lave en *naturkanon* for Nordjylland med beskrivelse af regionens mest værdifulde natur- og landskabsområder, fx klithederne i Thy og langs Vestkysten, klintekysterne med Bulbjerg og Rubjerg Knude, Råbjerg Mile, Skagen Odde, Lille Vildmose, Rold Skov, Vejerne, Limfjorden. Læs m.v.

Eksempel 6, Bygge på muligheder for friluftsliv og adgang til flot natur. Amterne, Skov- og Naturstyrelsen, Friluftsrådet, DN m.fl. har igangsat en række store friluftsp projekter som fx den kulturhistoriske vandrerute Nordsøstien, som går langs hele Nordsøen og et projekt vedr. bedre udnyttelse af Limfjorden til sejlads med kajak, kano o.

lign. Sådanne projekter ville regionen også kunne gå ind i, når blot man ikke står for den drifts- og etableringsmæssige del. Se www.northseatrail.org.

Eksempel 7, Landskabskvalitetsplaner. Der er foreslået et tværkommunalt - regionalt samarbejde om etablering af en landskabskvalitetsplanlægning, hvor regionens særlige landskabelige og æstetiske værdier, egnskarakteristika, sårbarhed og bevaringsinteresser i landskabet beskrives og vurderes.

Behov for nye samarbejder på kryds og tværs

I regionen kan man sagtens forestille sig arbejdsgrupper, hvor kommuner kan sidde for "bordenden", og at NGOerne gør det samme. I regionen må der forventes et tilsvarende tæt samarbejde med NGOerne, som der har været i det gamle Nordjyllands Amt, hvor det Grønne (og Blå) Råd har haft en god rådgivende rolle. Hvorfor tænker DN "kun" på Grønne Råd i de nye kommuner hvorfor ikke også i de nye regioner?

Efter den 1. jan. 2007, hvad så??

I Region Nordjylland ser man frem til den nye positive rolle som dem, der handler og skal gennemføre projekter i samarbejde med en række andre parter. De nye kommuner har allerede sagt ja til at deltage i flere projekter, bl.a. om kortlægning af landsbyernes ressourcer, noget både kommunerne og regionen skal bruge i forbindelse med landdistrikspolitikken. Et andet samarbejdsprojekt omhandler nye former for fritidshuse i baglandet og hvordan man bedre kan udnytte den store restrummelighed, som findes i allerede udlagte sommerhusområder.

Konklusionen er, at regionerne er tillagt en rolle og ønsker at spille seriøst med, når det gælder regionernes "guld", vores værdifulde natur.

Indledning til eftermiddagsdebatten

Af Jonna Odgaard, Miljøjournalist og ordstyrer

Vi har undret os, lidt arrangørerne og jeg, over at der var så få, der ville have ordet under formiddagens debat, så jeg tænkte, at jeg måske skulle fyre lidt op under jer. Det vil jeg gøre ved at sige min uforbeholdne mening.

Jeg kan nemlig ikke forstå den optimisme, der har været hos næsten alle oplægsholdere om, hvordan det her skal gå. Jeg er dybt pessimistisk.

Det er første gang i Danmarkshistorien, at kommunerne skal have ansvaret for at implementere EU lovgivning, og det er to meget store direktiver: Habitatdirektivet og Vandrammedirektivet. Det er en kæmpe opgave, der ligger foran kommunerne. Og det har jeg en lumsk mistanke om, at de slet ikke har fattet, eller er indstillet på at honorere.

Flere oplægsholdere har nævnt de faglige miljøer, der skal opbygges, og snakket om, at det vil være folk fra amterne, der fremover vil sidde i kommunerne og have deres erfaringer og faglighed med sig. Men fagfolkene fra amterne er jo ikke nogen, vi kan flytte rundt med som vi nu har lyst til, og fordele med løs hånd i de 98 kommuner. De kan flytte, hvorhen de vil. Jeg kender eksempelvis to meget dygtige naturmedarbejdere fra Ringkøbing Amt, der har fået job i Herning kommune. Jeg hører selv hjemme i Ringkøbing-Skjern Kommune, som bliver Danmarks geografisk største kommune. Jeg ved ikke, hvad min kommunen vil have af kvalificerede medarbejdere, på det her område. Men jeg gætter på, at der er gode grunde til, at nogle af nøglemedarbejderne fra Ringkøbing Amt er flyttet til Herning.

Grunden kunne jo være det, som Hans Christian Karsten nævnte: At Herning har været en meget ambitiøs kommune på naturområdet. Det er klart, at fagfolk der flytter fra amterne, vil søge derhen, hvor det sner. Så vi kan risikere at kommuner, som eksempel min kommune, der ligger i yderområder, eller som ikke har så høj en profil på det her felt, fravælges af amternes folk. Vi har altså ingen garanti for, at der bliver skabt faglige miljøer med erfarne og velkvalificerede medarbejdere.

Jeg spurgte i frokostpausen Hans Christian Karsten om staten – dvs. Skov- og Naturstyrelsen eller de nye statslige miljøcentre – har tænkt sig at lave kurser for de nye natur- og miljømedarbejdere, sådan at de bliver mere kvalificerede til de nye opgaver, de skal varetage. Svaret var, at det har staten ikke tænkt sig. Jeg hørte heller ikke Flemming Sørensen fra Kommunernes Landsforening sige i sit oplæg, at KL stiller op med kursustilbud til medarbejderne.

Så er der det med pengene. Jeg og alle andre herinde ved, hvor klemte kommunerne er rent økonomisk. Vi ved, at de har skatteloft. Vi ved, at de skal spare. Min egen kommune skal spare 100 millioner over de næste 4 år. Vi ved, at borgerne vil have god ældrepleje, gode skoler, gode daginstitutioner. Tror I, de så vil sidde og tildele en masse penge til naturen, når de skal spare på alle de der bløde områder? Jeg tror det **ikke**. Vi fik i Flemming Sørensens oplæg nogle tal fra KL om, hvad kommunerne har afsat til dette område. Vi fik et estimat af, hvad KL mener, det er nødvendig at afsætte økonomisk til natur, miljø og planlægning, og så sammenlignede Flemming Sørensen dette estimat med, hvad nogle udvalgte kommuner har afsat. Den mindste kommune havde afsat 1,2 mio. kr., så vidt jeg husker. Det er ifølge min regnebog sådan ca. 2-3 AC stillinger. Hvor langt tror I man kommer med det? Det er jo ikke alle kommuner, der lige-

som Ballerup ikke har Natura 2000-områder. At have 2-3 medarbejdere til alt det, der skal gøres, synes jeg ikke er imponerende. Så jeg vil da gerne spørge, hvad var det for et ambitionsniveau KL havde, da man lavede de overslag over, hvad man forventede kommunerne ville have af økonomisk behov på området. Jeg kan sige om min egen kommune, der er Danmarks geografisk største, at vi har mange og store Natura 2000-områder: Vi har eksempelvis hele Skjern Å-dalen, Ringkøbing Fjord og Danmarks største hedeareal, Borris Hede. Ringkøbing Fjord har det absolut ikke godt. Der skal investeres meget i at sikre "en god økologisk tilstand" i fjorden, som EU's vandrammedirektiv kræver. Jeg så lige i forgårs, at der er afsat 10 mio. kr. i vores kommune til området natur og miljø næste år. Det er bestemt ikke imponerende. Bare tænk på vort forslag til Nationalpark Skjern Å på 24.000 hektar, som man lokalt mener har en naturkvalitet, der berettiger til en nationalpark. Det er jo ikke bare til de handlingsplaner og den overvågning, kommunerne skal lave for naturen og vandmiljøet, der skal afsættes penge. Der skal også være midler til at forbedre natur- og miljøtilstanden, altså projekter og tiltag. Flemming Sørensen spurgte lidt retoriske, hvad succeskriteriet er. Jamen succeskriteriet må da være 2010-målet, som vi i EU har forpligtet os til: At vi standser tilbagegangen i den biologiske mangfoldighed inden 2010.

Personligt tror ikke, at kommunerne vil kunne leve op til det mål. Jeg tror, at det de næste fire år vil gå drastisk tilbage, fordi kommunerne ikke afsætter midler nok. Det kan godt ske, at nogle af de der store kommuner som Hans Christian Karsten og Jørgen Primdal fremhævede som f.eks. Vejle Kommune er fremme i skoen, at de virkelig vil det her. Det er godt, hvis nogle af de større kommuner, der har lidt flere midler er ambitiøse. Men jeg skulle hilse at sige fra

yderområderne, de tyndt befolkede områder, at dér ser det sort ud. Og det er jo faktisk dér, der er mest natur.

Så mit oplæg til debatten er: **Er der virkelig grund til at være så optimistisk?**

Eftermiddagsdebat

Karsten Pedersen, borger i Glostrup kommune, nu amtsmedarbejder samt kratlusker i sin fritid: Jeg kommer nok fra en lille kommune, og vi var en af dem, der brugte færrest penge på naturen i KLs udregninger.

Jeg er en af de der faglige medarbejdere, der nu vælter ud fra amterne, og nu skal kolonisere kommunerne. Jeg har før arbejdet med forurenede jord, men jeg skal nu ud og repræsentere fredninger, jeg skal ud og sortere spidssnude frøer, jeg skal lave naturtype registrering, jeg skal lave en lang række ting, som jeg aldrig har rørt ved før. Antallet af medarbejdere der har været specialiserede oppe i amtet, var måske en 20-30 mennesker indenfor natur området, de øvrige amtsmedarbejdere er jo ikke naturmedarbejdere, derfor kan den store videnspose, der er i amterne ikke blive spredt ud til alle kommunerne. Så der er altså et lille laps der! Dette er noget, kommunerne bør arbejde videre med, men man skal jo ikke være pessimistisk, man skal have visionerne, men man skal forvente, at der skal en hel del flere penge i. Man kan lave et videnscenter, som ved jordbrugsområdet, der har man ponket amterne til at smide en fast pulje penge til at arrangere kurser, der så har været gratis for medarbejderne. Det har givet jordbrugsområdet et ordentligt løft. Dette vil jeg opfordre KL til at gøre, støttet af miljøcentrene og statens penge selvfølgelig, så der kunne opbygges en vidensdatabase inden for kommunerne, det tror jeg kunne give et løft, fordi der er en lang række naturting som man ikke kan se, hvis man ikke har viden til at finde dem. Altså alle de her beskyttelseslinier om § 3 områder og hele naturtype registreringen, der er masser der ikke bliver opdaget. Det er kun fordi vi har nogle glimrende kort tilbage fra amternes tid, der

gjorde at vi i vores kommune var klar over at vi havde 20 § 3 områder, ellers anede vi det da ikke. Så optimistisk ja, men Der skal penge på bordet!

Jonna Odgaard: Det var vist mest tænkt som en kommentar. Der var vist ikke nogle spørgsmål i det.

Ib Johnsen, lektor ved Biologisk institut, Københavns Universitet:

Der fik vi så en opsang fra Jonna – tak for det! Jeg kan godt følge det. Jeg synes det vil være nyttigt i lyset af denne opsang at få kortlagt denne nationale skævhed. For en af opgaverne, der hviler på os her i salen, er at være i haserne på det nye system. Således at man kan opdage hvor der skal gøres en indsats. Kortsagt at få kortlagt de skævheder som du gjorde opmærksom på! Det ville være en rigtig stor hjælp for det fremtidige arbejde.

Jonna Odgaard: Eftersom der ikke er nogen der står i kø, kan jeg måske lige kommentere det, for jeg sagde til Thomas Bergman i pausen, at jeg syntes det kunne være en rigtig god ide om DN ringede rundt til alle kommuner og spurgte "hvad har I afsat på dette område?" for at få et overblik. DN har for år tilbage lavet sådan en kortlægning i forbindelse med Agenda 21, der blev lavet et Danmarks kort og så lagde de rød, gul og grøn farve på kommunen, det var faktisk meget effektivt til at skabe debat, også overfor kommunerne. Thomas svarede, han er gået for i dag så han kan ikke forklare det selv, men det havde de faktisk også tænkt sig at gøre, om et års tid når kommunerne lige har haft mulighed for at finde deres ben. Det tror jeg kunne være rigtig nyttigt til at skabe en debat om prioriteter.

Ib W. Jensen, viseformand for Dansk landbrug, moderator: Til Flemming fra KL vil jeg spørge, har I tænkt jer at gøre noget? Har I tænkt jer at prøve at vejlede kommuner til hvordan man får mest natur for pengene? Når jeg nu siger det så var det fordi jeg hørte om en visionær kommune der ville ud at købe bramme op langs Odense Å for at gøre noget for naturen. Hvis man gider gå ud til Odense Å så kan man se at landmændene allerede havde braklagt 10-20 meter langs med åen, så her er det for mig svært at se hvad man får for alle de millioner man bruger til at købe jord op, når pengene kunne være brugt på andre tiltag, her synes jeg det kunne være fornuftigt hvis kommunernes landsforening gjorde noget. Har I noget i sigte?

Og her til Ole Vestbirk, jeg var nærmest chokeret over så lille et budget I havde sat af til natur, det var da ikke noget der imponerede mig. I har noget jord I har købt op som bare ligger der, men til egentlig natur er det et meget lille beløb, især i forhold til jeres kommunes størrelse. Er det sådan I regner med at skulle fortsætte?

Til Mie Kjær, du mener vi skal have mere natur, og så nævnte du noget om afgræsning osv.?! I det tilfælde mener du vel ikke natur. For jeg går da ud fra at vi alle mener at natur er noget der er uberørt af mennesker, så det er altså kulturarealer du mener. Vi skal lave nogle naturformer som vi kan lide, altså naturpleje. Men mener de ikke i Dansk Naturfredningsforening, at vi også skal have noget rigtig natur? Rigtig natur er at man holder fingrene fuldstændigt væk og holder menneskerne ude, så får du en jungle, det kunne da være meget spændende, skal vi ikke have noget af det?

Til Anna Studsholt, Jeg blev lidt chokeret over de grimme hvide skure der var sat nede ved stranden, kan det være meningen at vi skal til

at se sådan nogle der? Jeg kunne godt tænke mig hvor dejligt det ville være at gå en tur kl. 4 om morgenen langs med stranden, hvis der ikke var den der tingel tangel. Hvad skal man bruge alt det der til? Det ville være meget bedre hvis man bruger pengene på at lave noget natur, jeg synes at stranden skal være som den er. Så så jeg lidt i dit hæfte, som godt nok er blevet til en ommer, men jeg vil sige at det undrer mig stærkt at der stort set ikke var nævnt noget om landbrug, i følge globaliseringsrådet, så er landbrug Danmarks største kompetence gruppe, vi står for 30% af al beskæftigelse i landet, der er så meget beskæftigelse der hænger sammen med landbruget, hvis ikke man beskæftiger sig med landbruget i Nordjylland, så er jeg bange for at det bliver noget galt med den erhversudvikling I gerne vil have deroppe.

Jonna Odgaard, Ja det var så næsten hele panelet der kom på arbejde her. Flemming Sørensen først, -KL.

Flemming Sørensen, konsulent i KL: Jeg tror jeg starter med Ibs spørgsmål omkring det mest omkostningseffektive, og jo vi gør faktisk noget, vi har lige lavet et projekt i Roskilde Fjord, hvor vi prøver at skitsere hvilke virkemidler skal man bruge der? Det er for at lave en målrettet vejledning til kommunerne om hvordan de skal gå til det. Desuden står der i vandrammedirektivet miljøparagraf 25 at staten skal pege på de mest omkostningseffektive virkeområder, og de gør faktisk noget i den retning!

Og så var der Jonnas forskellige punkter. Er der overhovedet nok faglighed ude i de små kommuner? Magistrenes Arbejdsløshedskasse og KVL har lige lavet en rapport, der viser, at der er masser af ledige og tilgængelige kompetencer ude i de små kommuner på de naturfaglige områder. Så der er ikke problemer i at få de rigtig biolo-

ger ud i de små kommuner. Og vi holder ikke nogle kurser sagde Jonna, men der skal nok komme kurser på naturområdet. Det er ikke gjort så meget endnu, man skal lige have styr på hvor folk sidder. Når man ved hvor folk sidder og hvem der skal have opgaverne, og så holder vi de kurser.

Og så var der den med hvorvidt kommunalbestyrelserne vil prioritere naturområdet. Det var jo sådan set det jeg viste med tallene på mine plancher. Her ser det ud til at kommunerne er klar over at det er stor opgave og det prioriter de. Nu hvor vi kommer til november så kan vi se tallene for alle kommuner.

Succeskriteriet for 2010. Kommunerne skal først og fremmest være myndigheds udøvere og de skal lave en masse planlægning. Der skal nogle andre og større tiltag til før vi nærmer os 2010 målet, det hedder allerede 2010 and beon, så jeg tror allerede at kommissionen har erkendt at det bliver svært.

Jonna Odgaard: Så er det Ole Vestbirk der skal forklare sit lille budget.

Ole Vestbirk, afdelingsleder i natur og miljø i Ballerup Kommune:

Der er ikke så meget at sige til det. Det er virkeligheden venner!

Jeg har taget 10% af amtets budget til drift af naturområdet, det svarer til de indbyggere der er i Ballerup Kommune forholdsmæssigt. Så beløbende bliver ikke større af vi får tilført de nye opgaver. Det betyder ikke, at vi i dag ikke bruger en stor pose penge til at drive vores grønne områder, vi driver dem landbrugsmæssigt, økologisk, de driver dem med slåning, og vi gør en lang række ting, desværre så må man sige at der er kommet en udlignings reform der har givet os en ordentlig en over nakken, 16 millioner kroner skal vi sparre fremover hvert år, og det går selvfølgelig hårdt ud over driften af de fri-

luftsprægede naturområder, de naturprægede friluftsarealer og de egentlig naturarealer og så bliver det så vores opgave at prøve at prioritere de midler der er tilbage. Det er vores virkelighed ude i kommunerne, så man skal ikke begynde at tro at pengestrømmene er væk. Vi bruger det samme, eller vores udgangspunktet er at vi bruger en forholdsmæssig del som svarer til det indbyggertallet i Ballerup kommune i forhold til det man bruger på amtsbasis i dag.

Det var så det!

Jonna Odgaard: Mie du kan så svare på om natur er områder hvor mennesker, og køer for den sags skyld også, har adgang forbudt.

Mie Kjær, Danmarks naturfredningsforening: Det synes jeg i høj grad afhænger af folk natursyn. Om man vurderer,, at natur bare er områder der får lov at ligge hen hvor der slet ikke er nogen mennesker, eller om natur også kan være et træ i ens baghave. Men jeg mener at netværket skal bestå både af den halvkultur vi har, som er de heder og enge der er ved at gro til og hvor der skal være afgræsning, samt den mere vilde natur, der bare får lov til at passe sig selv. Jeg mener at der skal være plads til begge dele og at det er et spørgsmål om hvordan man definerer sin natur.

Anna Studsholt, Nordjyllandsamt: Du står da ret alene med dit synspunkt i landbruget hvis du mener at det eneste der er natur er sådan noget vildvoksende noget, for afgrænsede overdrev, det er noget af det, man får tilskud til blandt andet inden for landbruget.

I det hele taget er nordregionen meget enige i det med afgræsningen. Omkring det med at der ikke står noget om landbruget i den regionale udviklingsplan, har det faktisk sit helt eget kapitel, under landområderne, hvor der står at det ikke kun dækker 30% men helt op til

halvdelen. Her omtales vigtigheden af at udover de store brug, så har man muligheden for at øge den økologiske produktion. Der står også at man skal sætte fokus på udviklingen og bearbejdning af fødevarer. Derfor har man nu ydret ønsket om at ændre visionen om Nordjylland, som Danmarks grønneste region til at være Nordeuropas Toscana.

Og så var der det om strandene. Du har aldrig været i Lykken eller Blokhus?

Det er en kulturtradition at man har taget badehusene ud på stranden og man har 450 skure i Lykken og 50 i blokhus. Det er naturklagenævnet der har givet lov til at man må beholde 4 skurre oppe i Lønstrup. Det er en fantastisk kulturtradition.

Jonna Odgaard: Ja så er det Hans Christian Karsten.

Hans Christian Karsten, chef for naturområdet i Skov- og Naturstyrelsen: Jonna om ikke andet, så lykkedes det i alle faldet for dig at provokere mig meget. Jeg har det problem, som jeg får når man kører bil. Man kan ikke køre bil, hvis man kun kikker i bakspejlet. Man bliver også nød til at ligge mærke til, om der er nogle sving, hvis ikke man skal falde af vejen. Sådan er det også når vi skal fremad denne vej. Man kan vælge at sige at man tror på, at man kan løse udfordringerne, eller at vi lige så godt kan sætte os ned med hænderne i skødet.

Og hvis der er en ting vi kan være 100% sikker på, så er det, at hvis vi sætter os ned med hænderne i skødet, så går det ikke særlig godt for naturen. Så jeg har valgt at sige, vi kører ikke i en Rolls Royce, det er ikke en særlig stor bil, og det kan også godt være der ligger nogle sving foran os, det kan godt være bakken er lang, men vi skal nok komme op af den og jeg er sikker på at udsigten er rigtig flot.

Et af de kodeord vi bliver nød til at øve os enormt meget på efter den første januar 2007 er arvesdelen og et andet er ansvar. Det er vigtigt, når nu kompetencerne er begrænsede, at de myndigheder der har ansvaret for at løse opgaverne tager ansvaret, og at der ikke hele tiden er en anden myndighed der ønsker at komme indover. Det vigtige i denne sammenhæng er, at kommunerne kender deres opgaver og at de tager ansvaret for at løse opgaverne. Skov- og Naturstyrelsen skal også kende deres ansvar og løse deres del af opgaven, for hvis man hele tiden prøver at løse de andres opgaver, så får vi ikke løst det virkelige problem. Vi har ikke sat os ned og lavet et forkromet videreuddannelsesprogram. For humlen ved det hele er, at de folk der ved noget om det her, det er de folk der flytter fra amterne og ud i kommunerne, det er ikke de folk der sidder i Skov- og Naturstyrelsen.

Og så vil jeg gerne sige til dig Anna, jeg kan altså ikke lide de der skure, hvis du skulle få lyst til at sætte dem ude i skoven.

Signe Nepper Larsen, COWI: Jeg har et spørgsmål til Hans Christian Karsten. Nu står vi så ved hårnålesvinget og der er en kommune der ikke helt har gjort som de skulle, hvor mange ressourcer har Skov- og Naturstyrelsen så til at gribe ind? Du siger at miljøministeren har pligt til at gribe ind, når det ikke går så godt med naturen? Men hvad vil I så gøre? Er det kun, når det er den rigtige høj klasse natur, Nature 2000-områder, det drejer sig om, at der vil blive grebet ind? Eller hvad med B naturen. Er det også den I vil gribe ind overfor?

Har I tænkt over nogle løsningsmodeller?

Hans Christian Karsten: Jeg er ikke synsk, men jeg vil sige at for mig at se er det et enormt fremskridt at staten nu har fået en pligt til at

gribe ind, hvis det er sådan at en kommune ikke overholder de udmeldinger der er for fysisk planlægning. Desuden er jeg ganske overbevist om at der vil være ret skrap søgelys på om staten rent faktisk benytter denne mulighed, og alene af den årsag tror jeg også, at det bliver noget det bliver prioriteret ret højt. Men jeg kan af gode grunde ikke give dig et klart svar.

Rasmus Elvekjær, biologistudentende ved Københavns Universitet: Nu snakker du om en udvidelse af de der badehuse! En femdobling kunne man måske godt sætte spørgsmål til. Og så pralede du af at I har denne her flotte natur oppe i Nordjylland. Jeg kan godt forstå der er dejligt deroppe. En bekymring, når der nu bliver omlagt til kommunal forvaltning, er at der er meget store turistattraktioner deroppe, hvordan vil man så bruge de ressourcer der er? Vi har jo set at amterne ikke helt har kunne finde ud af det med sandindvending, hvor man har forhindret fri geologisk dynamik ved at tage sand fra nordspidsen og flytte det ned på øst siden, for at der kan blive plads til den der vej, den forhindrer fuldstændigt den biologiske succession der er deroppe. Og denne vej er lavet netop til turister, nemlig for at de kan blive kørt hele vejen ud til spidsen. Der er nok ikke store interesser for at ændre den tradition. Hvordan vil I løse det problem? Naturformidlingen? Ude på skages grenen er der et naturcenter, det er ejeren ved at få lavet om til et bilmuseum da der er flere penge i det? Der kunne også her være kommunale interesser i retning af et ønske om at tjene flere penge?

Anna Studsholt: Badehusene var ment som en provokation, for at I skal være helt klar over at i fremtiden så har regionerne ikke den der myndigheds rolle, og det er slet ikke sikkert at man mener det samme som man har ment før, det kan godt være man er på den anden

side lige pludselig. Det skyldes at man nu også har visioner om at man skal fordoble turist indtægterne i løbet af ti år. Men man kan sige at det skader ikke naturen på den måde at man kører skurene hjem igen. Men det ændrer folks natursyn.

Sandet, det ved Skov- og Naturstyrelsen måske bedre, det var et af de sidste år hvor man fik lov til at suge på nordsiden og køre det over på sydsiden, for at beskytte Skagen by fra at falde i havet. Det er ikke så meget til selve vejen, men man bruger det sikkert også til vejen, men mere den sædvanlige trafik på Skagen nordstrand og over til den anden side, således at byen ikke blev helt udraderet. Men det er da klart det har ikke noget at gøre med at naturen skal gå sin gang, men det kunne så betyde at man skulle transportere sandet langvejs.

Ann Berit Frostholt, cand.techn.soc.: For at vende tilbage til naturen og landbrugets rolle i al det her. Så er der mange gode eksempler på at Danmarks Naturfredningsforening kan arbejde sammen med landbruget. Kommunerne har gode erfaringer med Agenda 21 arbejde og tilsyn, og der har de gode kontakter med lokalbefolkningen, og der er det oplagt at bruge de kontakter til at få lavet nogle naturplaner.

Rebeca Ettlinger, studerende Københavns Universitet: Jeg er bekymret over de ressourcer der er afsat til hele denne rapport. Vi er kommet helt over i at tale om kommunalreform, og ikke så meget om Wilhjelmudvalgets visioner. Der skal jo ske forbedringer. Hans Christian Karsten kan I se om der bliver midler nok til den nye kvalitetsstyring? Det er både amternes arbejde der skal videreføres og der er også nogle nye ting der skal implementeres. Spørgsmålet er, om

der er ressourcer til forbedringerne og hvis ikke, hvad kommer der så til at blive prioriteret?

Hans Christian Karsten: Det er simpelthen en løbende stafet det her. Kvalitetsstyringssystemet skal på længere sigt hvile i sig selv. Forstået på den måde, at hvis man laver et kvalitetsstyringssystem der virker, så viser det sig at der ligger nogle rationeringsgevinster. Den helt store udfordring bliver simpelthen at holde det ved lige. Der vil nemlig komme en række afgørelser fra myndighederne og der vil komme en række afgørelser fra forskellige klagenævn, der fortæller lidt om hvordan de her regler skal forstås, og da er det jo vigtigt, at man i kvalitetsstyringssystemet sørger for at den medarbejder der bruger det, er opdateret. Denne udfordring er ikke løst endnu. Indimellem føler jeg, at jeg også er nød til at optræde som politiker ved denne her lejlighed. Nu var jeg så heldig at høre min minister tale om det her med pengene her den anden dag, og derfor kan jeg sige, sådan forholdsvis sikkert, at hvis man kikker på det finanslovsforslag der i hvert fald er for 2007, så ser det bedre ud end det har gjort i mange år. Men det er jo ikke det samme, som at der er penge til at løse alle de opgaver, der faktisk trænger til at blive løst. Men jeg synes i diskussion kommunalreform/ikke kommunalreform, er det også vigtigt inde i sit baghoved at have en lille stemme der siger, "hvis vi nu var blevet ved med det administrative system vi havde indtil i dag, havde vi så nået de her målsætninger?", hvad er det der har ændret sig og hvad er det der er fast?

Ville det være lykkedes de nuværende amtssystemer at nå 2010 målsætningerne? Jeg er i tvivl.

Lina Larsen, Dansk naturfredningsforening: Jeg er en del af det, vi tidligere kaldte bekymringsindustrien, og det er ingen hemmelighed,

at vi har været meget bekymrede over kommunalreformen. Nu er det blevet således at reformen er vedtaget, og jeg bliver ofte ringet op af journalister, der gerne vil have jeg siger noget om, hvor bekymret jeg er for hvad der skal ske. Vi taler en masse om hvorvidt der er behov for flere penge, og det er jeg helt enig i at der er. Der er også behov for politisk visionskraft, der er behov for at politikere tager opgaven til sig, for ressourcer og midler gør det ikke alene, hvis man skulle være så heldig at de blev afsat. Kommunerne skal vide at der er synergi mellem natur og livskvalitet. At kommunerne får et indtryk af det ikke er så ensidigt endda. I DN prøver vi også at påvirke politikerne, vi gør meget ude lokalt både ved at forslå grønne råd i alle kommuner, hvor interesseorganisationer og andre grønne organisationer samt erhverv har mulighed for at diskutere den kommende fremtid ude i kommunerne. Der er faktisk også nogle lokalkomiteer der, for at få naturen ind under neglene på politikerne, inviterer politikerne med på tur i deres egen kommune. Her viser politikerne hvor det er gået godt og hvor det er gået dårligt! Jeg tror på, at vi kan være forsigtigt optimistiske, for det er ofte noget der fremmer lysten og øger behovet til at være ambitiøs.

Ib Jensen: Dette er henvendt til DN og SN. Først vil jeg gerne sige tak til Hans Christian Karsten for hans optimisme og klare udmeldinger, du lyder som en mand man kan handle med. Landbruget driver på nuværende næsten kun landbrug på halv kraft, der er begrænsning på næringsstoffer og vi må ikke bruge kvælstof og planteværn. Kunne i forstille jer, at man kunne begynde at handle lidt med tingene?

Således at jeg kunne få lov til at rydde 100 hegn, hvis jeg i stedet plantede 200 meter hegn et andet sted hvor det passer ind? Kunne man tænke sig at jeg kunne få lov at gøde, som man gør i landene

omkring os, hvis jeg kunne finde andre steder hvor jeg kunne lave noget natur i stedet. Så kunne man ved hjælp af fagkunderskab op-snappe noget næringsstof og derved udgå at det løb ud i vandløbet.

Hans Christian Karsten: Jeg er en god embedsmand Ib, og som god embedsmand holder jeg mig inden for de rammer som lovgivningen afstikker og som folketetinget har besluttet. Jeg kan ikke på stående fod fortælle dig om man kan gå ind i sådanne krejlerier. Det skal du først og fremmest spørge politikere om, men der er steder i lovgivningen hvor man gør den slags. Der findes eksempler i lovgivningen hvor man laver noget for noget. Jeg kender flere eksempler hvor landmænd har fået lov at lave søer i § 3 områder, på vilkår om at søerne blev lagt på en bestemt måde. Kender også situationer hvor man har fået lov til at fælde noget skov, mod at man så er blevet pålagt at lave noget mere skov et andet sted. Det er ikke nødvendigvis sådan, at det er helt firkantet.

Nina Saarnak, Danmarks Naturfredningsforening: Nej, vi handler ikke med naturen! Jeg tror helt sikkert på, at hvis der er nogle landmænd der ønsker at ændre deres måde at føre landbrug på, så kan de godt finde ud af at gøre uden at man behøver at handle med dem.

Claus Helweg Ovesen, Naturpark Åmosen og Tissø: Dette er også noget om landbruget. Jeg arbejder med landskabet i naturen, jeg arbejder med at forbedre naturen og problemerne er ofte for megen næring, for lidt vand, for meget tilgroning, alle problemer der relaterer sig tæt til landbruget.

Er der virkemidler overfor hovedproblemet med landbruget. Er der forbedringer eller svækkelser når vi går over den kommunale struktur? Jeg synes det er meget kompliceret, og jeg er bange for at bold-

værket, som amternes forvaltning i nogen grad har været, det meget let kan svækkes.

Ann Berit Frostholt: Lovgivningskomplekset er det samme, det er planloven der bliver ændret på. Vi står med de samme støtteordninger og de samme reguleringsmæssige muligheder, som vi har haft før.

Claus Helweg Ovesen: så det afhænger af holdningen i de enkelte kommuner?

Ann Berit: Ja det vil jeg mene

Ib Johnsen: Ikke for at skyde på Anna Studsholt, men det Rasmus nævnte det er en skandale. Det, at man i spidsen af den fantastiske natur på Skagen, som var fredet præcis på grund af sin dynamik, laver det. Det er en skamplet!

Det jeg ville sige var til Ib Jensen. Vi har i forvejen en overbelastet natur hvis man kikker på målinger af næringssalte, hvis man ikke får en nedsætning af nettoforureningen, kan det ske at andre tiltag bliver overflødige. Så det hjælper ikke at handle på den måde med mindre det indebærer en nedsættelse af den primærforurening der finder sted.

Anna Studsholt: Politisk visionskraft, det kommer måske også af at der er nogle snu teknikere nede i forvaltningen som tager politikerne med på nogle ture. Tilbage i tiden fra 89 til 92 fik man fuldt ud naturforvaltning som svarende til arealet. Så gik man over til bloktilskud modellen, så fik man halveret tilskuddet. Og det samme er der sket med en masse af kommunerne ude i Ringkøbing og i andre kommu-

ner, de får jo efter blok tilskud og ikke efter de arealer som er berettiget til. Og det betyder egentlig at I får problemer, og der skal I så ind og vise arealerne frem til politikerne, besigtigelses ture. Tage dem om hjertet.

Gitte Ramhøj, Ålborg kommune: I Sverige der handler man med landbrugsstøtteordninger. På den måde, at man for at opnå landbrugsstøtte, skal indsamle nogle point. Man samler point op til 20%, man får point hvis man planter levende hegn, hvis man har levende hegn, hvis man beskytter grundvandet osv. Og først når man har opsamlet de her 20 % point, så får man støtte til sit konventionelle landbrug. Det kunne være et princip, man kunne indføre i Danmark.

Flemming Sørensen: Det handler om den politiske visionskraft?! Jeg synes det er fuldkommen fjollet at diskutere det. I er selv med til at vælge de politikere der sidder derude, I kan være med til at påvirke, hvis I vil. Jeg tror godt I kan påvirke en venstre borgmester over i Vestjylland, så hvis det er der I har jeres vision, så går ud og vær aktive ude i den lokale forening. Se lige at kom videre end det der lave niveau.

Kåre, miljø og ressourcer ved Danmarks Tekniske Universitet: Vi er de lykkelige ejere af en masse miljøingeniører, der er ved at være færdige.

I er de lykkelige ejere af en masse nye opgaver, og man kunne kombinere disse to ting. For vores færdige miljøingeniører vil utrolig gerne ud og lave nogle praktiske opgaver til deres afgangsprojekter. Så jeg vil opfordre jer, særlig KL, til at kontakte universiteterne. Hvad vil kommunerne have løst? Der kan komme et fornuftigt samarbejde.

Jonna Odgaard: Så er vi nået til vejs ende og jeg vil gerne på arrangementerne vegne sige tak for i dag. I bedes aflevere jeres navneskilte ved udgangen, da de skal genbruges.

Jeg har forstået på det hele at der bliver et tilsvarende arrangement næste år, så I kan glæde jer!

Wilhjelm+5

Målet med Wilhjelm+5 konferencen var at skabe et oplæg til diskussion om, hvilken natur vi ønsker i Danmark, og hvordan dette kan opnås indenfor de rammer, der følger af kommunalreformen på naturområdet.

Dagens mange indlæg vidnede om, at der venter kommunerne nogle store udfordringer i at varetage forvaltningen af den danske natur. Det skinner også igennem i artiklerne i nærværende rapport, som er baseret på konferencens indlæg.

Konferencen blev afholdt som den fjerde i rækken af statuskonferencer og markerede samtidigt femåret for udgivelsen af Wilhjelmudvalgets rapport "En rig natur i et rigt samfund" fra 2001.